મિલિદટીકા

નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

નિરન્તરં લોકહિતસ્સ કારકં
નિરન્તરં લોકહિતસ્સ દેસકં,
નિરન્તરં લોકહિતસ્સ ચિન્તકં
નમામિ વીરં નરદમ્મસારથિં;

પઞ્હધમ્મવિદું નાથં ગુય્હધમ્મપ્પકાસકં,
નમસ્સિવાન સમ્બુદ્ધં ધમ્મં સાધુગુણમ્પિ ચ;

નાગસેનમહાથેરં પિટકત્તયકોવિદં,
વદિવા તમ્પિ સિરસા પઞ્હધમ્મપ્પકાસકં;

મિલિદપઞ્હવિવરણં મધુરત્થપ્પકાસિનિં,
રચયિસ્સં સમાસેન તં સુણાથ સમાહિતા;

૧. તથ પકિણ્ણકથવિવરણં જાતકુદ્ધરણન્તિ દ્વે ચેવમાતિકા.

તથ-

સમ્બધો ચ પદઞ્ચેવ પદથો પદવિગ્ગહો
ચોદના પરિહારો’તિ છબ્બિધા અથવણ્ણના’તિ;
વુત્તત્તા સમ્બધો તાવ વેદિતબ્બો. સો ચ યથાવુત્તાજ્ઝાહારવસેન દુવિધો.

પકિણ્ણકથવિવરણં

તેસુ –’મિલિદો નામ સો રાજા ...પે॰... સાગરન્તિ એથ અજ્ઝાહારસમ્બધો વેદિતબ્બો યો’પિ મિલિદો રાજા ભગવતો પરિનિબ્બાનતો પઞ્ચવસ્સસતે અતિક્કન્તે રાજકુલે ઉપ્પન્નો સો રાજા મિલિદો નામ.

સાગલાયં પુરુત્તમે સાગલનામકે ઉત્તમનગરે રજ્જં કારેન્તો નાગસેનથેરં ઉપગચ્છિ કિં વિયા?તિ.

ગઙ્ગાવ યથ સાગરન્તિ આહ. યથા ગઙ્ગા વા યમુનાદીસુ અઞ્ઞતરા વા સાગરં ઉપગચ્છિ તથા ઉપગચ્છિ’તિ અથો. વ-સદ્દો વેથ સમુચ્ચયથો. ગઙ્ગા વા’તિ વત્તબ્બે આકારસ્સ રસ્સત્તં કવા ગઙ્ગાવ ઇતિ વુત્તં. ઉપ્પલંવ યથોદકે’તિ એથ વુત્તસમુચ્ચયથો વાસદ્દો વિય.

આસજ્જ રાજા ...પે॰... વિદાળને’તિ એથ યથાવુત્તસમ્બધો વેદિતબ્બો. સો ચ સુવિઞ્ઞેય્યો’વ. પદન્તિ ઉપસગ્ગ નિપાતનામઆખ્યાતપદવસેન ચતુબ્બિધં. તેસુ નામપદં સામઞ્ઞગુણ-કિત્તિમ-ઓપપાતિક-નામ વસેન ચતુબ્બિધં. તથ પઠમકપ્પિકમહાજનેન સમ્મન્તિવા ઠપિતત્તા મહાસમ્મતો’તિ રઞ્ઞો નામં સામઞ્ઞનામં નામ. ધમ્મકથિકો પંસુકુલિકો વિનયધરો તેપિટકો સદ્ધો પસન્નો’તિ એવરૂપં ગુણતો આગતં નામં ગુણનામં નામ. યમ્પન જાતસ્સ કુમારસ્સ નામગહણદિવસે દક્ખિણેય્યાનં સક્કારં કવા સમીપે ઠિતા ઞાતકા કપ્પેવા’અયં અમુકો નામા’તિ નામં કરોન્તિ ઇદં કિત્તિમ નામં નામ. યા પન પુરિમપઞ્ઞત્તિ પચ્છિમપઞ્ઞત્તિયં પતતિ, પુરિમવોહારો પચ્છિમવોહારે સેય્યથિદં પુરિમકપ્પે’પિ ચદો ચદોયેવ નામ એતરહિ’પિ ચદો ચદોયેવ નામ, અતીતે સૂરિયો સમુદ્દો પથવી પબ્બતોયેવ નામ. એતરહિ’પિ પબ્બતો પબ્બતોયેવ નામાતિ ઇદં ઓપપાતિકનામં નામ, ઇદં નામચતુક્કં અભિધમ્મપરિયાયેન વુત્તં. સદ્દસથે પન નામનામ-સબ્બનામ-સમાસનામ-તદ્ધિતનામ-કિતનામવસેન પઞ્ચવિધં વુત્તં. તં સબ્બં ઇધ યથારહં વેદિતબ્બં. પદથો પન આસજ્જા’તિ પવા. ઠાનાઠાનગતે’તિ કારણાકારણગતે.

પુથૂ’તિ નાનપ્પકારે.

સુત્તજાલસમથિતા’તિ સુત્તન્તપિટકસઙ્ખાતસુત્તસમૂહેન સમથિતા પથિતા, સુત્તં આહરિવા સુત્તથવિસોધનવસેન સુત્તજાલસોધકા

નયેહિ ચાતિ અભિધમ્મવિનયાદીહિ નયેહિ યુત્તીહિ વા.

પણિધાયા ચાતિ અભિધમ્મવિનયાદીહિ નયેહિ યુત્તીહિ વા.

પણિધાયાતિ અત્તનો ઞાણં ઠપેન્તો.

ભાસયિવાન માનસન્તિ અત્તનો ચિત્તં અતિસયેન પુનપ્પુનં પવત્તાપનવસેન હાસેવા

કઙ્ખાઠાનવિદાળને’તિ કઙ્ખાય વિચિકિચ્છાય વસ્સા કારણભૂતાનં અવિજ્જાદિકિલેસાનં ધમ્માનં વિદાળનકારણે.

અયં પદથો નામ.

વિગ્ગહો પન એવં વેદિતબ્બો?

યોનકસઞ્ઞાતાનં મિલાનં ઇદો

મિલિદો.

સોતં પતિતાનં જનાનં સંસીદનં રાતિ આદદાતી’તિ

સાગરો, તં સાગરં.

અભિધમ્મવિનયેસુ અનુપવિસનથેન ઓગાળ્હા

અભિધમ્મવિનયોગાળ્હા.

સુત્તજાલસ્સ સમથિતા

સુત્તજાલસમથિતા.

કઙ્ખા ચ કઙ્ખાઠાનઞ્ચ કઙ્ખાઠાનાનિ કઙ્ખાઠાનાનં વિદાળનં

કઙ્ખાઠાનવિદાળનં.

અયં વિગ્ગહો.

ઇમા પઞ્ચ ગાથા કેન કતા?તિ ચોદના ભદન્તબુદ્ધઘોસાચરિયેન કતા’તિ પરિહારો. ન કેવલં પઞ્ચ ગાથા’વ, થેરરાજવચને’પિ અઞ્ઞં પુબ્બાપરવચનમ્પિ તેન વુત્તં.

તેસુ સમ્બધનયે–

‘એકખ્યાતો પદચ્ચયો સિયા વાક્યં સકારકો’તિ ચ

‘યેન યસ્સ હિ સમ્બધો દૂરટ્ઠમ્પિ ચ તસ્સ તં,
અથતો અસમાનાનં આસન્નત્તં અકારણંન્તિ ચ;

‘નાનત્તા સતિ યા નાના-ક્રિયા હોતિ યથારહં,
એકક્રિયાય છન્નન્તુ નથિ કારકતા સદા’;

‘વોહારવિસયો સદ્દો’નેકથપરમથતો,
બુદ્ધિવિકપ્પતો ચથો તસ્સથો’તિ પવુચ્ચતિ;

તીણી’પિ લક્ખણાનિ સલ્લક્ખેવા યથા અથો ચ સભાવો ચ લબ્ભતિ, તથા સદ્દપ્પયોગો કાતબ્બો. સદ્દપ્પયોગેન હિ અત્થસભાવા અનુવત્તિતબ્બા, ન અત્થસભાવેહિ સદ્દપ્પયોગો અપિ ચ આચરિયા નાનારટ્ઠેસુ

ઠિતા અત્તનો અત્તનો રક્ખવોહારાનુરૂપેન સદ્દપ્પયોગસ્સ અથં વદન્તિ. ઇધ અમ્હાકં બિઙ્ગરટ્ઠે સિલિટ્ઠવોહારાનુરૂપેન સદ્દપ્પયોગસ્સ અથો વત્તબ્બો. યથા વચનં સિલિટ્ઠં હોતિ કુલપુત્તાનઞ્ચ હદયં પવિસતિ તથા વત્તબ્બો કથં? યદિ પઠમા કત્તા હોતિ, દુતિયા કમ્મં સવિસેસનં પઠમન્તકત્તં વવા ક્રિયાપદં વત્તબ્બં. ક્રિયાપદં વવા સવિસેસનં દુતિયન્તકમ્મં વત્તબ્બં. યદિ સવિસેસનં પઠમન્તપદં કમ્મં હોતિ તં તસ્સ વિસેસનઞ્ચ વવા તતિયન્તકત્તા વત્તબ્બો. તં વવા ક્રિયાપદં વત્તબ્બન્તિ.

પદથો પન –

'અથપ્પકારણા લિઙ્ગા ઓજગ્આ (?) દેસકાલતો;
સદ્દથા વિભજીયન્તિ; ન સદ્દાયેવ કેવલા'તિ ચ;

'પરભાવપથાપેક્ખં સ-અમાદિ તુ કારકં,
પચ્ચયસ્સ સધાતુસ્સ અથભુતન્તુ સાધનન્તિ ચ;

'ધાતુ સદ્દો ક્રિયાવાચી પચ્ચયો સાધનવાચકો,
અથસ્સ વાચકં લિઙ્ગં વિભત્તિ અથજોતકા;'

તિ ચ લક્ખણાનિ સલ્લક્ખેવા એકેકપદસ્સ અથવિગ્ગહો વત્તબ્બો.

પદ વિગ્ગહો પન-

'ધાવથો હિ સિયા હેતુ - પચ્ચયથો સિયા ફલં,
દ્વિન્નં જાનનથઞ્ચ ઇતિ સદ્દો પયુજ્જતે;

સબ્બવાક્યે ક્રિયાસદ્દો ઇતિસદ્દો ચ હોતિ હિ;
ક્રિયાબ્યુપ્પત્તિ નિમિત્તં ઇતિસદ્દેન દીપિતન્તિ,
આદીનિ લક્ખણાનિ સલ્લક્ખેવા વત્તબ્બો;

અયં અમ્હેહિ વુત્તો સદ્દપ્પયોગઅથપ્પયોગો યોજનાનં નયો સબ્બથ ઉપકારો કુલપુત્તેહિ ઉગ્ગહેતબ્બો સલ્લક્ખેતબ્બોયેવ.

ઇતો પરં યં અથતો ચ રૂપતો ચ અપાકટં, તંયેવ વણ્ણયિસ્સામ.

સુવિભત્ત-વીથિ-ચચ્ચર-ચતુક્ક-સિઙ્ઘાટકન્તિ સુવિભત્તા રથિકાસઙ્ખાતા વીથિ ચચ્ચરસઙ્ખાતા ચતુક્કા મગ્ગસધિસઙ્ખાતા સિઙ્ઘાટકા એથાતિ સુવિવિભત્તવીથિચચ્ચરચતુક્કસિઙ્ઘાટં. વુત્તઞ્હેતં અભિધાનપ્પદીપિકાયં;

''રચ્છા ચ વિસિખા વુત્તા રટિકા વીથિ ચાપ્યથ
વ્યુહો રચ્છા અનિબ્બિદ્ધા નિબ્બિદ્ધા તુ પથદ્ધિ ચ,
ચતુક્કં ચચ્ચરે મગ્ગ-સધિ-સિઙ્ઘાટકમ્ભવે''તિ;

કાસિક-કોટુમ્બરકાદિ - નાનાવિધવથાપણસમ્પન્નાન્તિ એથ મહગ્ઘવથં કાસિકં કાસિકરટ્ઠે વા ઉપ્પન્નં કાસિકં. કોટુમ્બરદેસે જાતં વથં કોટુમ્બરં. આદિસદ્દેન ખોમં કપ્પાસિકં કોસેય્યં કમ્બલં સાણં ભઙ્ગન્તિ. ધવલવથાનિ ચ ખોમસ્સ અનુલોમભુતં દુકુલં કોસેય્યસ્સ અનુલોમભુતાનિ પત્તુન્નપટ્ટ-સોમાર-ચીનજ વથાનિ ચ સઙ્ગણ્હાતિ. વુત્તઞ્હેતં ખુદ્દકસિક્ખાગથે?

દુકૂલઞ્ચેવ પત્તુન્ન - પત્તં સોમારચીનજં ઇદ્ધિજં દેવદિન્નઞ્ચ તસ્સ તસ્સાનુલોમકન્તિ.

તસ્સ ટીકાયઞ્ચ'વાકમયત્તા દુકુલા સાણસ્સ અનુલોમકેહિ કતસુત્તમયત્તા પત્તુણ્ણપટ્ટ-સોમારચીનવથાનિ કોસેય્યસ્સ અનુલોમાનિ ઇદ્ધિજદેવદિન્નવથાનિ છન્નં વથાનં અનુલોમાનિ તેસં અઞ્ઞતરમયત્તા'તિ વુત્તં.

તથ મિલિદપઞ્હો લક્ખણપઞ્હો વિમતિચ્છેદનપઞ્હો'તિ દુવિધો'તિ એથ ધમ્માનં લક્ખણપુચ્છનવસેન પવત્તો પઞ્હો લક્ખણપએહા.ધમ્માનં લક્ખણપઞ્હો'તિ કથચિ લિખિતં. ઠાનુપ્પન્તિકપટિહાનો'તિ તસ્મિં તસ્મિં ગમ્ભીરથવિચારણકાલે કત્તબ્બકિચ્ચસઙ્ખાતે ઠાને ઉપ્પત્તિ ઉપ્પજ્જનં ઠાનુપ્પત્તિ સા અસ્સ અથિતિ ઠાનુપ્પત્તિકં. આરમ્મણે પટિભાતીતિ પટિભાનં, ઞાણં. ઠાનુપ્પત્તિકં પટિભાનં યસ્સ સો ઠાનુપ્પત્તિકપટિભાનો.

પટિબલો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનન્તિ એથ અથાનં જાનિતુન્તિ પાઠસેસો કાતબ્બો સોયેવ વા પાઠો. તથ અહં અતીતભવે દિન્નદાનો રક્ખિતસીલો ભાવિતભાવનો કતકલ્યાણો ઇદાનિ ઞાણસમ્પન્નો ધનવા યસવા'તિ અતીતથં જાનિતું પટિબલો ઇદાનિ મયા દાનાદિ પુઞ્ઞં કત્તબ્બં સમ્પત્તિ ભવતો. સમ્પત્તિ ભવે ઉપ્પજ્જિવા સુખી હુવા પરિનિબ્બાયિસ્સામી'તિ. એવં પચ્ચુપ્પન્નઅનાગતથે જાનિતું પટિબલો નામ.

સમન્તયોગવિધાનકિરિયાનં કરણકાલે'તિ યુઞ્જિતબ્બો યોગો. સમન્તતો સબ્બતો સબ્બકાલે યોગો સબ્બકાલેસુ સબ્બકત્તબ્બકમ્માનં વિદહનં વિધાનં નામ. ઇદઞ્ચિદઞ્ચ કરિસ્સામિ, ઇમસ્મિં કતે ઇદં ભવિસ્સતી'તિ પુબ્બભાગે ઉપાયેન કત્તબ્બવિધાનં કિરિયા નામ કરણકાલેયેવ લબ્ભતિ. પુબ્બભાગે ચ કરણકાલે ચ નિસમ્મકારીતિ અધિપ્પાયો.

સેય્યથીદન્તિ યાનિ સથાનિ તેન ઉગ્ગહિતાનિ તાનિ સેય્યથિદં વિભજિસ્સામીતિ અથો અનેકથતો મહનિદાનસુત્તવણ્ણનાયઞ્ચ એવમેવથો વુત્તો' સેય્યથિદં કતમાની'તિ કેચિ વદન્તિ. તં'કતમે પઞ્ચુપાદાનક્ખધા? સેય્યથિદં? રૂપૂપાદાનક્ખધો'તિઆદિના નયેન સમેતિ. તેસુ ચ એકૂનવીસતિસથેસુ.

સુતીતિ એથ સુય્યતે ધમ્મો એતાયાતિ સુતિ, વેદો.

સમ્મુતીતિ સદ્દગન્થો. સેસા સઙ્ખ્યાદયોપિ ચ કત્તુયોનકત્તા બાહિર સથેસુ યદિ દિસ્સન્તિ તે સુગહેતબ્બા યેવાતિ.

ભત્તવિસ્સગ્ગકરણથાયાતિ ભત્તકિચ્ચકરણથાય.

સકિં એવં ચક્ખું ઉદપાદીતિ અતીતભવે તીસુ વેદેસુ પરિચયસતિઞાણબલેન સકિમેવ એકુગ્ગહણવારમેવ ચક્ખુ વેદુગ્ગહઞાણચક્ખુ ઉદપાદિ. બહુતરં અવચાપેવા એકવારમેવ વદાપેવા ધારેતું અસક્કોન્તસ્સ ઞાણચક્ખુ ઉદપાદીતિ અધિપ્પાયો.

આચરિયસ્સ અનુયોગં દવા’તિ’આચરિય, તુમ્હેહિ યં યં ઇચ્છથ, તં તં મં પુચ્છથ, અહં વિસ્સજ્જેસ્સામિ. બ્યાકાતું અસક્કોન્તસ્સ મે આચિક્ખથા’તિ આચરિયસ્સ અત્તનો અનુયોગં અનુયુઞ્જનં ચોદનં દવા. એકચ્ચો હિ અનુયોગં દાતું સક્કોતિ બ્યાકાતું પન ન સક્કોતિ. નાગસેનદારકો પન તદુભયમ્પિ કાતું સક્કોતિયેવ.

ધમ્મચક્ખું ઉદપાદીતિ’યં કિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં સબ્બં તં નિરોધધમ્મન્તિધમ્મચક્ખુ સોતાપત્તિમગ્ગઞાણં નિબ્બાનારમ્મણં હુવા એવં ઉપ્પજ્જનાકારેન ઉદપાદિયં કિઞ્ચિ સઙ્ખતં ધમ્મજાતં સમુદયધમ્મં ઉપ્પજ્જનસભાવં સબ્બં તં નિરોધધમ્મં, સબ્બં તં ધમ્મજાતં નિરુજ્ઝનસભાવં અનિચ્ચં ખયવયધમ્મન્તિ ઉદપાદિ. કસ્મા નિબ્બાનારમ્મણંયેવ મગ્ગઞાણમેવ ઉદપાદી?તિ. તપ્પટિચ્છાદકમોહધકારં વિદ્ધંસેવા ઉપ્પન્નત્તા.

(દોસિના) દોસિતાતિ વત્તબ્બે તકારસ્સ તકારં કવા દોસિના’તિ વુત્તં.

રથં આરુય્હા’તિ એથ સામિકં રમયતીતિ રથો’તિ વિગ્ગહો કાતબ્બો.

રાજરથો નામ સબ્બરતનવિચિત્તો ઇચ્છિતબ્બો.

(વયહં) વહન્તી એતેનાતિ વયહં ઉપરિમણ્ડપસદિસપદરચ્છન્નસબ્બમાલાગુણ્ઠિમં વા છાદેવાતિ અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેન કતસકટં વય્હં નામ.

સદમાનિકા’તિ ઉભોસુ પસ્સેસુ સુવણ્ણરજતાદિમયા ગોપાનસિયો દવા ગરુળપક્ખકનયેન સદમાનિકા’તિ અટ્ઠકથાયં વુત્તનયેન કતો યાનવિસેસો વય્હાદિદ્વયં ચેકથાય ઇધાનીતં

તિથકરો’તિ’ઉગ્ગહો સવણં પુચ્છા કથનં ધારણં ઇતિ પઞ્ચધમ્મવસેનેવ તિથવાસો પવુચ્ચતી’તિ એવં વુત્તે તિથવાસે પતિટ્ઠાય પરે ચ પતિટ્ઠાપેવા પિટકત્તયતિથછેકકરણેન ધમ્મતિથઙ્કરો.

નિપુણો’તિ બધાદીસુ ઉપજાનનસમથો.

વિસારદો’તિ પરિસાસુ ભયરહિતો.

સામયિકો’તિ દેસજભાસાસઞ્ઞાતસમયકુસલો સકસમયસમયન્તરચ્છેકઞાણવન્તો.

પટિભાણો’તિ કલ્યાણવાક્ય સઙ્ખ્યાતપટિભાણવન્તો.

મેધાવીતિ ધમ્મોજપઞ્ઞાય મેધાવી. ધમ્મોજપઞ્ઞા નાય ઞાનગતો પણ્ડિતો’કિં સુતં કિં વા સુણામિ, કિં કુસલં ગવેસિન્તિ’ યાય વિચારેતિ સા ધમ્મોજપઞ્ઞા નામ.

આયસ્માપિ ખો નાગસેનો પટિસમ્મોદિ...પે॰... આરાધેસિતિ યેનેવ સમ્મોદનિયવચનેન થેરો રઞ્ઞા મિલિદસ્સ ચિત્તં આરાધેસિ તોસેસિ તેનેવ સમ્મોદનીયવચનેન રઞ્ઞા સદ્ધિં પટિસમ્મોદીતિ યોજના.

ઞાયામીતિ ઞાતો પાકટો હોમિ.

અપિ ચ ખો મહારાજ ...પે॰... નાગસેનો’તિ યં ઇદંનાગસેનો’તિ નામં એસા સઙ્ખા સમઞ્ઞા પઞ્ઞત્તિ વોહારો નામમત્તં હોતીતિ યોજના.

(સઙ્ખા) એત્થ ચ સઙ્ખાયતીતિ સઙ્ખા. સઙ્કથિયતીતિ અત્થો કિન્તિ સઙ્કથિયતિ? પરસ્સાતિ અત્તા’તિ ભવો’તિ પોસો’તિ પુગ્ગલો’તિ નરો’તિ માણવો’તિ તિસ્સો’તિ દત્તો’તિ મઞ્ચપીઠં ભિસિબિમ્બો હનન્તિ વિહારો પરિવેણં દ્વારં વાતપાનન્તિ. એવં અનેકેહિ આકારેહિ સઙ્કથીયતિતિ સઙ્ખા.

સમઞ્ઞા સમ્મા ઞાયતીતિ કિન્તિ ઞાયતી?તિ. અહન્તિ મમન્તિ...પે॰... દ્વારં વાતપાનન્તિ સમ્મા ઞાયતીતિ સમઞ્ઞા.

(પઞ્ઞત્તિ) પઞ્ઞાપીયતીતિ પઞ્ઞત્તિ.

(વોહારો). કિન્તિ પઞ્ઞાપીયતીતિ...પે॰... વોહરીયતીતિ વોહારો. કિન્નિ વોહરીયતિતિ. અહન્તિ મમન્તિ... પે॰... દ્વારં વાતપાતન્તિ વોહરીયતીતિ વોહારો. ઇમેહિ ચતુહિ સઙ્ખાઆદીહિ પદેહી નામપઞ્ઞત્તિયેવ અધિપ્પેતા નામમત્તન્તિ દસ્સનતો.

સચે વં મહારાજ પણ્ડિતવાદા સલ્લપિસ્સસીતિ વં સચે મયા સદ્ધિં પણ્ડિતાનં સલ્લાપેન.

આવેઠનમ્પિ કયિરતિ નિબ્બેઠનમ્પિ કયિરતી’તિ પઞ્હપૂચ્છનવસેન વેઠનં પણ્ડિતેહિ કયિરતિ પઞ્હવિસ્સજ્જનવસેન વેઠનં પણ્ડિતેહિ કયિરતિ પઞ્હવિસ્સજ્જનવસેન નિબ્બેઠનમ્પિ કયિરતિ.

નિગ્ગહો’પિ કયિરતી’તિ નાગસેનથેરો મુસાભણતીતિઆદિના નિગ્ગહનયેન અઞ્ઞપણ્ડિતાનં નિગ્ગહણવચનં અઞ્ઞપણ્ડિતેહિ કયિરતિ. અપિ ચ કથાવથુપ્પકરણે આગતો સબ્બનિગ્ગહો નિગ્ગહોયેવ.

પટિક્કમમ્પી’તિ વં મહારાજ’રાજા મિલિદો જમ્બુદીપે અગ્ગરાજા કસ્મા મુસા ભણસી’તિઆદિના પટિક્કમમ્પિ કયિરતિ.

વિસેસો ‘પીતિ’સમ્પન્નં મુનિનો ચિત્તં, ‘કમ્મના બ્યત્તત્તેન ચ વિજ્જાચરણસમ્પન્નં ધમ્મગતાનં પસંસતી’તિઆદિના ગુણપસંસનસઙ્ખાત વિસેસો. ઇધ પન કલ્લો’સિ ભન્તે’તિઆદિ પટિગ્ગહણવિસેસો’તિ’સમ્પન્નં મુનિનો ચિત્તં...પે॰... ધમ્મગતાનં અનુમોદસી’તિઆદિના ગુણપસંસનસઙ્ખાતો પટિગ્ગહણવિસેસો. ઇધ પન સાધુ ખો વં મહારાજ રથં જાનાસી’તિઆદિ. એકં વથું પટિજાનન્તીતિ કલ્યાણમણિઆદિકં અઞ્ઞતરં એકં વથું કલ્યાણં વા અથિ નથિતિ પટિજાનન્તિ પઠમદિવસે તયો પઞ્હા રઞ્ઞા પુચ્છિતા નામપઞ્ઞત્તિપઞ્હો સત્તવસ્સિકપઞ્હો વીમંસનપઞ્હો.

ભન્તે નાગસેન પુચ્છિસ્સામીતિ ...પે॰... કિમ્પન મહારાજ તયા પુચ્છિતન્તિ તતિયો વીમંસનપઞ્હો ઠાનુપ્પત્તિકપટિહાનજાનનથાય વીમંસનવસેન પુચ્છિતત્તા વિમંસનપઞ્હો નામ. તથ’પુચ્છિતો મે ભન્તે’તિ ઇદં રઞ્ઞા અત્તના હેટ્ઠા પુચ્છિતે દ્વે પઞ્હે સધાય વુત્તં.

વિસ્સજ્જિતં મે’તિ ઇદમ્પિ થેરેન અત્તના હેટ્ઠા વિસ્સજ્જિતે દ્વે પઞ્હે સધાય વુત્તં.

નાગસેનો નાગસેનો’તિ સજ્ઝાયં કરોન્તો પક્કામીતિ રઞ્ઞા નાગસેનથેરે બહુમાનગારવો કતો’તિ દીપેતું બુદ્ધઘોસાચરિયેન વુત્તં અગારવો હિ પુગ્ગલો ગરુટ્ઠાનિયં પુગ્ગલં દિસ્વાપિ સુવાપિ જાનિવાપિ અપસ્સન્તો અસુણન્તો અજાનન્તો વિય હોતીતિ. તત્રાયં વચનથો? આગું પાપં ન કરોતીતિ નાગો. સેન્તિ સયન્તિ એતેન વાદપચ્ચથિકા જનાતિ સેનો નાગો ચ સો સેનો ચાતિ નાગસેનો સામઞ્ઞાદીસુ ચતુસુ નામેસુ ઇદં કિત્તિમનામં.

સુટ્ઠુ થેરો અબભનુમોદીતિ’સાધુ સુટ્ઠુ’તિ વચનેન. અન્તરામગ્ગે પુચ્છિતો અનથકાલપઞ્હો.

કતમેથ નાગસેનો’તિ કતમો ધમ્મો એતસ્મિં વચને નાગસેનો નામ હોતીતિ પુચ્છિ.

જીવો’તિ જીવભુતો વાયો.

અસ્સાસપસ્સાસા નામેતે કાયસઙ્ખારો’તિ થેરો અભિધમ્મકથં અકાસીતિ ઇમિના અનન્તકાયસ્સ એતે અન્તો-પવિસન-બહિ-નિક્ખમતવાતા અસ્સાસપસ્સસા નામ કરજકાયેન અભિસઙ્ખરીયન્તિ, તસ્મા કાયસઙ્ખારા ચ હોન્તિ, તેનેવ જીવેન નાગસેનો નાગસેનો’તિ ઇમિના નામમત્તં ગણ્હાતિ ન પુગ્ગલો જીવો ગહેતબ્બો’તિ થેરો અભિધમ્મકથં અકાસિ.

ઉપાસકત્તં પવેદેસી’તિ અત્તસન્નિય્યાતનેન સિસ્સભાવૂપગમનેન પણિપાતેન સમાદાનેનાતિ ચતુસુ સરણગમનૂપાયેસુ સમાદાનેન રતનત્તયસ્સ ચ થેરસ્સ ચ ઉપાસકભાવં, બુદ્ધં સરણં ગચ્છામિ, ધમ્મં સરણં ગચ્છામિ, સઙ્ઘં સરણં ગચ્છામિ, તઞ્ચ સરણં ગચ્છામિ, ઉપાસકં મં ધારેહિ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગતન્તિ.

અનન્તકાયપઞ્હો ચતુથો.

કિમ્હિ હોતિ કથાસલ્લાપો’તિ કિમ્હિ કારણે નિમિત્તભુતે કથાસલ્લાપો હોતિ. કિમ્પયોજનો કથાસલ્લાપો’તિ અધિપ્પાયો ઇદં રઞ્ઞા કિમથાય વુત્તં? અનુયોગદાનથાય ચેવ પુચ્છનસ્સ ઓકાસદાપનથાય ચાતિ ઞાતબ્બં.

અથેન મયં મહારાજ અથિકા અથેન હોતુ કથાસલ્લપો’તિ ઇમિના થેરો રઞ્ઞો અનુયોગઞ્ચેવ ઓકાસઞ્ચ દેતિ તથ અથેના’તિ.

’અથો પયોજનો સદ્દા’ભિધેય્ય વુદ્ધિયં ધને,
વથમ્હિ કારણે નાસે હિતે પચ્છિમપબ્બતે’તિ;

એવં વુત્તેસુ અથેસુ ઇધ પયોજનઞ્ચ હિતઞ્ચ લબ્ભતિ. તેસુ લોકિયલોકુત્તરફલં પયોજનં નામ, સાસનવુદ્ધિ વા. યથિચ્છિતફલનિપ્ફાદાનો હિનોતિ પવત્તતીતિ હિતં. દાનસીલાદિલોકિયલોકુત્તરકારણં.

કિન્તી’તિ કિમ્હિ અસઙ્ખતધાતુસઙ્ખાતે નિબ્બાને ફલસઙ્ખાતે નિબ્બાને ઇદં પચ્ચુપ્પન્નદુક્ખં નિરુજ્ઝેય્ય.

અનુપાદાપરિનિબ્બાનન્તિ અરહત્તફલસઙ્ખાતં અનુપાદાપરિનિબ્બાનં. નિબ્બાનઞ્હિ દુવિધં અપચ્ચયપરિનિબ્બાનં અનુપાદાપરિનિબ્બાનન્તિ. તેસુ અવિજ્જાદિપચ્ચયરહિતત્તા અસઙ્ખતધાતુ અપચ્ચય-પરિનિબ્બાનં નામ. કિલેસસઙ્ખત-પરિનિબ્બાનસઙ્ખાતં ઉપાદાન રહિતત્તા અરહત્તફલં અનુપાદાપરિનિબ્બાનં નામ.

રાજાભિનીતા’તિ રાજૂહિ પીળિતા રાજભીતા વા.

ઇણટ્ટા’તિ ઇણેન પીળિતા.

કલ્લો’સીતિ બ્યાકરણ ઞાણેન છેકો’સિ, અઙ્ગુત્તરટીકાયં’ બ્યાકરણે સમત્થો’. પટિબલો’તિપિ વત્તું વટ્ટતિ યેવાતિ.

પબ્બજ્જાપઞ્હો પઞ્ચમો.

સોપાદાનો’તિ સકિલેસો.

પટિસદહનપઞ્હો છટ્ઠો.

યોનિસો મનસિકારેનાતિ અનિચ્ચં દુક્ખન્તિ ઉપાયેન પથેન સારણલક્ખણેન આરમ્મણપટિપાદકમનસિકારેન.

મનસિકારપઞ્હો સત્તમો.

ઉસ્સહનલક્ખણે’તિ સમ્પયુત્તાનં આરમ્મણે સંયોજનવસેન ઉસ્સહનલક્ખણે ગણ્હનલક્ખણે વા.

મનસિકારલક્ખણપઞ્હો અટ્ઠમો.

યો સીલક્ખધો વરપાતિમોક્ખિયો’તિ યો પાતિમોક્ખસીલસંવરસઙ્ખાતો બુદ્ધુપ્પાદેયેવ ઉપ્પન્નો સીલગુણો સયં પતિટ્ઠાતિ ઇદ્રુયાદીનં એકદસન્નં કુસલધમ્માનં નિસ્સયાકારેન નિસ્સયપચ્ચયો ચેવ બલવકારણટ્ઠેન ઉપનિસ્સયો ચ પથવી ઇવ સત્તાનં પતિટ્ઠા.

સીલપતિટ્ઠાનલક્ખણપઞ્હો નવમો.

અઞ્ઞેસં ચિત્તં વિમુત્તં પસ્સિવા’તિ અઞ્ઞેસં અરિયાનં સોતાપત્તિફલાદિકે ફલે વિસેસેન અધિમુત્તં પક્ખદન્તં ઞાણચક્ખુના પસ્સિવા.

સદ્ધાલક્ખણપઞ્હો દસમો.

સબ્બે કુસલા ધમ્મા’તિ સબ્બે લોકિયકુસલધમ્મા ઉપ્પન્ના ન પરિહાયન્તિ.

વીરિયલક્ખણપઞ્હો એકાદસમો.

અપિલાપનલક્ખણો’તિ આરમ્મણે અનુપવિસનટ્ઠેન ઓગાહનલક્ખણો સપ્પટિભાગધમ્મો’તિ પટિભાગેન પચ્ચત્થિકેન સહ વત્તન્તીતિ સપ્પટિભાગા સુક્કો ચ કણ્હપટિભાગેન સપ્પટિભાગો.

કણ્હસુક્કસપ્પટિભાગે’તિ ઈદિસપાઠો યદિ અત્થિ સુદરોયેવ.

અપિલાપેતીતિ અનુપવિસનટ્ઠેન ઓગાહતિ.

હિતાહિતાનં ધમ્માનં ગતિયો’તિ કુસલાકુસલાનં ધમ્માનં ઇટ્ઠાનિટ્ઠ-વિપાકદાનભાવ-સંખાત-નિપ્ફત્તિયો.

સબ્બથકન્તિ સબ્બકિચ્ચે નિયુત્તં સબ્બલીનુધચ્ચેસુ ઇચ્છિતબ્બં વા.

સતિલક્ખણપઞ્હો દ્વાદસમો.

તપ્પમુખા’વાતિ રાજપ્પધાના ઇવ.

સમાધિપઞ્હો તેરસમો.

યો ઉપ્પજ્જતિ સો એવ સો’તિ યો પથવિફસ્સાદિપરમત્થધમ્મો ઉપ્પજ્જતિ, સો ઉપ્પન્નપુબ્બધમ્મો એવ.

પઞ્ઞાલક્ખણપઞ્હો ચુદ્દસમો.

નાના-એકકિચ્ચકરણપઞ્હો પણ્ણરસમો.

પણ્ણરસપઞ્હવન્તો પઠમવગ્ગો સમત્તો.

વં પન ભન્તે એવં વુત્તે કિં વદેય્યાસી’તિ યદા વં દહરો તરુણો મદો ઉત્તાનસેય્યકો અહોસિ સોયેવ વં એતરહિ મહન્તો’તિ ઇમસ્મિં વચને મયા ચ કેનવિધ પુચ્છનવસેન વુત્તે વં કિં વદેય્યાસીતિ યોજના.

દુતિયવગ્ગો પન ધમ્મસન્તતિપઞ્હો પઠમો.

ન પટિસદહનજાનનપઞ્હો દુતિયો.

સકિચ્ચયન્તિ અત્તનો વિસયોભાસનકિચ્ચં.

આલિમ્પનં વિજ્ઝાપેતુન્તિ અગ્ગિં નિબ્બાપેતું

પઞ્ઞાનિરુજ્ઝનપઞ્હો તતિયો.

નિબ્બિસં ભતકો યથા’તિ યથા ભતકો ભતકકમ્મં કવા લક્ખં નિબ્બિસં નિબ્બિસન્તો લભન્તો દુક્ખં જીવિતું નાભિનદતિ મરણઞ્ચ નાભિનદતિ મરણકાલં આગમેતિ, એવમેવાહં કાલં મરણકાલં પટિકઙ્ખામિ આગમેમીતિ અધિપ્પાયો.

પરીનિબ્બાનપઞ્હો ચતુથો.

યદિ કુસલા ન દુક્ખા’તિ સુખા વેદના કુસલા યદિ સિયા સા કુસલા વેદના ન દુક્ખભૂતા.યદિ સિયા સા કુસલા ન હોતિ. કુસલં દુક્ખન્તિ ન ઉપપજ્જતી’તિ કુસલં દુક્ખભુતન્તિ વચનં ન ઉપપજ્જતીતિ વત્તું ન યુજ્જતિ. કુસલં દુક્ખં ન. અઞ્ઞમઞ્ઞપચ્ચનીકત્તા’તિ રઞ્ઞો અધિપ્પાયો. સભાવો પન એવં ન હોતિ. કુસલા હિ સુખા

વેદના સઙ્ખારદુક્ખેન વિપરિણામદુક્ખેન'પિ દુક્ખા. નેક્ખમ્મનિસ્સિતદોમનસ્સસઙ્ખાતદુક્ખા'પિ અનવજ્જટ્ઠેન કુસલા સિયાતિ થેરો પન મયિ રાજાનં અયોગુળહિમપિણ્ડપઞ્હં પુચ્છન્તે તં રાજા મિચ્છા બ્યાકરિસ્સતિ. તસ્મિં દોસં આરોપેસ્સામિ. રાજા તં મિચ્છા બ્યાકરિસ્સતિ. તસ્મિં દોસં આરોપેસ્સામિ. રાજા તં હરિતું અસક્કોન્તો મં અથજપ્પનં યાચિસ્સતિ. અથ રાજાતં સભાવથં સઞ્ઞાપેસ્સામીતિ મન્વા તં કિમ્મઞ્ઞસિ મહારાજા'તિઆદિમાહ. કિન્નુ ખો મહારાજ ઉભો'પિ તે દહેય્યુન્તિ ઇમસ્મિં પુચ્છાવચને થેરેન વુત્તે રાજા સીતુણ્હસમઞ્ઞાતા તેજોધાતુ'તિ સુતત્તા સીતહિમપિણ્ડસ્સ ખરખાદનભાવઞ્ચ સધાય ધાતુનં ઉસ્સદભાવજાનનઞાણતો વિરુજ્ઝિવા'આમ ભન્તે ઉભો'પિ તે દહેય્યુન્તિ વિરુદ્ધપટિવચનં અદાસિ.

ન હિ ભન્તે'તિ રઞ્ઞો અવજાનનપટિક્ખપનં.

અજાનાહિ નિગ્ગહન્તિ થેરવચનં. યસ્મા તે પુરિમાય'આમા'તિ પટિઞ્ઞાય પચ્છિમા'ન હિ ભન્તે'તિ પટિઞ્ઞા પચ્છિમાય ચ પુરિમા ન સધિયતી. તસ્મા વં નિગ્ગહં પત્તો. વં નિગ્ગહં દોસં અપરાધં સમ્પિટિચ્છાહી'તિ અથો. ઇદાનિ ઉભિન્નં તત્તાભાવદસ્સનવસેન ઉભિન્નં સીતલાભાવદસ્સનવસેન ચ તં નિગ્ગહં પાકટં કરોન્તો યદિ તત્તં દહતી'તિઆદિમાહ.

તથ– 'યદિ તત્તં દહતી'તિ સચે ઉભિન્નં તત્તતા દહતિ. યદિ તત્તં દહતી'તિ ચ ઠપનવચનં.

ન ચ તે ઉભો'તિ દોસારોપનવચનં.

તેન ન ઉપ્પજ્જતી'તિ તેન તસ્મિં ઉભિન્નં ઉણ્હભાવકારણા ઉભો'પેતે દહન્તિ'તિ વચનં તત્તભાવસ્સ દહને ન ઉપપજ્જતિ, ન યુજ્જતિ.

યદિ સીતલં દહતીતિ સચે ઉભિન્નં સીતલભાવો દહતિ તેન ન ઉપપજ્જતી'તિ તસ્મા કારણા ઉભિન્નં સીતલાભાવકારણા ઉભો'પિ તે દહન્તિ'તિ વચનં સીતલભાવસ્સ દહનેન ન ઉપપજ્જતી'તિ વત્તું ન યુજ્જતિ પુન તં દોસં પાકટતરં કરોન્તો થેરો કિસ્સ પન તે મહારાજ ઉભો'પિ દહન્તિતિઆદિમાહ.

(કિસ્સ)તથ-કિસ્સાતિ કેન કારણેન ઉભોપિ તે દહન્તીતિ.

તેન ન ઉપપજ્જતીતિ કેન તસ્મા કારણા એકસ્સ ઉણ્હસ્સ એકસ્સ સીતલસ્સ ભાવકારણા ઉભોપિ તે દહન્તી'તિ તયા વુત્તવચનં ન ઉપપજ્જતિ ન વટ્ટતિ. ઉભોપિ તે દહન્તીતિ વુત્તં, અયુત્તમ્પિ તયા વુત્તમેવ. કુસલં દુક્ખન્તિ વત્તું વુત્તમેવ કુસલં દુક્ખન્તિ ન ઉપપજ્જતીતિ ઇદં વં કસ્મા વદસિ? વત્તું યુત્તવચનં ન યુજ્જતીતિ વદસિ વત્તું અયુત્તવચનં યુજ્જતીતિ વદસીતિ થેરસ્સ વચનેન અત્તનો વાદે દોસં પસ્સન્તો તં પરિહરિતું અસક્કોન્તો નીવમનો થેરં અથજપ્પનં યાચન્તો'નાહં પટિબલો'તિઆદિમાહ.

તયા વાદિનાતિ યુત્તમથગમ્ભીરવિચિત્તપટિભાનવાદિના

સાધૂ અથં જપ્પેહી તી સાધુ યાચામિ. સુખા વેદના કુસલાતિ વા અકુસલા અબ્યાકતાતિ વા ઇમસ્સ મયા પુચ્છિતવચનસ્સ અથં જપ્પેહિ દેસેહિ અથેનાહં અથિકો, કિં વિવાદેનાતિ અધિપ્પાયો.

ગેહનિસ્સિતાનીતિ ગેહસદિસકામગુણનિસ્સિતાનિ તમારબ્ભ પવત્તાનીતિ અથો.

નેક્ખમ્મનિસ્સીતાની’તિ.

એથ

‘પબ્બજ્જા પઠમં ધાનં નિબ્બાનઞ્ચ વિપસ્સના
સબ્બેપિ કુસલા ધમ્મા નેક્ખમ્મન્તિ પવુચ્ચતી’તિ,
વુત્તનેક્ખમ્મેસુ નિબ્બાનવિપસ્સનાકુસલધમ્મસઙ્ખાતે;

નેક્ખમ્મે નિસ્સિતાનિ.

સુખવેદનાપઞ્હો પઞ્ચમો.

સો ચ અઞ્ઞપઞ્હેહિ ગમ્ભીરતરો, કુલપુત્તેહિ મયા વુત્તઅથમત્તેન સન્તોસં કવા અત્તનો પઞ્ઞાનુભાવેન ચ પુનપ્પુનં ચિન્તેવા પુબ્બાપરં સલ્લક્ખેવા યો મયા વુત્તઅથતો યુત્તરો સો અથો ગહેતબ્બો યેવાતિ.

નામરૂપન્તિ નામકરણટ્ઠેન નમનટ્ઠેન ચત્તારો અરૂપિનો ખધા નામં. ઇધ વિપાકનામં અધિપ્પેતં સીતાદીહિ રુપ્પનટ્ઠેન રૂપં નિપ્પરિયાયતો છન્નવુતિરૂપકોટ્ઠાસસઙ્ખાતં નિપ્ફન્નરૂપં પરિયાયતો દસવિધા અનિપ્ફન્નરૂપઞ્ચ ચક્ખુસોતઘાનજિવ્હાકાયભાવવથુદસકસઙ્ખાતા સત્ત દસકા, ચિત્ત ઉતુ-આહારજઅટ્ઠકા તયો, ચિત્તજ ઉતુજસદ્દવસેન દ્વે સદ્દા’તિ છન્નવુતિરૂપકોટ્ઠાસા. ઇધ પન કમ્મજરૂપં અધિપ્પેતં.

તેન કમ્મેન અઞ્ઞં નામરૂપં પટિસદહતીતિ તેન કુસલાકુસલકમ્મેન અઞ્ઞં નામરૂપં અઞ્ઞં અનાગતનામરૂપં સુગતિદુગ્ગતિપરિયાપન્નં ઇમિના પચ્ચુપ્પન્નનામરૂપેન સદ્ધિં પટિસદહતિ.

પુરિમં ભન્તે અમ્બબીજં ભૂતં મૂલકારણભૂતં અપચ્ચક્ખાય અવિજહિવા નિબ્બત્તેન પચ્છિમેન અમ્બેન પુરિસો દણ્ડપ્પત્તો ભવેય્યાતિ યોજના.

નામરૂપપટિસદહનપઞ્હા છટ્ઠો.

સત્તોપમાપતિમણ્ડિતો.

અધિકારન્તિ મહન્તં પૂજાસક્કારં. અયં સત્તમોપઞ્હો પુન પુચ્છતે. ઉપમં સોતુકામતાવસેન પુન પુચ્છિતો’તિ ઞાતબ્બં.

પુનપટિસદહનપઞ્હો સત્તમો.

નામરૂપપઞ્હો અટ્ઠમો.

અદ્ધાપઞ્હો નવમો.

નવપઞ્હવન્તો દુતિયો વગ્ગો.

તતિયવગ્ગે અદ્ધામુલપુચ્છનપઞ્હો પઠમો.

પથવિયા ચક્કંઅલિખિવા’તિ ભમચક્કં પુનપ્પુનં પરિવત્તનવસેન આ ભુસો લિખિવા.

પુબ્બાકોટિ નપઞ્આયન પઞ્હો દુતિયો.

ખધા ચ દુક્ખસ્સ બીજાતીતિ પટિસધિભુતા બધા કેવલસ્સ સકલસ્સ પવત્તિદુક્ખરાસિસ્સ મુલકારણભાવેન બીજાનિ એવં ખણકોટિસઙ્ખાતપટિસધિબધતો પવત્તિ દુક્ખવટ્ઠનં સક્કા કાતુન્તિ અધિપ્પાયો.

કોટિવઠ્ઠનપઞ્હો તતિયો.

ચક્ખુસ્મિઞ્ચ ખો મહારાજ સતિ રૂપેસુ ચ ચક્ખુવિઞ્આણં હોતીતિ એથ અભિધમ્માવતારટીકાપરિયાયેન એકતો સહજાતેસુ બહૂસુ ચક્ખુપ્પસાદેસુ યં ચક્ખુ વિસદિતં તં ચક્ખુવિઞ્આણસ્સ નિસ્સયપચ્ચયો. ચક્ખુસ્મિઞ્ચાતિ એકવચનદસ્સનતો. રૂપેસુ ચા’તિ બહુવચનસ્સ દસ્સનતો પન બહૂનિપિ રૂપાનિ ચક્ખુવિઞ્આણસ્સ પુરેજાતપચ્ચયો પચ્ચયભાવ. વિસેસ-સભાવતોતિ દઠબ્બો.

અથિ-કેચિ-સઙ્ખાનનપઞ્હો ચતુથો.

ભવન્તાયેવ ખો મહારાજ સઙ્ખારા જાયન્તિતિ એથ અન્તપ્પચ્ચયો અતીતે હોતિ. અતીતે ભૂતા’તિ અથો.

અયઞ્ચ ગાથા’તિ સદિસગાથા. અહુવા સમ્ભોતીતિ ચ ગાથા ખણિકગાથા’તિ દઠબ્બં. એવઞ્હિ પુબ્બાપરં સમેતિ.

(ઉત્તરારણિ) અરણિસહિતેકન્તકિચ્ચકરો દણ્ડો ઉત્તરારણિ નામ.

ભવન્તજાયનપઞ્હો સત્તોપમાસહિતો પઞ્ચમો.

વેદગુપઞ્હો છટ્ઠો.

ચક્ખુવિઞ્આણાદિપઞ્હો સત્તમો.

ફુસનલક્ખણો’તિ ચિત્તારમ્મણફુસનલક્ખણો. યથા ચક્ખુ’તિ એથ ચક્ખુપ્પસાદો’પિ ચક્ખુવિઞ્આણમ્પિ લબ્ભતિ.

સઙ્ઘટ્ટનરસો’તિ ઇમેસં વથારમ્મણાનં સઙ્ઘટ્ટનરસો સમ્પત્તિ એતસ્સા ત અથો લબ્ભતિ. યદા ચક્ખુવિઞ્આણમ્પિ લબ્ભતિ. તદા ચિત્તારમ્મણસઙ્ઘટ્ટનરસો કિચ્ચં એતસ્સેતિ અથો લબ્ભતિ. સઙ્ઘટ્ટનરસો’તિ ચ પઞ્ચદ્વારિકફસ્સે લબ્ભતિ. ન મનોદ્વારિકફસ્સે’તિ અયમિદિસો અથો અત્થસાલિનિયં વુત્તો યેવા’તિ.

ફુસનલક્ખણપઞ્હો અઠમો.

વેદનાલક્ખણપઞ્હો નવમો.

સઞ્ઞાલક્ખણપઞ્હો દસમો.

ચેતનાલક્ખણપઞ્હો એકાદસમો.

વિઞ્ઞાણલક્ખણપઞ્હો દ્વાદસમો.

વડ્ઢકી સુપરિકમ્મકતં દારું સધિસ્મિં અપ્પેતીતિ વડ્ઢકી જનો સુટ્ઠુપરિકમ્મકતં દારું સધિસ્મિં અપ્પેતિ પાપેતિ પવેસેતિ.

વિતક્કલક્ખણપઞ્હો તેરસમો.

વિચારલક્ખણપઞ્હો ચુદ્દસમો.

ચુદ્દસપઞ્હવન્તો તતિયવગ્ગો સમત્તો. વિનિબ્ભુજિવા વિનિબભુજિવા'તિ અઞ્ઞમઞ્ઞાતો વિસું વિસું કવા વિભજિવા વિભજિવા.

વગ્ગતો અતિરેકપઠમપઞ્હો વિભજ્જપઞ્હો પઠમો.

નનુ લોણમેવ આહરિતબ્બન્તિ સકટેહિ સુદ્ધલોણમેવ બલિવદ્દેહિ આહરિતબ્બં.

ન સક્કા મહારાજ લોણમેવ આહરિતુન્તિ પાઠેન ભવિતબ્બન્તિ નકારો પોથકે દિસ્સતિ.

લોણપઞ્હો દુતિયો, રઞ્ઞો ધમ્મલક્ખણેસુ દળ્હપતિટ્ઠાપનથં થેરેન પઠમં વુત્તો.

એત્તાવતા તેચત્તાળીસ પઞ્હા સમત્તા.

ચતુથવગ્ગે નાનાકમ્મેહિ મહારાજ નિબ્બત્તાનિ ન એકેન કમ્મેના'તિ આપાયિકસત્તાનં પઞ્ચાયતનાનિ નાનાઅકુસલકમ્મેહિ નિબ્બત્તાનિ સુગતિપરિયાપન્નસત્તાનં પઞ્ચાયતનાનિ નાનાકુસલકમ્મેહિ એકેન કમ્મેન એકેન પટિસધિજનકકમ્મેનેવ નિબ્બત્તાનિ. અભિધમ્માવતારટીકાયં પટિસધિક્ખણે મહગ્ગતચેતના કટત્તારૂપાનં કમ્મપચ્ચયેન પચ્ચયો'તિ વચનેન પટિસધિક્ખણે વિજ્જમાનાનં સબ્બેસંયેવ કટત્તારૂપાનં કમ્મપચ્ચયો હોતીતિ વિઞ્ઞાયતિ. નાનાચેતનાહિ તદા ઇદ્રિયુપ્પત્તિયં સતિ અતિપરિત્તેન ચ મહગ્ગતેન ચ કમ્મેન નિબ્બત્તં કટત્તારૂપં આપજ્જેય્ય, ન ચેકા પટિસધિ અનેકમ્મનિબ્બત્તા હોતી'તિ.'સદ્ધિં એકેન કમ્મેન અનેકિદિરયુપ્પત્તિ હોતી'તિ વુત્તં. વિચારેવા યં યુત્તતરં તં ગહેતબ્બં. તત્રાયં વિચારણાકારો?

મહગ્ગતસત્તાનં ઇદ્રિયાનિ એકેન પટિસધિજનકકમ્મેન નિબ્બત્તાનિ. નાગસેનથેરો પન અરહા ખીણાસવો બુદ્ધમતઞ્ઞુ તસ્સ અધિપ્પાયાનુરૂપેન કામાવચરકસત્તાનં નાનાકમ્મેહિ નિબ્બત્તીતિ ગહેતબ્બં.

નાનાકમ્મનિબ્બત્તાયતનપઞ્હો પઠમો.

મહાકુલીનતાતિ ઉચ્ચકુલીનતા. સોયેવ વા પાઠો. આબાધ-વણ્ણ-સુક્ખ-ભોગ-કુલીનં પઞ્અકા એતે ચુદ્દસ પઞ્હા’પિ સુભસુત્તે પકાસિતા’તિ અયં ગાથા સુખવાચુગ્ગતકરણથં પોરાણેહિ વુત્તા.

મનુસ્સનાનાભાવપઞ્હો દુતિયો.

કિં પટિગચ્ચેવ વાયમિતેના’તિ પુબ્બે વાયામેન સહ પવત્તકમ્મેન વાયામકરણેન કિં પયોજનં અથિ?

અકિચ્ચકરો’તિ એથ યથિચ્છિતફલસઙ્ખાતં કિચ્ચં ન કરોતીતિ અકિચ્ચકરો. અયઞ્ચ અયુત્તસમાસો. સદ્ધં મતકભોજનં ન ભુઞ્જતીતિ અસદ્ધભોજિતિઆદિકો વિયા’તિ.

બુભુક્ખિતો’તિ બુધાભિભૂતો.

પટિગચ્ચકિચ્ચકરણપઞ્હો તતિયો.

પચ્ચમાના’તિ નિરયગ્ગીના ડય્હમાના.

સો ન તાવ કાલં કરોતીતિ તાવ તત્તકં સો નેરયિકસત્તો કાલં મરણં ન કરોતિ. કમ્માધિકતેના’તિ પુબ્બે અધિકતેન કમ્મેન મૂલકારણભુતેન.

નવિલીયનપઞ્હો ચતુથો.

આકાસ-ઉદક-પથવિધારણપઞ્હો પઞ્ચમો.

અજ્ઝોસાયા’તિ તણ્હાય ગિલિવા પરિનિટ્ઠપેવા.

નિરોધનિબ્બાનપઞ્હો છટ્ઠો.

અભિઞ્એય્યે ધમ્મે’તિ અભિવિસિટ્ઠેન ચતુસચ્ચઞાણેન જાનિતબ્બે ધમ્મે, ચતુસચ્ચધમ્મે.

નિબ્બાનલભનપઞ્હા સત્તમો.

નિબ્બાનજાનનપઞ્હો અટ્ઠમો.

અટ્ઠપઞ્હવન્તો ચતુથો વગ્ગો.

પઞ્ચમવગ્ગો નથિબુદ્ધપઞ્હો પઠમો.

બુદ્ધાનુત્તરપઞ્હો દુતિયો.

સક્કા જાનિતું બુદ્ધો અનુત્તરો’તિ ઇદં રઞ્આ’ભગવા બુદ્ધો અનુત્તરો’તિ થેરં પુબ્બે પુચ્છિતં. પુન કસ્મા વુત્તં? પુબ્બપઞ્હો થેરસ્સ વિજાનનં સધાય પુચ્છિતં પુચ્છાપઞ્હો સબ્બપઞ્હો થેરસ્સ વિજાનનં સધાય પુચ્છિતં. પુચ્છાપઞ્હો સબ્બપણ્ડિતાનં જાનનં સધાય પુચ્છિતો’તિ વિઞ્આતબ્બં.

સક્કા બુદ્ધાનુત્તરપઞ્હો તતિયો.

બુદ્ધનેત્તીયા’તિ નિબ્બાનં નેતિ એતાય સદેવકે લોકે’તિ નેત્તિ, સુત્તન્તાભિધમ્મપાલિ.

(બુદ્ધપઞ્ઞત્તિ) પઞ્ઞાયપીયતિ એતાય ભગવતો આણા’તિ પઞ્ઞત્તિ. બુદ્ધસ્સ પઞ્ઞત્તિ બુદ્ધપઞ્ઞત્તિ, વિનયપાલિ.

યાવજીવં સાવકેહિ વત્તિતબ્બન્તિ ઇદં થેરેન’આમ મહારાજ ધમ્મો મયા દિટ્ઠો’તિ અવિસ્સજ્જેવા કસ્મા વુત્તં? રાજા થેરસ્સ ધમ્મદસ્સનભાવં પચ્ચક્ખતો ઞવા વિચિત્રપટિભાનં સોતુકામો પુચ્છતિ, ન જાનનથાય થેરો તસ્સ અજ્ઝાસયં ઞવા એવમાહ. અદિટ્ઠધમ્મો હિ બુદ્ધનેત્તિયા બુદ્ધપઞ્ઞત્તિયા યાવજીવં વત્તિતું સક્કોતિ.

ધમ્મદિટ્ઠપઞ્હો ચતુથો.

નવસઙ્કમતિપઞ્હો પઞ્ચમો.

વેદગુ ઉપલબ્ભતીતિ અયમ્પઞ્હો પુબ્બે ચ પુચ્છિતો. કસ્મા પુન પુચ્છિતો? પુબ્બપઞ્હો જીવવેદગું સધાય પુચ્છિતો. અયં’યે બ્રાહ્મણા વેદગુ’તિઆદિના વુત્તં પુગ્ગલવેદગું સધાય પુચ્છિતો. સવે થેરો’ન ઉપલબ્ભતી’તિ બ્યાકરિસ્સતિ, તસ્સ વાદે દોસં આરોપેતુકામતાય પુચ્છતિ. થેરો પન વિજ્જમાનેન અવિજ્જમાનપઞ્ઞત્તિં સધાય’પરમથેન ખો મહારાજ વેદગુ ન ઉપલબ્ભતી’તિ આહ. પરમથેન ન ઉપલબ્ભતિ, વોહારતો ઉપલબ્ભતી’તિ થેરસ્સ અધિપ્પાયો.

પુગ્ગલવેદગુપઞ્હો છટ્ઠો.

ન ખો-પે તેન રોપિતાનિતિ તાનિ અમ્બાનિ અવહારિયાનિ તાનિ અમ્બાનિ પુરિસેન અવહરિતાનિ તેન સામિકપુરિસેન રોપિતાનિ રોપિતઅમ્બભુતાનિ ન હોન્તિતિ અથો

ઇમમ્હાકાય પઞ્હોસત્તમો.

કુહિન્તિપઞ્હો અટ્ઠમો.

ઉપપજ્જતિ-જાનાતિ પઞ્હો નવમો.

અથિબુદ્ધપઞ્હો દસમો.

દસપઞ્હસહિતો પઞ્ચમો વગ્ગો.

સમન્તતો પગ્ઘરતીતિ અયં ખો ગુથમુત્તાદીહિ અસુચિવથૂહિ સમન્તતો પગ્ઘરાપેતિ.

છટ્ઠવગ્ગે કાયઅપ્પિયપઞ્હો પઠમો.

સમ્પત્તકાલપઞ્હો દુતિયો.

દ્વત્તિંસ…પે॰…પરિરઞ્જિતો’તિ એથ દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણસરૂપં બહુસુ સુત્તેસુ આગતં. તં પાકટં અસીત્યનુબઞ્જનસુરૂપં ન પાકટં જિનાલઙ્કારટીકાયંયેવ આગતં. તસ્મા તં દસ્સયિસ્સામ. કતમાનિ અસીત્યાનુબ્યઞ્જનનાનિ? ચિતઙ્ગુલિતા, અનુપુબ્બઙ્ગુલિતા, વટ્ટઙ્ગુલિતા, તમ્બનખતા, તુઙ્ગનખતા, સિનિદ્ધનખતા, નિગુળ્હગોપ્ફકતા, સમપાદતા, ગજસમાનક્કમનતા, સીહસમાનક્કમનતા, હંસસમાનક્કમનતા, ઉસભસમાનક્કમનતા, દક્ખિણાવટ્ટગત્તતા, સમન્તતોચારુજાણુમણ્ડલતા, પરિપુણ્ણ પુરિસબ્યઞ્જનતા, અચ્છિદ્દનાભિતા, ગમ્ભીરનાભિતા, દક્ખિણાવટ્ટનાભિતા, સુવણ્ણકદલુરુતા, એરાવણકરસદિસભુજતા, અનુપુબ્બગત્તતા, મટ્ઠકગત્તતા, સુચિગત્તતા, સુવિભત્તગત્તતા, અનુસ્સન્નાનુસ્સન્નસબ્બગત્તતા, અલીનગત્તતા, તિલકાદિવિરહિતગત્તતા, અનુપુબ્બરુચિરગત્તતા, વિસુદ્ધગત્તતા, કોટિસહસ્સહત્થિબલધર ગત્તતા, તુઙ્ગનાસતા, સુસણ્ઠાનનાસતા, રત્તદ્વિજમંસતા, સુસુક્કદન્તતા, સુવિસુદ્ધિન્દ્રિયતા, વટ્ટદાઠતા, રત્તોટ્ઠસમબિમ્બિતા, આયતવદનતા, ગમ્ભીરપાણિલેખતા, આયતલેખતા, ઉજુલેખતા, સુરુચિરસણ્ઠાનલેખતા, પરિમણ્ડલકાયવન્તતા, પરિપુણ્ણકપોલતા, આયતવિસાલનેત્તતા, પઞ્ચપસાદવન્તનેત્તતા, આકુચિતગ્ગપખુમતા, મુદુતનુક-રત્તજીવ્હતા, આયતજીવ્હતા, આયતરુચિરકણ્ણતા, નિગ્ગણ્ઠિસિરતા, નિગ્ગુળ્હસિરતા, છત્તસન્તિભચારુસીસતા, આયત-પુથુલ-લલાટ-સોભતા, સુસણ્ઠાનભમુકતા, કણ્હભમુકતા, સુખુમાલગત્તતા, અતિવિય ઉજ્જલિતગત્તતા, અતિવિયસોમ્મગત્તતા, અતિવિમલગત્તતા, કોમલગત્તતા, સિનિદ્ધગત્તતા, સુગધતનુતા, સમલોમતા, અતિસુખુમઅસ્સાસપસ્સાસધારણતા, સુસણ્ઠાનમુખતા, સુગધમુખતા, સુગધમુદ્ધતા, સુનીલકેસતા, દક્ખિણાવટ્ટકેસતા, સુસણ્ઠાનકેસતા, સિનિદ્ધકેસતા, સણ્હકેસતા, અલુલિતકેસતા, કેતુમાલારતનચિત્તતા. દ્વત્તીંસપુરિસલક્ખણપઞ્હો તતિયો.

બ્રહ્મચરિયપઞ્હો પઞ્ચમો.

અસ્સુપઞ્હો છટ્ઠો.

રસપટિસંવેદિપઞ્હો અટ્ઠમો.

પઞ્ઞાપઞ્હો અટ્ઠમો.

સંસારપઞ્હો નવમો.

સતિપઞ્હો દસમો.

એવઞ્હિ ભન્તે નાગસેન સબ્બા સતિ અભિજાનન્તી ઉપ્પજ્જતિ નત્થિ કટુમિકા સતીતિ એવં મયા ચિન્તનાકારે સબ્બા સતિ અભિજાનન્તી સયં પાકટા પરૂપદેસરહિતા ઉપ્પજ્જતિ, કટુમિકા પરિનિબ્બજ્જન-પરૂપદેસ-સઞ્ઞાતા કટુમસહિતા સતિ નત્થિતિ અથો.

સતિ અભિજાનનપઞ્હો એકાદસમો.

એકાદસપઞ્હસહિતો છટ્ઠવગ્ગો.

અભિજાનતો’તિ સતિસહિતંઅભિવિસેસંજાનતો. કટુમિકાયા’તિ પરિપીળન-પરસાસન-સઞ્ઞાતકટુમિકાય. ઓલારિકવિઞ્ઞાણતો’તિ મહન્તે આરમ્મણે પવત્તવિઞ્ઞાણતો. અહિતવિઞ્ઞાણતો’તિ દુક્ખસઞ્ઞાતઅહિતે પવત્તવિઞ્ઞાણતો. સભાગનિમિત્તતો’તિ સભાગારમ્મણતો. વિસભાગનિમિત્તતો’તિ નામવણ્ણાદિ - અઞ્ઞમઞ્ઞવિસદિસારમ્મણતો. કથાભિઞ્ઞાણતો’તિ પરકથાસઞ્ઞાતઅભિઞ્ઞાણતો. લક્ખણતો’તિ ગોણ-સકટ-દન્ત-પિળકાદિલક્ખણતો. સરણતો’તિ પરેહિ સરાપનતો મુદ્દાતો’તિ અક્ખરસિક્ખનતો. ભાવનાતો’તિ અભિઞ્ઞાસસઞ્ઞાતભાવનાતો. પોથકનિબધનતો’તિ પોથકે લિખિતઓવાદઅક્ખરધારણતો. અનુભૂતતો’તિ છન્નં આરમ્મણાનં અનુભુતપુબ્બતો. નિબધન્તી’તિ પીળેન્તિ. લિપિયા સિક્ખિતત્તા’તિ અક્ખરસ્સ સિક્ખિતત્તા.

સત્તમેવગ્ગે સતિઆકારપઞ્હો પઠમો.

વસ્સસતપઞ્હો દુતિયો.

અનાગતપઞ્હો તતિયો.

દૂરબ્રહ્મલોકપઞ્હો ચતુથો.

બ્રહ્મલોકકસ્મીરપઞ્હો પઞ્ચમો.

સત્તબોજ્ઝઙ્ગપઞ્હો છટ્ઠો.

પુઞ્ઞબહુતરપઞ્હો સત્તમો.

જાનાજાનપઞ્હો અટ્ઠમો.

ઉત્તરકુરુપઞ્હો નવમો.

દીઘઅટ્ઠિકપઞ્હો દસમો.

અસ્સાસપસ્સાસપઞ્હો એકાદસમો.

સમુદ્દપઞ્હો દ્વાદસમો.

એકરસપઞ્હો તેરસમો.

નત્થિ દુતિયં પઞ્ઞાય છેદનન્તિ યં છેદનં પઞ્ઞાય સદ્ધિં દ્વયં તં છેદનં નત્થિતિ અથો. છેદનપઞ્હો ચુદ્દસમો. ભુતજિવપઞ્હો પન્નરસમો. દુક્કરપઞ્હો સોળસમો થેરેન પઠમં વુત્તો. સોળસપઞ્હસહિતો સત્તમો વગ્ગો.

સમ્પતિ કા વેલા’તિ ઇદાનિ કા વેલા સમ્પત્તા’તિ યોજના. ગમિસ્સન્તિતિ તયા સદ્ધિં ગમિસ્સન્તિ. ભણ્ડતો ભણ્ડાગારતો. રાજદેય્યાનીતિ રાજસન્તકાનિ.

તસ્સ પઞ્હવેય્યાકરણેન તુટ્ઠે રાજા’તિ તસ્સ નાગસેનથેરસ્સ અસીતિપઞ્હવેય્યાકરણેન તુટ્ઠો રાજા. અબ્ભન્તરકથાયઞ્હિ અટ્ઠાસીતિ પઞ્હા પઠમદિવસે વિસજ્જિતા. તયો દિવસે પાસાદે ભત્તકિચ્ચતો પટ્ઠાય યાવ પઠમયામાવસાના અટ્ઠાસીતિ પઞ્હા વિસજ્જિતા અહેસું.

બાહિરકથાપઞ્હા તયો. તેન સદ્ધિં એકનવુતિ પઞ્હા હોન્તિ.

એકનવુતીપઞ્હ પટિમણ્ડિતા.

મિલિન્દપઞ્હવણ્ણના સમત્તા.

મેણ્ડકપઞ્હે પન ભસ્સપ્પવાદીતિ વોહારકુસલતાય યુત્તવચનસઙ્ખાતભસ્સવદનસીલો. વેતણ્ડીતિ થેરવાદેન સદ્ધિં વિરુદ્ધવચનવદનસીલો.

વસન્તો તસ્સ છાયાયાતિ ધમ્મચરિય-ગુરુસદ્ધાપઞ્ઞાદિગુણમણ્ડિતો, અસ્સદ્ધોપિ સો તસ્સ’ મેધાવી અમતાભિમુખો’તિ એવં વુત્તેહિ સોભગ્ગગુણેહિ સમન્નાગતો તસ્સ થેરસ્સ કરુણાપઞ્ઞાવસેન પવત્તકારણાકારણહિતુપમાયુત્તિઉપદેસવચનસઙ્ખાતછાયાય વસન્તો. તાનિ હિ થેરસ્સ કરુણાઞાણં નામકાયતો પવત્તન્તિ પકતિસરીરતો પવત્તછાયા વિય હોતી તી.

અદ્દક્ખિ મેણ્ડકે પઞ્હે’તિ ઞાણચક્ખુના મેણ્ડકે ગમ્ભીરે પઞ્હે અદ્દક્ખિ. અથવા સેનકાદિભાસિતબ્બં અનેકપરિયાયભાવેન ચેવ અભુતભાવેન ચ મેણ્ડકપઞ્હસદિસે. અથવા દ્વીવચનવન્તત્તા તસ્સ પઞ્હસ્સ દ્વિમેણ્ડકયુદ્ધસદિસે’તિપિ વુત્તં વટ્ટતિ.

પરિયાય ભાસિતં અત્થિ’તિ’આનદ, મયાદ્વે’પિ વેદના વુત્તા પરિયાયેના’તિઆદિકં પરિયાયવચનં અત્થિ. કથં ઇમિસ્સા પરિયાયનિપ્પરિયાયદેસનાભાવો જાનિતબ્બો? ઉપેક્ખાવેદના હિ સન્તમિં પણીતે સુખે વુત્તા ભગવતા’તિ અયં હેથ પરિયાયો.

સભાવભાસિતં અત્થિતિ’તિસ્સો ઇહ ભિક્ખવે વેદના સુખા દુક્ખા ઉપેક્ખા વેદના’તિઆદિકં નિપ્પરિયાયવચનં અત્થિ. કથં નિપ્પરિયાયભાવો જાનિતબ્બો? વેદનાસભાવો હિ તિવિધો’તિ અયમેથ નિપ્પરિયાયો અત્થિ.

સધાયભાસિતન્તિ’તીહિ ભિક્ખવે ઠાનેહિ જમ્બુદીપિકા મનુસ્સા દેવે તાવતિંસે ઉત્તરકુરુકે ચ મનુસ્સે અધિગણ્હન્તિ. કતમેહિ તીહિ? સૂરા સતિમન્તો ઇધ બ્રહ્મચરિયવાસો’તિઆદિકં સધાય ભાસિતં અત્થિ.’ઇધ બ્રહ્મચરિયવાસો’તિ ઇદં પબ્બજ્જાબ્રહ્મચરિયવાસનં વુત્તં ન મગ્ગબ્રહ્મચરિયવાસં. નેય્યથનીતથવચનં ઇધ અનાગતં. તમ્પિ આહરિવા દસ્સેતબ્બં.’યં કિઞ્ચિ વેદયિતં સબ્બં તં દુક્ખન્તિ’આદિકં ન્યેથવચનં.’સુખાપિ ખો વેદના અનિચ્ચા સઙ્ખતા’તિઆદિકં યથારુતવસેન જાનિતબ્બં નીતથવચનં અથીતિ.

> ‘નેય્યથવચનઞ્ચેવ અથો સધાયભાસિતં
> પરિયાયભાસિતઞ્ચેવ અથો સભાવભાસિતં’,
> ઇતિ પઞ્ચપ્પભેદં’વ સાસને જિનભાસિતં
> સલ્લક્ખેવાન તં સબ્બં અથં વદેથ પણ્ડિતો’તિ;

ન રહસ્સકં કાતબ્બન્તિ અથપટિચ્છન્નવચનં ન કાતબ્બં.

ગરુકં પરિણમતીતિ ગરુભાવેન પરિપાકં ગચ્છતિ દધભાવેન પાકટો હોતિતિ અધિપ્પાયો.

ઇત્તરતાયાતિ અપ્પપઞ્ઞતાય.

તિથવાસેનાતિ

‘ઉગ્ગહો સવનં પુચ્છા કથનં ધારણં ઇતિ,
પઞ્ચધમ્મવસેનેવ તિથવાસો પવુચ્ચતી’તિ;
એવંવુત્તતિથવાસેન.

સ્નેહસંસેવા’તિ પિયપુગ્ગલસંસેવનવસેન. મન્તિસહાયો’તિ મન્તી વિચારણપઞ્ઞો સહાયો એતસ્સાતિ મન્તિસહાયો.

મા હાયિ અથો તે અભિક્કમતીતિ અત્તાનુવાદાદિભયે ઉપ્પન્ને વં એત્તકેન કારણેન મા ભાયિ. કતપુઞ્ઞો કતભીરુત્તાણો ઞાણસમ્પન્નોસમ્માપયોગે ઠિતો ન ચિરસ્સેવ લોકિયલોકુત્તરરથો તે અભિક્કમતિ અભિક્કમિસ્સતિ પવત્તિસ્સતિ.

અલ્લાપો’તિ પઠમામન્તાના’તિ કેચિ વદન્તિ. રઢકવચનં આમન્તના.

સક્કચ્ચકારિના’તિ હિતકરણ-હિતદેસન-હિતચિન્તનાનં અખણ્ડકારિના.

ખલિતે ધમ્મેન પગ્ગહેતબ્બો’તિ સમ્માપટિપત્તિતો વા યુત્તવચનતો વા ખલિતે અન્તેવાસિકમ્હિ ધમ્મેન સભાવેન તં તં કારણં વવા સીલાદિગુણેસુ પગ્ગહેતબ્બો.

મેણ્ડકપઞ્હા ગમ્ભીરગણ્ઠિગુય્હપઞ્હા.

અભિવડ્ઢિયા વાયમતી’તિ પરિયત્તિપટિપત્તિસાસનાનં અભિવડ્ઢનથાય ચતુપચ્ચયદાનાદિના ઉપાયેન વાયામં કરોતિ.

‘ભવતિ સઙ્ઘેન સમસુખો દુક્ખિ ધમ્માધિપતિકો’પિ ચ;
સંવિભાગી યથાથામં જિનચક્કાભિવડ્ઢકો
સમ્માદિટ્ઠિપુરેક્ખારો અનઞ્ઞસથુકો તથા;
સુરક્ખો કાયકમ્માદિ સમગ્ગાભિરતો’પિ ચ
અકુહો ન વરો ચક્કે બુદ્ધાદિસરણં ગતો
દસ ઉપાસકગુણા નાગસેનેન ભાસિતા’તિ;

ઇમા તિસ્સો ગાથા.

‘પઞ્ચમં લહુ સબ્બથ સત્તમં દ્વિચતુથિસુ,
છટ્ઠં તુ ગરુપાદાનં સેસા અનિયમા મતા’તિ;

ઇમિના વુત્તલક્ખણેન વુત્તા.

લોકસાધારણો’તિ સત્તલોકેન સદિસો,
અપ્પત્તમાનસાનન્તિ અપપત્તઅરહત્તફલાનં;

ઞાણરતનારમ્મણેના’તિ અરહત્તમગગપદટ્ઠાનસબબઞ્ઞુત ઞાણો ભગવા સબ્બઞ્ઞુ સબ્બદસ્સાવી દસબલસમન્નાગતો ચતુહિ વેસરજ્જેહિ સમનનાગતો પભિન્નપટિસમ્ભિદો છળભિઞ્ઞો ચ અસાધારણઞાણો અટ્ઠારસબુદ્ધધમ્મસમન્નાગતો, તસ્સ અરહત્તમગગઞાણં દસબલાદિસબ્બગુણદાયકં સબ્બઞ્ઞુતઞાણં સબ્બઞેય્યધમ્મજાનનસમત્થન્તિ ભગવતો ઞાણરતનારમ્મણેન સકસકચિત્તુપ્પાદેન.

ઉબ્બત્તીયન્તે’તિ પકતિપકતિતો વિપરીયન્તો વિનસ્સન્તે વા.

નિપ્પભા જાતા કુતિથિયા વં ગણીવરપવરમાસજ્જાતિ કુતિથિયા મિચ્છાદિટ્ઠિકા વં ભદન્તં ગણિવરપવરં ગણિવરેહિ પરં સેટ્ઠં આસજ્જ પવા નિપ્પભા નિજ્જોતા ભવેય્યુન્તિ યોજના.

મેણ્ડકપઞ્હેસુ પૂજાવઞ્ઘાવઞ્ઘાપઞ્હો અટ્ઠુપમાસહિતો પઠમો.

વાહસતં ખો મહારાજ વીહીનં અડ્ઢચૂળઞ્ચ વાહા વીહી સત્તમ્મણાનિ દ્વે ચ તુમ્બા એકચ્છરક્ખણે પવત્તવિત્તસ્સ એત્તકાવિહીતિ લક્ખં ઠપીયમાના પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્યુન્તિ એથ સાદિકદિયડ્ઢવાહસતં થોકેન ઉદ્ધં ઉપડ્ઢવાહસતસ્સ પતનાલિકે તુમ્બો’તિ અઙ્ગુત્તરટીકાયં વુત્તં. અડ્ઢચૂળન્તિ વાહસ્સ તસ્સ અટ્ઠાધિકા વાહવીહી’તિપિ વત્તું વટ્ટતિયેવ.

‘કુડુબો પસતો એકો પથો તે ચતુરો સિયું
આળ્હકો ચતુરો પથા દોણં વા ચતુરાળ્હકં,
માણિકા ચતુરો દોણા ખારીતિ ચતુમાણિકા;

ખારિયો વીસ વાહો’થ સિયા તુમ્બો દસમ્મણં
આળહકો નિથિયં તુમ્બો પથો તુ નાળિ નારિયં,
વાહો તુ સકટો ચેકો દસ દોણા તુ અમ્મણ’ન્તિ;

અભિધાનપ્પદિપિકાયં વુત્તો સકટપપમાણો વાહો’તિ વિનયટીકાયમ્પન’ દ્વે સકટા વાહા એકો વાહો’તિ વુત્તં. વિહીનં વાહસતઞ્ચ અડ્ઢચૂલઞ્ચ વાહસતસ્સ અડઢઞ્ચ ચૂળં અડઢતો થોકેન ઊનં વા હોતિ. યથાવુત્તવાહતો અધિકાનિ વીહિસત્તમ્મણાનિ વીહીનં સત્ત અમ્મણાનિ દ્વે ચ તુમ્બા હોન્તી’તિ યોજના. વીહીનં સાધિકદિયડ્ઢવાહસતન્તિ અધિપ્પાયો.

એકચ્છરક્ખણે પવત્તચિત્તસ્સા’તિ ઇમસ્સ લક્ખન્તિ ઇમિના સમ્બધો. લક્ખનતિ ચિ ગહણસલ્લક્ખણથં સમ્પદાનથે ચેતં ઉપયોગવચનં’ દિવાવિહારં પાવિસી’તિ દિવાવિહારથાય પાવિસિતિઆદિસુ વિય. લક્ખસદ્દો ચ લક્ખણવાચકો. વુત્તઞ્હેતં અભિધાનસથે.

‘કલઙ્કો લઞ્છનં લક્ખં અઙ્કો’ભિઞ્ઞાણલક્ખણં,
ચિણ્હઞ્ચાપિ તુ સોભા તુ પરમા સુસમા’થ ચા’તિ;

પરિક્ખયં પરિયાદાનન્તિ ખીણભાવં ગચ્છેય્યું. ઇમિના દસાધિકદિટ્ઠવાહસતવીહિતો અધિકાનિએકચ્છરક્ખણે પવત્તચિત્તાની’તિ દસ્સેતિ.

એવં એકચ્છરક્ખણે પવત્તચિત્તસ્સ એત્તકવીહિતો અનેકભાવં દસ્સેવા ઇદાનિ એકચ્છરક્ખણે પવત્તચિત્તસ્સ પુગ્ગલવિસેસવસેન વિસેસભાવં દસ્સેતું તત્રીમે’તિઆદિમાહ.

તથ

તત્રાતિ સત્તવિધેસુ સત્તેસુ.

ઇમે સત્તવિધા ચિત્તા પવત્તન્તીતિ ઇમાનિ સત્તવિધાનિ ચિત્તાનિ પવત્તન્તિ.

અભાવિતકાયા’તિ પઞ્ચુપાદાનક્ખધકાયેસુ અનિચ્ચાદિવસેન અભાવિતકાયા.

અભાવિતસીલા’તિ અભાવિતલોકુત્તરસીલા.

તીસુ ઠાનેસુ’તિ સક્કાયદિટ્ઠિ-વિચિકિચ્છા-સીલબ્બતપરામાસ સમુગ્ઘાટિતટ્ઠાનવસેન તીસુ ઠાનેસુ. ઉપરિભુમીસુ’તિ સકદાગામિઆદીનં પઞ્ચક્ખધસઙ્ખાત ઉપરિભુમિસુ?

પઞ્ચસુ ઠાનેસુ’તિ હેટ્ઠા વુત્તેસુ તીસુ ઠાનેસુ રાગદોસતનુટ્ઠાનદ્વયં પક્ખિપિવા પઞ્ચ ઠાનાનિ વેદિતબ્બાનિ.

દસસુ ઠાનેસુ’તિ હેટ્ઠા પઞ્ચટ્ઠાનાનિ ચેવ ગહિતગ્ગહણનયેન સક્કાયદિટ્ઠિ-વિચિકિચ્છા-સીલબ્બતપરામાસ-લોભ-વ્યાપાદ-સઙ્ખાત-પ- ઞ્ચોરમ્ભાગયસઞ્એજનસમુગ્ઘાટિતટ્ઠાનવસેન પઞ્ચૌદ્ધમ્ભાગિય સંયોજન સમુગ્ઘાટિતટ્ઠાનવસેનેવ. અપરાતિ પઞ્ચા’તિ દસ ઠાનાનિ વિપસ્સનાય આરમ્મણભુતા પઞ્ચુપાદાનક્ખધા ચેવાતિ ગહેતબ્બં.

નારાચસ્સા’તિ ઉસુઅગ્ગપવેસિત-અયોમય નારાવસ્સ

દળ્હં ચાપસમારૂળ્હસ્સા’તિ દળ્હચાપધનુમ્હિ આરોપિતસ્સ.

તથા’તિ ભગવતો લહુકપરિવત્તને. ઉત્તરિકારણ’ન્તિ યમકપાટિહારિયતો ઉત્તરિયં વુત્તં

તમ્પિ મહારાજ પાટિહિરન્તિ તમભગવતો અગ્ગિક્ખધ-ઉદકધારા-પવત્તન-સઙ્ખાત-યમકપાટિહીરં અત્તનો પરેસં રાગાદિપચ્ચનીકહરણતો પાટિહિરં.

આવજ્જનવિકળમત્તકેના’તિ ભગવતા અનુપ્પાદિતવસેન મનોદ્વારાવજ્જનસ્સ હીનવસેન

સબ્બઞ્ઞુપઞ્હો દુતિયો.

છકોટ્ઠાસે કતે કપ્પે’તિ ચતુસટ્ઠિઅન્તરકપ્પપમાણે વિવટ્ટટ્ઠાયિકપ્પે છકોટ્ઠાસે કતે.

અતિક્કન્તે પઠમકોટ્ઠાસે કિઞ્ચિ સાધિકદસન્તરકપ્પપમાણે વિચટ્ટટ્ઠાયિકપ્પસ્સ પઠમકોટઠાસે અતિક્કન્તે દેવદત્તો સઙ્ઘં ભિદિ દેવદત્તપબ્બજ્જાપઞ્હો તતિયો

યમનિયમે’તિ

‘યં દેહસાધનાપેક્ખં નિચ્ચં કમ્મમયં યમો,
આગન્તં સાધનં કમ્મં અનિચ્ચં નિયમો ભવે;

અહિંસાસચ્ચમાધેય્યં બ્રહ્મચાર પરિગ્ગહો,
નિચ્ચં સરીરસોચેય્યં યમો નામાતિ વુચ્ચરે;

સન્તોસ-મોન-સજ્ઝાયા કિચ્છાકહારો ચ ભાવના,
સયમ્પાક-વને વાસા-નિયમા-નિચ્ચસાધ્યતા’;

એવં વુત્તે યમકમ્મે ચ નિયમકમ્મે ચ.

યં તથાગતો...પે॰... એવમધિપ્પાયો અત્થિ યં યેન ગુણેન હેતુ ભુતેન...પે॰...એવં અધિપ્પયો હોતિ તં બુદ્ધાનં ગુણં અભુતં અત્થિતિ યોજના.

પરક્કમો દક્ખાપિતો’તિ પારમીપૂરણે પરક્કમો વાયામો દક્ખાપિતો પેક્ખાપિતો.

હિય્યો ઓભાસિતા’તિ જિનાનં પારમી ચ નયા ભિય્યો અતિસયેન ઓભાસિતા.

ભિદિ તિત્થિયાનં વાદગણ્ઠિન્તિ વં તિત્થિયાનં મિચ્છાવાદગણ્ઠિં પભિદિ.

ભિન્ના પરપ્પવાદકુમ્ભા’તિ પરપ્પવાદા તયા ભિન્ના.

ગમ્ભીરો ઉત્તાનિકતો’તિ અતિવિય ગમ્ભીરો પઞ્હો તયા ઉત્તાતીકતો.

સમ્માલદ્ધં જિનપુત્તાનં નિબ્બાહનન્તિ પરમિચ્છાવાદહરણે ઉપાયસઙ્ખાતં નિબ્બાહનમુખં જિનપુત્તાનં જિનપુત્તેહિ સુટ્ઠુ લદ્ધં.

એવમેતન્તિ સબ્બં હેટ્ઠાવુત્તવચનં તયા વુત્તં યથા હોતિ તં,
સબ્બં વચનં એવં સભાવતો હોતીતિ અજ્ઝાહારયોજના;

ગણીવરપવરા’તિ આલપનમેતં ગણીનં ગણપરિસાનં વરપરમ,
અતિસેટ્ઠ યથા તયા વુત્તં મયં તથા સમ્પટિચછામા’તિ;

પથવિકમ્પનહેતુપઞ્હો ચતુથો.

નથઞ્ઞં ચેથાતિ એતેસુ સચ્ચેસુ વિજ્જમાનં સચ્ચતો અઞ્ઞં કારણં પટિવેધસ્સ ચ નથિ.

સીહરથેના’તિ સેટ્ઠરથેન મઙ્ગરથેન. સીહસદ્દો વા ઉસભસદ્દો વા અઞ્ઞસદ્દેન પયુત્તો સેટ્ઠવાચકો હોતીતિ.

સિવિરાજદિબ્બચક્ખુપઞ્હો પઞ્ચમો.

કલલં ઓસરતીતિ ઇદં માતુયા પિટ્ઠિકણ્ટકનાભીનં મજ્ઝટ્ઠાનભુતે ગબ્ભપતિટ્ઠાનારહટ્ઠાને સન્નિચિતં પટિકલલસદિસં મદરત્તલોહિતં સધાય વુત્તં, ન કલલરૂપં.

મુખપાનેનપિ દ્વયસન્તિપાતો ભવતીતિ મુખપાનેનપિ સહ માતા ચ ઉતુની ગબ્ભો પચ્ચુપટ્ઠિતો’તિ દ્વયસન્નિપાતો ભવતિ.

પુરિમેન તથ કારણં વક્ખામીતિ પુરિમેન સામવથુના તેસં દ્વિન્નં તિણ્ણં સન્નિપાતાનં અન્તોગધભાવે કારણં યૂત્તિવચનં કથેસ્સામિ.

તે સબ્બે’તિ યે કેચિ સત્તા માતુગબ્ભં ઓક્કન્તા તે સબ્બે સત્તા યે વનરુક્ખાદયો’તિ યોજના.

યો કોચિ ગધબ્બો’તિ યો કોવિ અત્તનો કમ્મેન તથ તથ ઉપગન્નબ્બસત્તો.

ગબભાવક્કન્તિપઞ્હો છટ્ઠો.

સદ્ધમ્મો’તિ પટિસમ્ભિદાપ્પત્તખીણાસવસન્તકાધિગમસદ્ધમ્મો સુદ્ધનય-પટિવત્તનવસેન પટિવેધસદ્ધમ્મો વા.

તં ખયં પરિદીપયન્તો’તિ તેન વચનેન પુબ્બપઞ્ચવસ્સસતપ્પ-માણટ્ઠાનારહ-સદ્ધમ્મક્ખયં પરિદીપયન્તો.

સેસકં પરિચ્છિદીતિ સેસકં પચ્છિમપઞ્ચવસ્સસતં સદ્ધમ્મતિટ્ઠનક્ખણં પરિચ્છિદિ. તં દીપનાકારં પરિચ્છદનાકારઞ્ચ દસ્સેન્તો વસ્સસતં સહસ્સન્તિઆદિમાહ.

નટ્ઠાયિકો’તિ નટ્ઠધનો.

વસ્સસતપ્પમાણપઞ્હો સત્તમો.

તત્ર યે તે સત્તે કમ્મં વિબાધતિ તે ઇમે સત્તા કારણં પટિબાહન્તિ, તેસં તં વચન મિચ્છા’તિ પોથકેસુ લિખિતં તં દુજ્જાનં. તસ્મા યે સત્તે કમ્મં વિબાધતિ, તે સત્તા કમ્મવિપાકજા, દુક્ખ વેદના વેદયન્તીતિ યે પન સત્તા કારણં પટિબાહન્તિ તેસં તં વચનં મિચ્છા’તિ પાઠેન ભવિતબ્બં. એવઞ્હિ સતિ પુબ્બાપરં સમેતિ.

તત્ર યે તે નવવિધા’તિ તત્ર દસવિધેસુ કુપ્પવાતેસુ યે તે નવવિધા કુપ્પવાતા.

ન તે અતીતે ઉપ્પજ્જન્તિતિ તે વાતા અતીતે ભવે કમ્મબલેન ન ઉપ્પજ્જન્તિ. સેસ પદદ્વયે’પિ એસેવ નયો.

તેહિ તેહિ કોપેહી’તિ તેહિ તેહિ સીતાદિકોપપ્પકારેહિ.

સકં સકં વેદનન્તિ અત્તનો અત્તનો ફલભૂતં વેદનં.

વિસમપરિહારજા’તિ ચતુન્નં ઇરિયાપથાનં વિસદિસહરણતો જાતા વેદના.

ઓપક્કમિકેના’તિ દણ્ડપ્પહારદિવસેન પરૂપક્કમેન.

કમ્મવિપાકજા’તિ કમ્મવિપાકભુતપઞ્ચક્ખધતો જાતા.

બહુતરં અવસેસન્તિ કમ્મવિપાકજવેદનાતો અવસેસં વેદયિતં બહુતરં.

ન સમ્ભવતીતિ ન સમ્પજ્જતિ.

બીજદુટ્ઠતા’તિ ખેત્તતો અઞ્ઞકારણદુટ્ઠતા.

કમ્મવિપકતો વા’તિ એથ

‘વેમાતુભાતિકં પુબ્બે ધનહેતુ હનિં અહં
તેન કમ્મવિપાકેન દેવદત્તો સિલં ખિપિ;
અઙ્ગુટ્ઠં પિંસયી પાદે મમ પાસાણસક્ખરા’તિ;

અયં ગાથા વત્તબ્બા તથ ધનહેતુ’તિ દાસિદાસસઙ્ખાત-જઙ્ગમધન-હેતુ. ધનઞ્હિ થાવરજઙ્ગમ-સંહારિમ-અઙ્ગસમ-અનુગામિધનવસેન પઞ્ચવિધં.

કિરિયતો વા’તિ દેવદત્તસ્સ ઉપક્કમકિરિયતો વા.

ભોજનં વિસમં પરિણમતીતિ કુચ્છિગતભોજનં વિસમં પરિપક્કભાવં ગચ્છતિ.

તાય ચ પન વેદનાયા’તિ ઇદં કત્તથે કરણવચનં.

નિકાયવરઞ્છકે’તિ એથ લઞ્છન્તિ સઞ્ચાનન્તિ એતેન એથ વા પુઞ્ઞપાપાનિ પણ્ડિતજનાતિ લઞ્છકો’તિ નિકાયવરો ચ સો લઞ્છકો ચાતિ વિગ્ગહો.

સબ્બાકુસલજ્ઝાપનપઞ્હો અટ્ઠમો.

ઇમસ્મિં પઞ્હે થેરસ્સ એકંસિકં બ્યાકરણં ન હોતિ. તસ્મા વિચારેવા યં યુત્તરં તં ગહેતબ્બં. તત્રાયં વિચારણાકારો. મગ્ગવજ્ઝા હિ કિલેસા અનુપાદિન્નકભુતા યે નેવ અતીતા અનાગતા ન પચ્ચુપ્પન્ના. ઉપાદિન્નકનિરોધકથા ચ અનાગતભવં સધાય કથિતા ભગવતો ઉપ્પન્ના વેદના ઇમસ્મિં પચ્ચુપ્પન્નભવેયેવ હોતિ. અપરાપરવેદનિયકમ્મઞ્ચ બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધેહિ'પિ ન સક્કા નિવારેતું. તસ્મા થેરસ્સ કમ્મવિપાકતો વા એસા વેદના નિબ્બત્તા'તિ વાદો યુત્તતરો'તિ ગહેતબ્બં. યદિ એવં કસ્મા થેરો અનેકવિહિતં કથેસી?તિ. રાજા મિલિદો ઞાણભેદં ગવેસન્તો વિચિત્રપટિભાનં સોતુકામો હોતિ. તસ્સ અજ્ઝાસયવસેન અનેકવિહિતં કથેસી'તિ પરિહારો વત્તબ્બો અઞ્ઞેસુ ઈદિસેસુ ઠાનેસુ યુત્તિયેવ ગવેસિતબ્બા, ન એકચિન્તિના ભવિતબ્બન્તિ.

કતસ્સ પતિચયો'તિ ચતુસુ સચ્ચેસુ કતસોળસકિચ્ચસ્સ પતિચયો પુન વડ્ઢનં નથિ.

નિબ્બાહિતબ્બો'તિ નિબ્બેઠેતબ્બો કથેતબ્બો. પટિસલ્લાનન્તિ કાયિકચેતસિકપટિસલ્લાનકિરિયા. અથતો પન પટિસલ્લાનટ્ઠાને લહિતબ્બા સમાધિસતિસમ્પજઞ્ઞાદયો કુસલા ધમ્મા પટિસલ્લાનં નામ.

રક્ખતીતિ સમ્પરાયિકઅપાયાદિદુક્ખતો રક્ખતિ.

પટિસલ્લાનપઞ્હો નવમો.

તં ઇદ્ધિબલન્તિ તેન ઇદ્ધિબલેન લભિતબ્બકપ્પકપ્પાવસ્સટ્ઠાનં.

અન્તમસો અચ્છરાસઙ્ઘાતમત્તમ્પીતિ સબ્બન્તિમેન પરિચ્છેદેન અચ્છરાસઙ્ઘાતમત્તમ્પિ કાલં પઞ્ચક્ખધસઙ્ઘાતભવસ્સ પવત્તનં ન વણ્ણેમિ, અપ્પવત્તનનિબ્બાનમેવ વણ્ણેમીતિ અધિપ્પાયો.

ઇદ્ધિબલકિત્તનપઞ્હો દસમો.

દસપઞ્હપટિમણ્ડિતઅટ્ઠમવગ્ગવણ્ણના સમત્તા.

અભિઞ્ઞાયાહં ભિક્ખવે ધમ્મં દેસેમીતિ પઞ્ચક્ખધા, દ્વાદસાયતનાનિ, અટ્ઠારસ ધાતુયો, ચત્તારિ સચ્ચાનિ, બાવીસતિદ્રિયાનિ, નવ હેતુ, ચત્તારો આહારા, સત્તવસ્સા, સત્ત વેદના, સત્ત સઞ્ઞા, સત્ત ચેતના, સત્ત ચિત્તાનીતિઆદિના અભિવિસેસેન સબ્બઞ્ઞુતઞાણેન જાનિવા ધમ્મં દેસેમિ.

અઞ્ઞં ઉત્તરિં...પે॰...સતન્તિ ખુદ્દાનુખુદ્દકતો અઞ્ઞં ઉત્તરિં ચતુપારાજિક - તેરસ સઙ્ઘાદિસેસ - તિંસનિસ્સગ્ગિય - દ્વાનવુતિ - પાચિત્તિય - ચતુપાટિદેસનીય - સત્તાધિકરણ -સિક્ખાપદ - સઙ્ઘાતદિયડ્ઢ - સિક્ખાપદસતં.

તેહિપિ ન એકજ્ઝકતા'તિ અત્તનો ચિત્તનિટ્ઠા એકન્તભાવેન ન કતા.

ધમ્મસણ્ઠિતપરિયાયેનાતિ યઞ્ચ તં આપત્તિં આપન્નો તઞ્ચ યથાધમ્મો કારેતબ્બો'તિ વુત્તધમ્મસણ્ઠિતિપરિયાયેન.

ખુદ્દાનુખુદ્દકસમૂહનનપઞ્હો પઠમો.

અનિચ્ચમ્પન રૂપન્તિ વિભજ્જબ્યાકરણિયો પઞ્હો’તિ અનિચ્ચં નામરૂપં, કિં. રૂપમેવા?તિ પુટ્ઠો અનિચ્ચં નામરૂપમ્પિ અનિચ્ચા વેદના પી’તિઆદિના નયેન વિભજિવા બ્યાકાતબ્બો વિભજ્જબ્યાકરણીયો નામા’તિ અથો. કિન્નુ ખો ચક્ખુના સબ્બં વિજાનાતીતિ પુગ્ગલો સબ્બં ચક્ખુના કિં વિજાનાતીતિ ઇમસ્મિં પઞ્હે કેનાપિ પુટ્ઠો’કતમેન ચક્ખુના સમન્તચક્ખુના ઉદાહુ મંસચક્ખુના’તિ વુત્તે’આમા’તિ વત્તબ્બો’તિ અયં પઞ્હો પટિપુચ્છાબ્યાકરણીયો પઞ્હો નામાતિ યોજના.

માલુઙ્ક્યપુત્તપઞ્હો દુતિયો.

સમુહતો ભયહેતુ અરહતો’તિ ભયહેતુ અરહતો અરહન્તેન સમૂહતો.

ઉન્નતાવનતા’તિ સુખે ઉન્નતિઠાનવસેન ઉન્નતા દુક્ખે મઙ્કુવસેન ઓનતા

કુટિપુરિસે’તિ પાકટપુરિસે.

આહચ્ચપદન્તિ ભગવતો સબ્બઞ્ઞુતઞાણેન વિસેસેવા વુત્તવચનં.

સબ્બતસપઞ્હો તતિયો.

તેન તેસં પવત્તેના’તિ તેસં પરિત્તાનં તેજવન્તાનં તેન પવત્તેન.

વિસં ચિક્ખસ્સન્તો’તિ વિસં વિનાસયમાનો.

ઉદ્ધમધો આચયમાનો’તિ સરીરસ્સ ઉદ્ધં સુખં વડ્ઢયમાનો.

ચોરાનં ઉક્ખિત્તલગુળન્તી પોથકેસુ લિખિતં વેરિચોરાનં ઉક્ખત્તલગુળમ્પીતિ પાઠેન ભવિતબ્બં. વેરિચોરેહિ ઉક્ખિત્તમુગ્ગરં ન સમ્ભવતીતિ અથો.

આહારથં વા એરતી’તિ આહારકિચ્ચં સમ્પાદેતિ.

સૂચિકાયા’તિ ઉદ્ધ-વમનાબાધેન.

દૂરુપચારેના’તિ દુટ્ઠપયુત્તેન કારણેન.

સત્તાનં રક્ખનં મહારાજા પરિત્તન્તિ મહારાજ, પરિત્તં નામ સત્તાનં રક્ખન્તાનં સત્તાનં અનુરક્ખનં હોતીતિ યોજના.

અત્તના કતેન આરક્ખં જનાતી’તિ કમ્માચરણાદિતો પાપપુગ્ગલો અત્તના કતેન દોસેન પરિત્તસ્સ રક્ખનભાવં જહતિ વિનાસેતિ.

પરરિત્તાનુરક્ખનપઞ્હો ચતુથો.

બુદ્ધબલતો ચ મારબલં બલવતરં ન હોતી’તિ યોજના.

પઞ્ચસાલગાપઞ્હો પઞ્ચમો.

તત્ર અથન્તરં અત્થિ’તિ તથ તેસુ દ્વીસુ વચનેસુ. અથભેદો અથવિસેસો અત્થિ.’

અન્તરં મજ્ઝવથઞ્ચ ખણોકાસો’પિ હેતુસુ વ્યવધાને વિના ચેથ ભેદે છિદ્દે મનસ્યપી’તિ અભિધાનસથે વુત્તં.

સઞ્ઞાવિમોક્ખોતિ સઞ્ઞાય ભાવેન આપત્તિભાવતો વિમોક્ખો સઞ્ઞવિમોક્ખો. સચિત્તકાપત્તીતિ અથો.

નો સઞ્ઞાવિમોક્ખોતિ સઞ્ઞાયાભાવેન આપત્તિભાવતો નો વિમોક્ખો, નસઞ્ઞાવિમોક્ખો, અચિત્તકાપત્તીતિ અથો.

પાપાજાનપઞ્હો છટ્ઠો.

એતસ્મિઞ્ચ મહારાજ પઞ્હે’તિ એતસ્મિં તયા પુચ્છિતપઞ્હે.

એકો અથો સાવસેસો’તિ’તથાગતસ્સ ખો આનદએવં હોતી’તિઆદિવચનસ્સ એકો અથો નરામિસપરિહરણસઙ્ખાતઅથેન અવસેસેન સાવસેસો.

ગણપરિહરણપઞ્હો સત્તમો.

કતેન આદાનેન વાતિ કતેન દોસેન વા.

અભેજ્જપરિસપઞ્હો અટ્ઠમો.

અટ્ઠપઞ્હવન્તો દુતિયવગ્ગો.

સેટ્ઠો યમો’તિ

‘યં દેહસાધનાપેક્ખં નિચ્ચકમ્મમયં યમો
આગન્તુકસાધનં કમ્મમનિચ્ચંનિયમોભવે’;

અહિંસા સચ્ચમાધેય્યં બ્રહ્મચારિ અપરિગ્ગહો
નિચ્ચં સરીરે સાધ્યત્તા યમો નામાતિ વુચ્ચરે’તિ;

એવં વુત્તો સેટ્ઠો યમો.

અગ્ગો નિયમો’તિ

સન્તોસ મોન-સજ્ઝાયા કિચ્છાપરો ચ ભાવના,
સયમ્પાકવનવાસા નિયમાનિ ચ સાધયતો’તિ;

એવં વુત્તો અઞ્ઞો નિયમો.

તથ અહિંસા’તિ ઇમિના કરુણા વુત્તા. સચ્ચન્તિ વચીસચ્ચઞાણસચ્ચપરમથસચ્ચાનિ. આધેય્યન્તિ આધેય્યવચનતા બ્રહ્મચારીતિ મેથુનવિરતિ. અપરિગ્ગહોતિ મમ ઇદન્તિ પરિગ્ગહિતતણ્હારહિતભાવો વુત્તો સન્તોસમોનસજ્ઝાયા’તિ દ્વાદસવિધસન્તોસા પાપપ્પવાહા ન બુદ્ધવચન સજ્ઝાયા. કિચ્છાપરોતિ ઇમિના ધૂતઙ્ગપરિહરણં ભાવના’તિ પરિકમ્મ ભાવનાદયો તિસ્સો ભાવના. સયમ્પાકવને વાસા’તિ એથ ઇમસ્મિં સયમ્પાકેવને બુદ્ધસાસને સયમ્પાકવિરતિ ગહેતબ્બા. આદિઆકારેનચાતિ.

ચારો’તિ સેખિય વઞ્ઞાનુરૂપેનગામવિહારેસુ ચારો.

વિહારો’તિ સમણસારુપ્પેરિયાપથવિહારો ચેવ દિબ્બબ્રહ્મઅરિયવસેન તિવિધધમ્મવિહારો ચ.

સયંમો’તિ ઇદ્રિયસંયમો.

સંવરો’તિ પાતિમોક્ખસંવરો.

ખન્તી’તિ અધિવાસનખન્તિ ઞાણખન્તિ.

સિક્ખાપદાનં ઉદ્દેસો’તિ સિક્ખાપદાનં પાળિ.

ઉગ્ગહપરિપુચ્છા’તિ સિક્ખાપદાનં અટ્ઠકથા ઉગ્ગહણં

કાસાવધારણં ભણ્ડુભાવો’તિ ઇમિના દ્વિલિઙ્ગસરૂપં દસ્સેતિ

ભણ્ડુભાવો દ્વઙ્ગુલકેસોવા નવમુણ્ડો વા’તિ અધિપ્પાયો ભવતિ હિ.

‘‘યમો ચ નિયમો ચેવ ચારો ચવિહારો તથા,
સંયમો સંવરો ચેવ ખન્તી ચ સોરચ્ચમ્પિ ચ;

એકન્તચરિયા ચેવ એકત્તાભિરતા’પિ ચ,
પટિસલ્લાનસેવનં હિરિઓતપ્પમેવ ચ;

અપ્પમાદો ચ વીરિયં ઉદ્દેસપરિપુચ્છા તથા,
સીલાદ્યભિરતિ ચેવ નિરાલયસભાવતો;

સિક્ખાપદાભિપૂરણમિતિ વીસપ્પભેદેન,
સમણકરણા ધમ્મા નાગસેનેન દેસિતા;

કાસાવધારણઞ્ચેવ ભણ્ડુભાવો તથા ઇતિ,
દુવે સમણલિઙ્ગા’ચ નાગસેનેનદેસિતા’તિ;

સામઞ્ઞં ઉપગતો’તિ વીસતિધમ્મદ્ધિલિઙ્ગેહિ સદિસભાવઙ્ગતો.

સો સામઞ્ઞન્તિ સો સમણભાવો. અગ્ગપરિસન્તિ ભિક્ખુપરિસસઙ્ખાતં અગ્ગપરિસં.

સો મે આગમો’તિ વીસતિધમ્મદ્ધિલિઙ્ગાનં મય્હં સત્તાને સો આગમો નત્થિ.

પુથુજ્જનપઞ્હો પઠમો.

યે તે ભબ્બા’તિ યે તે સત્તા ભવ્યા યુત્તા

મુખલોહિતપગ્ઘરણપઞ્હો દુતિયો.

તપ્પટિભાગન્તિ તેન વત્થગુય્હેન સદિસં.

અનુસાસનિયં અનુવાસેતીતિ ઉપરિભાગે પસ્સાવમગ્ગે વત્થિકમ્મંવુત્તં આયુબ્બેદે

‘વમનં રેચનં નસ્યં નિરૂહ અનુવાસનં
ઞેય્યં પઞ્ચવિધં કમ્મં વિધાનં તસ્સ વુચ્ચતે’તિ;

નિરૂહઅનુવાસનવસેન હિ દુવિધં વત્થિકમ્મં.

તત્થ નિરૂહવત્થિકમ્મં અધોભાગે વચ્ચમગ્ગે કાતબ્બં. અનુવાસનવત્થિકમ્મં ઉપરિભાગે પસ્સાવમગ્ગે કાતબ્બં. વત્થિકમ્મં ઉત્તરવત્થિકમ્મમ્પિ ઇદં નામદ્વયં તેસંયેવ નામન્તિ. તસ્સ ટીકા?

‘‘સમ્બાધસ્સેવ સામન્તા તથ કમ્મં દુવઙ્ગુલં,
વારિતં વત્થિકમ્મમ્પિ સમ્બાધેયેવ સત્થુના’’;

વત્થિકમ્મન્તિ તેલભેસજ્જાનં વિજ્ઝનવસેનકત્તબ્બં વત્થિકમ્મન્તિ વિનયટીકા.

ગુય્હપ્પકાસનપઞ્હો તતિયો.

અસારમ્ભેનાતિ નિદ્દોસેન.

ચતુસચ્ચાહિસમયો’તિ ચતુન્નં અરિયસચ્ચાનં ઞાણેન અભિસમયો.

પુરિસત્તનન્તિ પુરિસત્તં, સોયેવ વા પાઠો.

અઞ્ઞં કયિરમાનં અઞ્ઞેન સમ્ભવતીતિ અઞ્ઞં લોકુત્તરફલં આરબ્ભ વિપસ્સના કમ્મં તેન કયિરમાનં અઞ્ઞેન લોકિયફલેન સમ્ભવતિ, લોકિયફલં દેતીતિ અધિપ્પાયો. સભાવમ્પી’તિ સભાવેન વચનેન.

યો અક્કોસન્તો’તિ યો પરં અક્કોસન્તો.

કિરિયાયેવ કતા’તિ દોસવન્તસ્સ પુગ્ગલસ્સ કિરિયાયયેવ કરણેનયેવ મોઘપુરિસવચનકતા’તિ.

સવણેન...પે॰... જિગુચ્છતીતિ ભગવતો ભગવન્તસ્સ સવણેન સાસનસવણેન.

ઓત્તપ્પતી’તિ જિગુચ્છતિ.

ભિય્યોદસ્સનેનાતિ ભગવતો દસ્સનેન ઓત્તપ્પતિ જિગુચ્છતિ.

મોઘપુરિસવચનપઞ્હો ચતુત્થો.

‘‘અચેતનં બ્રાહ્મણ અસ્સુણન્તં
જાનં અજાનન્તમિમં પલાસં,
આરદ્ધવીરિયો ધુવમપ્પમત્તો
સુખસેય્યં પુચ્છસિ કિસ્સહેતુ’’તિ;

ઇદં ચતુક્કનિપાત્આગતં પલાસજાતકં સધાય વુત્તં.

ઇતિ ફદન રુક્ખે’પિ તાવદે’તિ મિલિદે આગતં. જાતકે પન

‘‘ઇતિ ફદનરુક્ખેપિ દેવતા અજ્ઝભાસત,
મય્હમ્પિ વચનં અત્થિ ભારદ્વાજ સુણોહિ મે’’તિ;

આગતં ઇદઞ્ચ તેરસનિપાતે આગતં ફદનજાતકં સધાય વુત્તં.

રુક્ખાચેતનપઞ્હો પઞ્ચમો.

નવન્નં મહારાજ અનુપુબ્બવિહારસમાપત્તીનન્તિ અટ્ઠરૂપાવચરસમાપત્તિએકનિરોધસમાપત્તિવસેન નવન્નં અનુપુબ્બવિહારસમાપત્તીનં. નિબ્બાનસુત્તકથાયમ્પન ફલસમાપત્તિસમત્તાય પરિનિબ્બાનસમત્તાય તેસં દ્વિન્નં દાયકાનં અનુસ્સરણે સમત્તાયાતિ તીહિ કારણેહિદ્વે પિણ્ડપાતા સમફલા વુત્તા.

દ્વિપિણ્ડપાતસમફલપઞ્હો છટ્ઠો.

પૂજેથ નં પૂજનીયસ્સ ધાતું એવં કિર ભો સગ્ગમિતો ગમિસ્સથાતિ ઇદંઅનેકવણ્ણવિમાને વુત્તં.

બુદ્ધપૂજાપઞ્હો સત્તમો.

અનિમિત્તકતસદિસા’તિ અસલ્લક્ખનકતસદિસા.

અપાસનપપટિકપઞ્હો અટ્ઠમો.

ખીણાસવપઞ્હો નવમો.

ઉબ્બિલાવિતપઞ્હો દસમો.

મામકો’તિ મમ સન્તકો મમ સાવકો.

કારણા’તિ પીળના.

સઞ્ઞતિવિકોપનન્તિ નામરૂપસન્તતિવિનાસનં ધમ્મો હિ મહારાજઅહિંસાલક્ખણો’તિ સકલો હિ સભાવવચનધમ્મો અહિંસાવચનલક્ખણો. ઉદ્ધતં મહારાજ ચિત્તં નિગ્ગહેતબ્બન્તિ યોગાવચરેહિ ઉદ્ધતં ચિત્તં પસ્સદ્ધિસમાધિઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગેહિ નિગ્ગહેતબ્બં પગ્ગહેતબ્બન્તી પગ્ગહદણ્ડસદિસેહિ ધમ્મવિચયવીરિયપીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગેહિ પગ્ગહેતબ્બં. સતિ પન સબ્બથ લીનુદ્ધચ્ચેસુઇચ્છિતબ્બા? ‘‘સતિં ખવાહં ભિક્ખવેસબ્બથિકં વદામી’’તિ વચનતો.

સયઙ્કતેનસોઘાતીયતીતિ સો ચોરો અત્તના કતેન દુચ્ચરિતકમ્મેનકત્તુભુતેન પરિઘાતીયતિ.

અપિ ચ ધમ્માનુસથિ અનુસાસીયતીતિ એકંસેન ભગવતો અનુસિટ્ઠિ પણ્ડિતજને અપરાધિકમનુસ્સે અનુસાસયતિ ધમ્મેન અનુવદાપેતિ.’ નિગ્ગહે નિગ્ગહારહન્તિવચનતો વદતો ભગવતો દોસો નથિતિ અધિપ્પાયો’નિગ્ગહે નિગ્ગહારહન્તિ’ ઇદઞ્ચ ધમ્મેન નિગહનં સધાય વુત્તં, ન પીળનકમ્મં સધાય વુત્તન્તિ ઇદં થેરેન વત્તબ્બં કસ્મા નવુત્તન્તિ ચે રઞ્ઞો રુચિયા અનનુકૂલત્તા. થેરો હિ યથા રાજા કઙ્ખં વિનયિવા ધમ્મસભાવં જાનાતિ તથા પઞ્હં બ્યાકરોતીતિ. ભગવતા સઙ્ખેપવિથારદેસિતનયેન તથા તથા હિ પઞ્હં પકાસેતિ. એસ યથા યથાસ્સ સદ્ધમ્મતેજવિહતવિલયનખણેન મિલિદરાજહદયે વિમતિ પયાતીતિ.

નિગ્ગહપઞ્હો એકાદસમો.

પણામેસીતિ પબ્બાજેસિ.

અપ્પતિવત્તિતો’તિ અપ્પહીણો.

નિચ્છુહતીતિ નીહરતિ.

થલં ઉસ્સાદેતી’તિ થલટ્ઠાને રાસિં કરોતિ.

પરિલીયતી’તિ પટિલીયિતું અરહતિ

પણામીયતી’તિ પણમેતું વા પબ્બાજેતું વા અરહતિ.

પણામનપઞ્હો દ્વાદસમો.

દ્વાદસપઞ્હવન્તતતિયવગ્ગવણ્ણના સમત્તા.

કમ્માધિગ્ગહિતસ્સાતિ અભિભવનીયમાનસ્સ.

મોગ્ગલ્લાન નિબ્બાનપઞ્હો પઠમો.

અથરસો’તિ ફલં કથિતં.

ધમ્મરસો’તિ હેતુ.

વિમુત્તિરસો’તિ નિબ્બાનં.

અઞ્ઞં આરાધેતીતિ સમત્તકારી પરિપુણ્ણકારી અઞ્ઞં અરહત્તફલં આરાધેતિ, અત્તનો સન્તાને નિપ્ફાદેતિ.

સવરપુરં અનુગત’ન્તિ મનુસ્સજાનપદપુરં અનુપ્પત્તં.

પાતિમોક્ખપિહિતપઞ્હો દુતિયો.

ઉચ્છિજ્જતી’તિ યં યેન કારણેન ભિક્ખુભાવો ઉચ્છિજ્જતિ.

ઉભતો પક્ખે’તિ માતુપિતુપક્ખસઙ્ખાતે ઉભતોપક્ખે.

મનુસ્સન્તરેના’તિ મનુસ્સસાનત્તેન. છન્નઞ્હિ નાનત્તં અતિવિય નાનત્તં હોતિ. વુત્તઞ્હેતં વેદસથે-

> ‘‘વાજી વા મરણલોહાનં કટ્ઠપાસાણવાસસં,
> નારીપુરિસગોયાનં અન્તરં બહુતન્તરન્તિ’’;

મુસાવાદતરપઞ્હો તતિયો.

નિમેસન્તરમ્પતિ ચક્ખુનિમ્મિસનક્ખણમ્પિ.

> વાણિજો હથિનાગો ચ સાકટિકો નિયામકો
> હિસક્કો ઉત્તરસેતુ ભિક્ખુ ચેવ બોધિસત્તો,
> ઉત્તરસેતુ પટિપન્નકો પુગ્ગલો;
> એતે અનાગતં અટ્ઠ જના વિલોકિયા;
> વિક્કયાનાગતમગ્ગો તિથં તીરમાયુથિરં
> અનાગતં કુલમ્પિ ચ અટ્ઠટ્ઠાના વિલોકિયા’તિ;

કુલવિલોકનપઞ્હો ચતુથો.

યથાધમ્મો કારેતબ્બોતિઆપત્તિધમ્મો વિનયે તિટ્ઠતિ. યથા તિટ્ઠતિ, તથા સો ભિક્ખુ સઙ્ઘેન કારેતબ્બો, તથા બોધેતબ્બો.

અત્તનિપાતનપઞ્હો પઞ્ચમો.

નેતે મહારાજ ગુણા પુગ્ગલસ્સાતિ પુગ્ગલસ્સ એતે ગુણા એકાદસાદિસઙ્ખા ન હોન્તિ. મેત્તા ભાવનાય એવ એતે ગુણા. મેત્તાવિહારિ પુગ્ગલસ્સ સંવિજ્જન્તીતિ અધિપ્પાયો.

યસ્સાતિ યસ્સ ગુણસ્સ હેતુ.

અન્તરધાનમૂલન્તિ પકતિસરીરસ્સ અન્તરધાન-દિબ્બભેસજ્જરુક્ખમૂલં.

અન્તરધાનસ્સા'તિ અન્તરધાનકરણસ્સ.

યન્તિ યેન ગુણેન.

મેત્તં સમાપન્નો'તિ અપ્પણાપ્પત્તં મેત્તં સમાપન્નો.

મેત્તાભાવના હિતાનમ્પિ અહિતાનમ્પીતિ હિતરહિતાનમ્પિ સત્તેસુ ફરણકમેત્તાભાવના સબ્બકુસલગુણાવહા સબ્બનિરવજ્જગુણાનિસંસા'વ હોતિ.

સબ્બેસન્તિ સબ્બેસુ વિઞ્ઞાણબદ્ધેસુ સત્તેસુ મહાનિસંસા મેત્તાભાવના સમફરણવસેન પણ્ડિતેહિ સંવિહજિતબ્બા.

સુવણ્ણસામમેત્તાવિહારપઞ્હો છટ્ઠો.

નટ્ઠાયિકો'તિ નટ્ઠધનો.

યદા દેવદત્તો સિગાલો અહોસિ ખત્તિયધમ્મો, સો યાવતા જમ્બુદીપે પદેસરાજાનો તે સબ્બે અનુયુત્તે અકાસિ. તદા બોધિસત્તો વિધુરો નામ પણ્ડિતો અહોસીતિ ઇદં દુકનિપાતે સબ્બદાઠજાતકં સધાય વુત્તં.

યથા પણિહિતન્તિ યથા ઇચ્છિતં, યથા ઠપિતં વા.

બોધિસત્તાધિકસમપઞ્હો સત્તમો.

સપક્ખો'તિ સપરિવારો.

મિત્તસમ. નો'તિ અત્તના સહજાત-સહજનાધિકેહિ મિત્તેહિ સમન્નાગતો.

આયૂહકો'તિ ધનપુઞ્ઞાનં આયૂહકો.

સઙ્ગાહકો'તિ ચતુહિ દાનાદિસઙ્ગહવથૂહિ ચતુહિ જનસઙ્ગાહકેહિ સઙ્ગાહકો.

સખિલો'તિ મધુકવચનો હદયઙ્ગમકણ્ણસુખમટ્ઠવચનો.

હિતેસી ઉપનિસ્સિતાનન્તિ સત્તાન નિસ્સાય વસન્તાનં પુગ્ગલાનં ધનયસપઞ્ઞાસઙ્ખાતહિતગવેસનસીલો.

ધનવા’તિ થાવરજઙ્ગમસંહારિમઅઙ્ગસમઅનુગામિધનસઙ્ખાતેહિ પઞ્ચધનેહિ ધનવા.

અમરાદેવિનિમન્તનપઞ્હો અટ્ઠમો.

ઓપતન્તીતિ ઉપગચ્છન્તિ.

અરહન્તસભાયનપઞ્હો નવમો.

ઓકસ્સા’તિ આકડ્ઢિવા પાગુપમેય્યકસ્સ. (?)

સક્યોપમાહરણપઞ્હો દસમો.

દસપઞ્હપટિમણ્ડિતચતુત્થવગ્ગવણ્ણના સમત્તા.

દ્વે અથવસે’તિ દ્વે આનિસંસે.

બ્યત્તસઙ્કેતા’તિ પાકટસઙ્કેતા સુલભદસ્સનં દસ્સનકામાનન્તિ સીલવન્તાનં દસ્સનકામાનં ઉપાસકોપાસિકાનં સુલભદસ્સનં સુખેન લભિતબ્બં સીલવન્તદસ્સનં ભવિસ્સતિ.

અનિકેતપઞ્હો પઠમો.

વન્તસ્સ...પે॰... આતુરસ્સા’તિ વન્તસ્સ વેજ્જેન વમાપેતબ્બસ્સ.

વિરિત્તસ્સ અધોવિરચિતસ્સ.

અનુવાસિતસ્સ પસ્સાવમગ્ગકત્તબ્બસ્સઅનુવાસકમ્મસ્સ, આતુરસ્સ ગિલાનપુગ્ગલસ્સ.

ઉદરસંયતપઞ્હો દુતિયો.

બાહિરાનં આગમાનન્તિ’તિ પિટકત્તયતો બાહિરાનં.

અનુત્તરભીસક્કપઞ્હો તતિયો.

મગ્ગિયન્તિ ગવેસિતબ્બં.

તસ્સપકતન્તિ તેનઅપરચક્કવત્તિના પકતં.

યોનિયા જનયિવા’તિ અત્તનો પસ્સાચમગ્ગદ્વારેન જનેવા.

અનુપ્પન્નમગ્ગુપ્પાદનપઞ્હો ચતુથો.

વાજપેય્યન્તિ સપ્પિઆદિવથુસઙ્ખાતં વાજં પિવન્તિ એથાતિ વાજપેય્યો, તં રાગવસેન વિસઞ્ઞિના’તિ રાગબલેન પકતિસ્આરહિતેન લોમસકસ્સપબોધિસત્તેન.

રત્તો રાગવસેના’તિ પુત્તાદિસુ રત્તો પુત્તાદીનં મઙ્ગલથાય રાગબલેન પાણં હન્તિ. ભવતી હ-

‘‘રત્તો દુટ્ઠો ચ મૂળ્હો ચ માની લુદ્ધો તથા’લસો,
રાજા ચ ઘાતકા અટ્ઠ નાગસેનેન દેસિતા;’’

ઓનમેય્યા’તિ પાણં ઘાતેય્ય.

સસમુદ્દપરિયાયન્તિ સસમુદ્દપરિક્ખેપં.

લોમસકસ્સપપઞ્હો પઞ્ચમો.

જોતિપાલછદ્દન્તપઞ્હો છટ્ઠો.

કસ્સપબુદ્ધકુટિકાઓવસ્સનપઞ્હો સત્તમો.

બ્રાહ્મણરાજપઞ્હો અટ્ઠમો.

ગાથાભિગીતપઞ્હો નવમો.

નોધમ્મદેસનચિત્તનમનપઞ્હો દસમો.

દસપઞ્હપટિમણ્ડિતપઞ્ચમવગ્ગવણ્ણના.

ઓનોજેવા’તિ ઉદકં પાતેવા

નમ્આચરિયોઅથિપઞ્હો પઠમો.

સમુપાદિકા’તિ સામં ઉદ્ધંપથવિં પવત્તી’તિ સમુપાદિકા. ઉદકસ્સ ઉપરિ સમગમનં નિબ્બત્તીતિ અથો.

દ્વિબુદ્ધોપ્પજ્જનપઞ્હો દુતિયો.

મારબલનિસૂદને બુદ્ધે’તિ મારબલનિમ્મદ્દનસમથે બુદ્ધે.

એકો મનોપસાદો બુધસરણગમનચિત્તુપ્પાદો.

અઞ્જલિપણામો અઞ્જલિપણમનમત્તેન વદનાકારો

ઉસ્સહતે તારયિતુન્તિ અપાયદુક્ખવધદુક્ખતો તારયિતું સક્કોતિ.

ગોતમીદિન્નવથપઞ્હો તતિયો.

આરાધકો હોતિ ઞાયં ધમ્મં કુસલન્તિ મઝ્ઝફલનિબ્બાનસઙ્ખાતં ઞાયં કુસલધમ્મં આરાધકો સમિજ્ઝનકો હોતિ.

પબ્બજ્જાનિરત્થપઞ્હો ચતુત્થો.

દુક્કરકિરિયાનિરત્થકપઞ્હો પઞ્ચમો.

ઇદમેત્થ કારણન્તિ મનુસ્સાનં ઇદં નિદ્ધાવચનં એત્થ અરિયમગ્ગઅપાપુરણપબ્બજને કારણં હોતીતિ યોજના.

સયન્તિ સાસનસ્સ અત્તના જિનસાસનવિબ્ભન્તં પુગ્ગલં કિં સોધેસ્સતિ?

નિબ્બિસેસા’તિસીલાદિગુણવિસેસરહિતા.

અકતપુઞ્ઞા’તિ પુબ્બજિનસાસનેસુ પબ્બજ્જાપુઞ્ઞસ્સ અકરણેન અકતપુઞ્ઞા.

અવેમૂળ્હા જિનસાસને’તિ સીલાદિગુણવેમૂળ્હભાવં પાપુણિતું અસમત્થા.

હીનાયવત્તનદોસપઞ્હો છટ્ઠો.

અરહન્તકાયિકદુક્ખવેદનાપઞ્હો સત્તમો.

પારાજિકઅજ્ઝાનપઞ્હો અટ્ઠમો.

સઙ્ઘસમયંઅનુપવિટ્ઠતાયા’તિ સઙ્ઘસમયં પવિટ્ઠભાવેન.

પબ્બજિતગિહીદુસ્સીલપઞ્હો નવમો.

ઉદકજીવપઞ્હો દસમો.

દસપઞ્હવન્તછટ્ઠવગ્ગવણ્ણના સમત્તા.

મહારજક્ખા’તિ પઞ્ઞામયે અક્ખિમ્હિ મહન્તા રાગાદિરજા એતેસન્તિ મહારજક્ખા અથ વા અક્ખં યેસં અત્થિતિ અક્ખા. મહન્તં રાગાદિરજં એતેસન્તિ મહારાજા. મહારજા ચ તે અક્ખા ચા ત મહારજક્ખા. મહારજા એ મહારજક્ખા’તિપિ વત્તું વટ્ટતિયેવ. ઇમસ્મિં પચ્છિમવિકપ્પે અક્ખસદ્દો નિરત્થો.

નિપ્પપઞ્ચપઞ્હો પઠમો.

વિસમકોટ્ઠસ્સા’તિ વિસમઅન્તસ્સ.

દુબ્બલગહણસ્સા’તિ અપ્પદુબ્બલન્તરદેહિસ્સ.

ગિહીઅરહન્તપઞ્હો દુતિયો.

મગ્ગો પિ તસ્સમહિયા અનઞ્ઞાતો’તિ મહિયા મગ્ગો તસ્સ અદ્ધિકસ્સ અરહતો અનઞ્ઞાતો.

અરહન્તસતિસમ્મોસપઞ્હો તતિયો.

તીણિનત્થિપઞ્હો ચતુત્થો.

નત્થિધમ્મન્તિ અવિજહનસભાવં.

અત્થિધમ્મન્તિ વિજહનસભાવં.

અકમ્મજપઞ્હો પઞ્ચમો.

બીજજાતાની’તિ બીજવાસિયો.

કમ્મજપઞ્હો છટ્ઠો.

યક્ખકુણપપઞ્હો સત્તમો.

અનાગતેસુપઞ્ઞત્તિસિક્ખાપઞ્હો નવમો.

સૂરિયતપનપઞ્હો દસમો.

દસપઞ્હવન્તસત્તમવગ્ગવણ્ણના સમત્તા.

પુનદેવ લતાય બધિવા અદાસી’તિ ઇદંજાતકે ન પાકટં. રઞ્ઞો પરમ્પરાગતવચનં ગહેવા વુત્તં સિયા. અપિ ચ બોધિસત્તો અત્તનો સન્તિકં આગતે બધના અમુઞ્ચિવા અજ્ઝુપેક્ખિતો પુનદેવ લતાય બધિવા અદાસિ વિય સઞ્ઞાય વુત્તં સિયા.

રૂળરૂળસ્સ ફરુસાતિફરુસસ્સ ભીમભીમસ્સ જૂજકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ સવણે વત્તમાનો.

દારકેદારકદ્વયે બોધિસત્તસ્સ અદસ્સનં ગમિતે સતિ સો બોધિસત્તો સતધા વા સહસ્સધા વા સોકવસેન.

હદયં ન એલિ ન ફલેસિ ઇદં સત્તમં દુક્કરતો દુક્કરતરં અહોસીતિ યોજના.

વેસ્સન્તરપુત્તદારદાનપઞ્હો પઠમો.

દુક્કરકારિપઞ્હો દુતિયો.

લોકિયં ભન્તે નાગસેન લોકુત્તરેન વિઞ્ઞાપિતન્તિ લોકિકં અથજાતં વિય...પે॰...તયા લોકુત્તરેન અથજાતેન વિઞ્ઞાપિતં.

પાપબલપઞ્હો તતિયો.

પેતપાપુણનકપુઞ્ઞપઞ્હો ચતુત્થો.

દિબ્બો અથો’તિ દિબ્બસદિસો ચ એકન્તદિબ્બો ચ અથો.

મિદ્ધસમાપન્નો’તિ ભવઙ્ગવસેન નિદ્દં આપન્નો.

કપિમિદ્ધપરેતો’તિ કપિનિદ્દાય સમન્નાગતો.

યો કાયસ્સ ઓનાહો’તિ નામકાયસ્સ ચ રૂપકાયસ્સ ચ બધનાકારો.

પતિયોનાહો’તિ કમ્મં કાતું અસમથતાવસેન સમન્તતો બધનાકારો.

યો મહારાજ કપિનિદ્દાપરેતો વોકિણ્ણતા જાગરતી’તિ યા કપિનિદ્દાય પિળિતસ્સ પુગ્ગલસ્સ નિદ્દા વોકિણ્ણકં જાગરં ગતિયા નિદ્દામિસ્સકજાગરપવત્તનં.

સુપિનપઞ્હો પઞ્ચમો.

અકારણમરણપઞ્હો છટ્ઠો.

પરિનિબ્બુતપાટિહારિયપઞ્હો સત્તમો.

ઊનસત્તવસ્સપઞ્હો અટ્ઠમો.

સુખદુક્ખમિસ્સનિબ્બાનપહો નવમો.

સભાવતો નત્થિ’તિ કિઞ્ચિ ઓપમ્મનિદસ્સનમત્તં સભાવતો સરૂપતો નત્થિ. ગુણતો પન અનુપલિત્તો દ્વિગુણતો કિઞ્ચિ ઓપમ્મનિદસ્સનમત્તં સક્કા તુય્હં ઉપદસ્સયિતું પકાસેતું.

પદુમં ઉદકં નેવ અગદં સાગરો તથા

ભોજનં આકાસ-મણિરતનવદનં

સપ્પિમણ્ડો ગિરિ વથૂ દસૂપમા

એકદ્વિતિચત્તારિ પઞ્ચકદસકા તીણિ.

પુન તીણિ પુન તીણિ પઞ્ચ ગુણા પણ્ડિતેહિ વિજાનિયા

તથ પદુમસ્સ ઉદકે અનુપલિત્તભાવો એકો ગુણો નિબ્બાનં અનુપ્પવિટ્ઠો.

ઉદકસ્સ સીતલતા પિપાસાવિનયતા’તિ દ્વે ગુણા.

અગદસ્સ પટિસરણતા રોગઅન્તકરણતા અમતતા’તિ તયો ગુણા.

સમુદ્દસ્સ કુણપસુઞ્ઞતા સવન્તીહિ અપૂરણતા મહન્તભૂતાવાસતા અપરિમિતવિચિત્તપુપ્ફસંકુસુમિતતા’તિચત્તારો ગુણા ભોજનસ્સ આયુધારણતા બલવડ્ઢનતા વણ્ણજનનતા

દરથવૂપસમનતા જિગચ્છાદુબ્બલ્યપટિવિનોદનતા’તિ પઞ્ચગુણા. આકાસસ્સ અજાયનતા અજીરણતા અમીયનતા અચવનતા અનુપ્પજ્જનતા દુપ્પસહતા અચોરહરણતા અનિસ્સિતતા વિહગગમનતા નિરાવરણતા અનન્તતા’તિ દસ ગુણા.

મણિરતનસ્સ કામદદતા હાસકારણતા ઉજ્જોતથકરણતા’તિ તયો ગુણા.

લોહિતચદનસ્સ દુલ્લભતા અસમગધતા સુજનપ્પસથતાતિ તયો ગુણા.

સપ્પિમણ્ડસ્સ વણ્ણસમ્પન્નતા ગધસમ્પન્નતા રસસમ્પન્નતા’તિ તયો ગુણા.

ગિરિસિખરસ્સ અચ્ચુગ્ગતતા અચલતા દુરભિરોહતા બીજારૂહણતા અનુનયપટિઘવિપ્પમુત્તતા’તી પઞ્ચગુણા નબ્બાનં અનુપ્પવિટ્ઠા’તિ.

નિબ્બાનાનુપ્પવિટ્ઠગુણપઞ્હો દસમો.

એથેવાકિરા’તિ એથ એવ તયા સિક્ખિતે નિબ્બાને આકિરાહી’તિ અભિકરોહિ વા અયમેવ વા પાઠો.

અનીતિતો’તિ અનીતિભાવતો નિબ્બાનં દટ્ઠબ્બં. સેસેસુ’પિ એસેવ નયો.

કુહીયતી’ત વિમ્ભયચિત્તો હોતિ.

નિબ્બાનસચ્છિકરણપઞ્હો દ્વાદસમો.

દ્વાદસપઞ્હવન્તઅટ્ઠમવગ્ગવણ્ણના સમત્તા.

મેણ્ડકપઞ્હે અઠમવગ્ગવણ્ણના સમત્તા.

અનુમાનપઞ્હો.

કમ્મમૂલં ગહેવાના’તિ પુબ્બબુદ્ધાનંસન્તિકે કતકુસલમૂલં ગહેવા.

તતો મુચ્ચથ વિમુત્તિયા’તિ તતો તેન આરમ્મણકિણનેન દસ સઞ્ઞાભાવનાનુયોગેન વિમુત્તિયા સમુચ્છેદવિમુત્તિયા વટ્ટદુક્ખતો મુચ્ચથ.

અનિવાયન્તી’તિ અપ્પટિવાતા હુવા વાયન્તિ.

સરણસીલન્તિ સરણગમનં ગહેવા ગહેતબ્બં પઞ્ચસીલં.

પઞ્ચુદ્દેસપરિયાપન્નન્તિ નિદાનુદ્દેસ-પરાજિકુદ્દેસ-સઙ્ઘાદિસેસુદ્દેસ-અનિયતુદ્દેસ સઙ્ખાતં પઞ્ચુદ્દેસપરિયાપન્નં.

પાતિમોક્ખસંવરસીલન્તિ સત્તવીસાધિકદ્વિસતપાતિમોક્ખસંવરસીલં.

ઉપાદાયુપાદાય વિમુત્તાનન્તિ તણ્હાદિટ્ઠિસઙ્ખાતોપયે ઉપાદાયુપાદાય વિમુત્તાનં સોતાપન્નસકદાગામિઅનાગામીનં

ગેહજનો’તિ દાસકમ્મકરાદિકો ગેહે ઠિતજનો.

તથા બુદ્ધં સોકનુદં…પે… ઉમ્મ દિસ્વા સદેવકે’તિ એથ તથા એવ ઉમ્મિં દિસ્વા મહન્તં ધમ્મૌમ્મિં ઞાણચક્ખુના દિસ્વા બુદ્ધં સોકનુદં અનુમાનેન અનુમાનઞાણેન કાતબ્બં ઞાતબ્બં. સદેવકેલોકે યથા ધમ્મો ઉમ્મિવિપ્ફારો તથા સદેવકે લોકેબુદ્ધો અગ્ગો ભવિસ્સતી’તિ અનુમાનેન ઞાતબ્બન્તિ યોજના.

મિગરાજસ્સા’તિ ચતુપ્પાદાનં મહન્તભાવેન મિગરાજસ્સ હથિનો.

પદન્તિ ધમ્મપદં.

ધમ્મરાજેન ગજ્જિતન્તિ બુદ્ધસીહનાદવચનં ધમ્મરાજેન કથિતં.

અનુમાનેન ઞાતબ્બં બુદ્ધો ચ મહન્તો બુદ્ધસીહનાદો ચ મહન્તો’તિ વિઞ્ઞાતબ્બં.

લગ્ગં દિસ્વા ભુસં પઙ્કં કલલદ્દં ગતં મહિન્તિ લગ્ગં લગ્ગાપનસમથં મહન્તં પઙ્કઞ્ચ દિસ્વા કલલદાયકં ઉદકઞ્ચ ગતં મહિં મહિયા ગતં પવિટ્ઠં દિસ્વા પણ્ડિતા મહાવારિક્ખધો ગતો પવત્તો’તિ અનુમાનેન જાનન્તિ.

જનન્તિ સાધુજનસમુહં.

રજપઙ્કસમોહિતન્તિ રાગાદિરજસઙ્ખાતપઙ્કેહિ અજ્ઝોથટં પરિયોનદ્ધં.

વહિતં ધમ્મનદ્ધિયા’તિ પરિયત્તિપટિપત્તિધમ્મનદ્ધિયા વહિતં.

વિસ્સટ્ઠં ધમ્મસાગરે’તિ નિબ્બાનસઙ્ખાતે મહાસમુદ્દે ધમ્મનદ્ધિયા વિસ્સટ્ઠં વિસ્સજ્જિતં પવેસિતં.

ધમ્મામતગતં ધમ્મામતે પવત્તં સદેવકં સબ્રહ્મકં ઇં મહિં મહિયા ઠિતં ઇમં સાધુજનસમૂહં.

દિસ્વા ઞાણચક્ખુના પસ્સિેવા.

ધમ્મક્ખધો મહા’ગતો’તિ સમ્માસમ્બુદ્ધચરણસઙ્ખાતો ચતુરાસીતિયા ધમ્મક્ખધસહસ્સાનં દેસિતત્તા મહાધમ્મક્ખધોઆગતો પવત્તો’તિ અનુમાનઞાણેન ઞાતબ્બન્તિ યોજના.

અનુમાનપઞ્હો એકાદસમો. (ધુતઙ્ગકથા)

કતમેન તે પરિયાયેન અનુયોગં તે દમ્મિ’તિ અનુયોગં વં પુચ્છિ અહં બ્યાકરિસ્સામિ. અનુયોગવચનં તે તવ કતમેન કારણેન દમ્મિ.

વમેવેતં બ્રૂહીતિ રાજવચનં ભન્તે નાગસેન વમેવ પરિયાયં બ્રૂહિ.

તેનહી’તિ તસ્મા તવ સોતુકામતાય સતેન વા...પે॰...કોટિસતસહસ્સેન વા પરિયાયં તે કથયિસ્સામીતિ યોજના.

યા કાચિ કથા’તિ સમ્બધો
ઇધા’તિ ઇમસ્મિં ધુતઙ્ગવરગ્ગુણે,
અભિવુટ્ઠન્તિ વસ્સોદકેનઅભિવુટ્ઠં
સમ્પાદકે સતીતિ પટિપાદકે પુગ્ગલે સતિ.

મય્હં પુટ્ઠો’તિ ઇમસ્મિં ધૂતઙ્ગવરગ્ગુણે પરિબ્યત્તતાય છેકતાય પાકટાય બુદ્ધિયા યુત્તકારણપરિદીપનં સમોસરિસ્સતીતિ.

વિજટિતકિલેસજાલવથૂ’તિ તં કિલેન સમુહપઞ્ચક્ખધવથુ.

ભિન્નભગ્ગસઙ્કુટિતસઞ્છન્નગતિનિવારણો’તિ અરહત્તમગ્ગફલેન ભિન્નભગ્ગસઙ્કુટિતસઞ્છિન્નગતિનિવારણો.

અભિનીતવાસો’તિ અભિપુઞ્અકામેહિ અભિપથિતવાસો અભિનીતૈરિયાપથવાસો વા.

વિમુત્તિજ્ઝાયિતત્તો’તિ અરહત્તફલજ્ઝાનસમ્પયુત્તચિત્તો અચલદળ્હભીરુત્તાણટ્ઠાનં આરમ્મણકરણવસેન ઉપગતો.

ધૂતઙ્ગપઞ્હકથાસઙ્ખાતયોગિકથા સમત્તા.

ચતુરાસીતિપઞ્હપટિમણ્ડિતમેણ્ડકપઞ્હવણ્ણના સમત્તા.

મિલિદપઞ્હમેણ્ડકપઞ્હેસુ સબ્બે પઞ્હા સમ્પિણ્ડિતા પઞ્ચસત્તાધિકસતપઞ્હા હોન્તિ. અઙ્ગગહણકથાય પન નાધિકસતમાતિકાસુ સત્તસટ્ઠિમાતિકા નિદ્દેસવસેનઅવિસ્સજ્જિતા. સેસા’ રઞ્ઞો ચત્તારિ અઙ્ગાનિ ગહેતબ્બાની’તિઆદિકા એકૂનચત્તાળીસ માતિકા નિદ્દેસવસેન અવિસ્સજ્જિતા યથ પોથકેસુ દિસ્સન્તિ તતો ગહેતબ્બા યેવા’તિ.

ચતસ્સો ધમ્મદેસનાયો; ધમ્માધિટ્ઠાના ધમ્મદેસના, ધમ્માધિટ્ઠાના પુગ્ગલદેસના, પુગ્ગલાધિટ્ઠાના ધમ્મદેસના, પુગ્ગલાધિટ્ઠાના પુગ્ગલદેસના’તિ. તાસુ પુરિમા તિસ્સો ધમ્મદેસના ઇધ ગથે લબ્ભન્તિ, ચતુથો ન લબ્ભતિ.

અપરા’પિ ચુદ્દસવિધા દેસના? અથસદસ્સન-ગુણપરિદીપન-નિગ્ગહ-સમ્પહંસનચરિયાવોદાનનિદસ્સન - પુચ્છાવિસજ્જન-અનુસાસન-પુગ્ગલવિસોધનઅજ્ઝાસયપરિપૂરણપવેણિ સદસ્સન-પરપ્પવાદમદ્દનોપનિસ્સયપચ્ચયનિદસ્સનતુટ્ઠા-કારસદસ્સનધમ્મસભા-વગુણાદિ-નિદસ્સનાકારદેસના’તિ.

તથ

પચ્ચયાકારદેસના’તિ પચ્ચયાકારસુત્તન્ત-સતિપટ્ઠાન-સમ્મપ્પ-ધાન-ઇદ્ધિપાદ-ઇદ્રિયબલ-બોજ્ઝઙ્ગાદિસુત્તન્તસમ્બધા.

(અથસદસ્સના) પચ્ચયાકારપચ્ચયથપરમથં દેસેન્તી પવત્તા ધમ્મદેસના અથસદસ્સના નામ.

(ગુણપરિદીપની). સુસીમ-ગોસાલ-ગોસિઙ્ગસમ્પસાદન-પાસાદિક-દસબલ-ગોતમક-મહાસીહનાદાદિસુત્તન્તસમ્બધ અત્તગુણપરગુણ-સાસનગુણપરિદીપની ગુણપરિદીપની નામ.

(નિગ્ગહદેસના) સકલવિનયપિટકં આદિં કવા યા કાચિ કિલેસપાપપુગ્ગલનિગ્ગહદેસના એસા નિગ્ગહદેસના નામ.

(સમ્પહંસના) ભયભીરુકાનં પુગ્ગલાનં ભયપટિસેધનથાય ઉપથમ્ભજનન-મગ્ગાનિસંસ-સીલથોમનાદિકા દેસના સમ્પહં-સના નામ.

(ચરિયાવોદાનનિદસ્સના) સકલજાતકં અચ્છિયસુત્તં આદિં કવા દ્વેધાવિતક્કબોધિરાજકુમારસુત્તાદિસમ્બધાદેસના ચરિયાવોદાનનિદસ્સના નામ.

(પુચ્છાવિસ્સજ્જના) અટ્ઠહિ પરિસાહિ પુચ્છિતાનં પઞ્હાનં વિસ્સજ્જનાપટિસંયુત્તા સકલસગાથવગ્ગમાદિં કવા વમ્મિકસુત્ત-પરાયણસુત્તાદિકા દેસના પુચ્છાવિસ્સજ્જના નામ.

(અનુસાસના). અરિયવંસ-પુઞ્ઞાભિસદ-ધુતઙ્ગાનુસાસન-વત્તાનુસાસન-સમ્બધા દેસના અનુસાસના નામ.

(પુગ્ગલવિસોધના) ભયસદસ્સનદેસનાપટિસંયુત્તા દેવદૂતઅગ્ગિક્ખધોપમાદિસુત્તસમ્બધાપુગ્ગલાનં સીલવત્તાદિવિસોધનથાય વુત્તા પુગ્ગલવિસોધના નામ.

(અજ્ઝાસયપરિપૂરણા). તવટકનાળક-પટિપદા-ધમ્મદાયાદસુત્તાદિકા પુગ્ગલાનં સમથવિપસ્સનાપરિપૂરણથાય કથિતા અજ્ઝાસયપરિપૂરણા નામ.

(પવેનિસદસ્સનકથા). બુદ્ધવંસ-મહાપદાનસુત્તાકારા અત્તનો ચ પરેસઞ્ચ અભિનીહારમારબ્ભ પરિનિબ્બાનપરિયોસાના પવેનિસદસ્સનકથા નામ.

(પરપ્પવાદમદ્દના). ચરિયાપિટકમાદિં કવા મહાસીહનાદ-ચૂલ્લસીહનાદ-ધાનાભિઞ્ઞાસંવણ્ણના-પટિબદ્ધા દેસના પરપ્પવાદમદ્દના નામ.

(ઉપનિસ્સયપચ્ચયનિદસ્સના). યથૂપનિસ્સયા દિસ્સમાના દિસ્સમાનકાયેન દેસના ઇતિવુત્તકમાદિં કત્વા ધનિયસુત્ત-અરુણવતિયસુત્ત-નદનપરિયાયસુત્તાદિપ્પભેદાઉપનિસ્સાય– પચ્ચયનિદસ્સના નામ.

(તુટ્ઠાકારસદસ્સના). સકલોદાન-સમ્પસાદનિય-સઙ્ગીતિસુત્તાદિકા દેસના તુટ્ઠાકારસદસ્સના નામ.

(ધમ્મસભાવગુણનિદસ્સના) ખધધાવાયતનિન્દ્રિયસચ્ચપટિચ્ચ સમુપ્પાદમગ્ગફલાદયો ધમ્મા વિભત્તા તં તથ સભાગવિસભાગપરિદીપિકા અભિધમ્મદેસના ચ લક્ખણપરિદીપિકા યે ચઞ્ઞે ધમ્મા સલક્ખણધારણકા અત્તનો સભાવવસેન વુત્તા એસા ધમ્મસભાવગુણનિદસ્સના નામ.

ઇમેહિ ચુદ્દસવિધેહિ લોકગ્ગનાયકા ધમ્મં દેસેન્તિ તેસઞ્ચ સાવકા’તિ.

તેસુ પચ્છાવિસજ્જના દેસના ઇધ પાકટા. સેસા યથારહં ઇધ ગહેતબ્બા ચેવાતિ.

(સાપતત્તિકથા). દુવિધાકથા ઇમસ્મિં મિલિદપઞ્હપ્પકરણેહોન્તિ સાપત્તિકથા ચ અનાપતત્તિકથા ચ. તથ યં થેરેન ભગવતો વચનં રઞ્ઞો સઞ્ઞાપનથં આભતં તંસાપત્તિકથા નામ.

(અનાપત્તિકથા). યા થેરેન સકપટિભાનેન વુત્તા સા અનાપત્તિકથા નામ.

વુત્તઞ્હેતં પદસોધમ્મસિક્ખાપદસ્સ અટ્ઠકથાયં-’

મેણ્ડકમિલિદપઞ્હેસુ થેરસ્સ સકપટિભાનેન અનાપત્તિ. યમ્પનરઞ્ઞો સઞઞાપનથં આહરવા વુત્તં તથ આપત્તી’તિ (દ્વે કથા) પુન દ્વે કથા ઇધ હોન્તિ સમ્મુતિકથા ચ પરમથકથા ચ.

(સમ્મુતિકથા). તથ સમ્મુતિકથા નામ’ભન્તે નાગસેન વેદગુ ઉપલબ્ભતી’તિઆદિકા.

પરમથકથા નામ’યો ઉપ્પજ્જતિ સો એવ સો’તિઆદિકાતેનાહ?

> દુવે સચ્ચાનિ અક્ખાસિ સમ્બુદ્ધો વદતં વરો,
> સમ્મુતિં પરમથઞ્ચ તતિયં નૂપલબ્ભતી’તિ.

યમ્પુબ્બે વુત્તં અનુમાનકથા ઉપમાકથા’તિ, તાસુ ઉપમાકથાય વિસું કોટ્ઠાસભાવો નથિ. મિલિદપઞ્હમેણ્ડકપઞ્હાનં અન્તરન્તરા ઠિતા હોતિ. અનુમાનકથા પન વિસું કોટ્ઠાસભાવેન હોતીતિ.

> વિચરેથ અનું પરમે પરમે
> સુજનસ્સ સુખં નયને નયને,
> કટ્ઠ હોતિ પધાનરતો નરતો
> ઇધ યો પન સારમતે રમતે.

પકિણ્ણકવચનવણ્ણના સમત્તા.

જાતકુદ્ધરણં.

જાતકુદ્ધરણં પન એવં વેદિતબ્બં. મેણ્ડકપઞ્હતતિયવગ્ગે પઞ્ચ પઞ્ચ પઞ્હા.

“અચેતનં બ્રાહ્મણ અસુણન્તં...પે॰... પુચ્છસિ તં કિસ્સ હેતુ“તિ ઇદંચતુક્કનિપાતે આગતંપલાસજાતકં સધાય વુત્તં. કતમં તં જાતકન્તિ?’

અચેતનં બ્રાહ્મણા’તિ ઇદં સથા પરિનિબ્બાનમઞ્ચે નિપન્નો આનદથેરં આરબ્ભ કથેસિ.

“સો પાયસ્મા રુક્ખદેવતા પના અહમેવા”તિ.

પલાસજાતકં સમત્તં.

‘‘ઇતિ ફન્દનરુક્ખા’પિ તા દેવતા…પે॰… ભારદ્વાજ સુણોહિ મે’’તિ આગતં. ઇદઞ્ચ તેરસનિપાતેફન્દનજાતકં સધાય વુત્તં. કતમં તં જાતકન્તિ?

‘‘કુઠારિહત્થો પુરિસો’તિ ઇદં સથા રોહિણીનદીતીરે વિહરન્તો ઞાતકાનં કલહં આરબ્ભ કથેસિ વનસણ્ડે દેવતા અહ’’ન્તિ.

ફન્દનજાતકં દુતિયં તેરસનિપાતં.

મેણ્ડકપઞ્હચતુથવગ્ગે દેવદત્તબોધિસત્તાધિકસમ્પઞ્હે બાવીસતિજાતકાનિ આગતાની’તિ.

‘‘ભન્તે નાગસેન, તુમ્હે ભણથ? દેવદત્તોએકન્તકણ્હો એકન્તકણ્હેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો, બોધિસત્તો એકન્તસુક્કેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો’તિ. પુન ચ દેવદત્તો ભવે ભવે યસેન ચ પક્ખેન ચ બોધિસત્તેન સમસમો હોતિ કદાચિ અધિકતરો વા યદા દેવદત્તો નગરે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તસ્સ રઞ્ઞો પુરોહિતપુત્તો અહોસિ, તદા બોધિસત્તો છવકચણ્ડાલો વિજ્જાધરો, વિજ્જં પરિજપિવા અકાલે અમ્બફલાનિ નિબ્બત્તેસિ. એથ તાવ બોધિસત્તો દેવદત્તેન જાતિયા નિહીનો યસસા ચ નિહીનો …પે॰… પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો તાપો નામ રાજા અહોસિ તદાબોધિસત્તો તસ્સ પુત્તો ધમ્મપાલો નામ અહોસિ તદા સો રાજા સકપુત્તસ્સ હથપાદે સીસઞ્ચ છિદાપેસિ. તથ તાવ દેવદત્તોયેવ ઉત્તરો અધિકતરો. અજ્જેતરહિ ઉભો’પિ સક્યકુલે જાયિસુ. બોધિસત્તો બુદ્ધો અહોસિ સબ્બઞ્ઞુ લોકનાયકો. દેવદત્તો અતિદેવસ્સ સાસને પબ્બજિવા ઇદ્ધિં નિબ્બત્તેવા બુદ્ધાલયં અકાસિ. કિન્નુ ખો ભન્તે નાગસેન યં મયા ભણિતં તં સબ્બં તથં ઉદાહુ વિતથન્તિ? ‘‘અયમ્પન મિલિદરઞ્ઞા યાનિ બાવીસતિજાતકાનિ નિસ્સાય પુચ્છિતો હોતિ તાનિ મયા ઉદ્ધરિવા ઇધ કથેતબ્બાનિ.

તથ ચ,’યદા ચ દેવદત્તો નગરે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તસ્સ રઞ્ઞો પુરોહિતપુત્તો અહોસિ તદા બોધિસત્તો છવકચણ્ડાલો અહોસિ વિજ્જાધરો વિજ્જં પરિજપિવા અકાલે અમ્બફલાનિ નિબ્બત્તેસિ. એથ તાવ બોધિસત્તો દેવદત્તતો જાતિયા નિહીનો યસસા ચ નિહીનો. ‘‘ઇદમ્પન વચનં જેતવનારામે વિહરન્તેન સથારા તેરસનિપાતે દેવદત્તમારબ્ભ કથિતં અમ્બજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. દેવદત્તો હિ ‘‘અહં બુદ્ધો ભવિસ્સામિ…પે॰… ચણ્ડાલપુત્તો અહમેવા’’તિ.

એવમેતં મિલિદરઞ્ઞા ઇમં અમ્બજાતકં સધાય કથિતં હોતીતિ ઇદં રઞ્ઞો આભતં પઠમં જાતકં.

‘‘પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો રાજા અહોસિ મહીપતિ સબ્બકામસમઙ્ગી તદા બોધિસત્તો તસ્સૂપભોગો અહોસિ હથિનાગો સબ્બલક્ખણસમ્પન્નો તસ્સ ચારુગતિવિલાસં અસહમાનો રાજા વધં ઇચ્છન્તો હથાચરિયં એવમવોવ? ‘‘અસિક્ખિતો તે આચરિય હથિનાગો તસ્સ આકાસગમનં નામ કારણં હોતી’’તિ તથપ તાચ બોધિસત્તો દેવદત્તતો જાતિયા નીહીનો, લામકો તિરચ્છાનગતો’’તિ. ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્ઞા વેળુવને વિહરન્તેન સથારા એકકનિપાતે દેવદત્તમારબ્ભકથિતં દુમ્મેધજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ ધમ્મસભાયં ભિક્ખુ’આવુસો દેવદત્તો …પે॰… હથિ પન અહમેવા’’તિ એવમેતં મિલિદરઞ્ઞો ઇમં દુમ્મેધજાતકં સધાય કથિતં હોતીતિ. દુતિયં જાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો મનુસ્સો અહોસિ. પવને નટ્ઠાયિકો તદા બોધિસત્તો મહાપથવિ નામ મક્કટો અહોસિ. એથપિ તાવ દિસ્સતિ વિસેસો મનુસ્સસ્સ ચ તિરચ્છાનગતસ્સ ચ. એથપિ તાવ બોધિસત્તો દેવદત્તતો જાતિયા નિહીનો'તિ ઇમં પન વચનં મિલિદરઞ્ઞા વેળુવને વિહરન્તેન સથારા તિંસનિપાતે દેવદત્તસ્સ સિલાપવિજ્ઝનમારબ્ભ કથિતં મહાકપિજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ? ''તેન હિ ધનુગ્ગહે પયોજેવા...પે॰... કપિરાજા અહમેવા''તિ એવમેતં મિલિદરઞ્ઞા ઇમંમહાકપિજાતકં સધાય વુત્તં હોતીતિ. તતિયં જાતકં.

''પૂન ચ પરં યદા દેવદત્તો મનુસ્સો હોતિ સોણુત્તરો નામ નેસાદો બલવા બલવતરો નાગબલો તદાબોધિસત્તો છદ્દન્તો નામ નાગરાજા અહોસિ. તદા લુદ્દકો તં હથિનાગં ઘાતેસિ. તથપિ તાવ દેવદત્તો અધિકતરો''તિ ઇદં વચનં મિલિદરઞ્ઞા જેતવને મહાવિહારે વિહારન્તેન સથારા તિંસનિપાતે એકં દહરભિક્ખુનિં આરબ્ભ કથિતં છદ્દન્તજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ તથ ભગવતા વિથારતો દેસિતં છદ્દન્તજાતકં તં મયા ઇધ સઙ્ખેપતો ઉદ્ધરિવા કથેતબ્બમેવ. ''સા કિર સાવથિયં...પે॰... સા પન ભિક્ખુણી પચ્છા વિપસ્સિવા અરહત્તં પત્તા''તિ. એવમેતં મિલિદરઞ્ઞા ઇમં છદ્દન્તજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ચતુથાજાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો મનુસ્સો અહોસિ વનચરકો અનિકેતવાસી તદા બોધિસત્તો સકુણો અહોસિ તિત્તિરો મન્તજ્ઝાયી. તદા સો વનચરકો તં સકુણં ઘાતેસિ. તથપિ તાવ દેવદત્તો જાતિયા અધિકતરો''તિ ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્ઞા ગિજ્ઝકૂટે વિહરન્તેન સથારા નવકનિપાતે દેવદત્તસ્સ વધાય પરિસક્કનં આરબ્ભ કથિતં દદ્દરજાતકં (તિત્તિરજાતકં) સધાય વુત્તં હોતિ. ''તસ્મિં સમયે ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું...પે॰... તિત્તિરપણ્ડિતો પન અહમેવા''તિ. એવમેતં મિલિદરઞ્ઞા ઇમં દદ્દરજાતકં સધાય કથિતં હોતીતિ. પઞ્ચમજાતકં.

''પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો કલાબુ નામ બારાણસિરાજા અહોસિ તદા બોધિસત્તો તાપસો અહોસિ ખન્તિવાદી. તદા સો રાજા તસ્સતાપસસ્સ કુદ્ધો હથપાદે વંસકલીરે વિય છેદાપેસિ. તથપિ તાવ દેવદત્તોયેવ અધિકતરો જાતિયા ચ યસેન ચા''તિ ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્ઞા જેચવને વિહરન્તેન સથારા ચતુક્કનિપાતે એકં કોધનભિક્ખું આરબ્ભ કથિતં ખન્તિવાદિજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ''સથા પન તં ભિક્ખું કસ્માવં...પે॰... ખન્તિવાદિતાપસોપન અહમેવા''તિ એવમેતં મિલિદરઞ્ઞા ઇમં ખન્તિવાદિજાતકં સધાય વુત્તં હોતીતિ. પઠ્ઠજાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો અહોસિ વનચરો તદાબોધિસત્તો નદિયો નામ વાનરિદો અહોસિ. તદાપિ સો વનચરો તં વાનરિદં ઘાતેસિ સદ્ધિં માતરા કતિઠ્ઠભાતિકેનપિ. તથપિ તાવ દેવદત્તોયેવઅધિકતરો જાતિયા''તિ ઇદં પન વચનં મિલિદરઞ્ઞા વેળુવને વિહરન્તેનસથારા દુકનિપાતે દેવદત્તં આરબ્ભ કથિતં ચુલ્લનદિયજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ''એકદિવસઞ્હિ ભિક્ખૂ ધમ્મસહાયં ...પે॰... સુપણ્ણરાજા પન અહમેવા''તિ એવમેતં મિલિદરઞ્ઞા ઇમં પણ્ડરજાતકં સધાય પરતોઘોસવસેન બોધિસત્તો પણ્ડરકો નામ નાગરાજ અહોસી''તિ કથિતં હોતિ તથાહિ ઇમસ્મિં જાતકે બોધિસત્તો સુપણ્ણરાજા યેવા'તિ. અઠ્ઠમં જાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો મનુસ્સો અહોસિપવને જટિલકો તદા બોધિસત્તો તચ્છકો નામ મહાસૂકરો અહોસિ. તથપિ તાવ દેવદત્તોયેવ જાતિયા અધિકતરો''તિ ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્ઞા જેતવને વિહરન્તેન સથારા પકિણ્ણકનિપાતે દ્વે મહલ્લકે થેરે આરબ્ભ કથિતં તચ્છકસૂકરજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ''મહાકોસલો પન બિમ્બિસારસ્સ ધિતરં દેન્તો...પે॰...રુક્ખદેવતા પન અહમેવા''તિ.

એવમેતં મિલિદરઞ્આ ઇમં તચ્છકસૂકરજાતકં સધાય પરતોઘોસવસેન બોધિસત્તો મહાતચ્છકસૂકરો નામ અહોસિતિ કથિતં તથા હિ ઇમસ્મિં જાતકે બોધિસત્તો રુક્ખદેવતાયેવ અહોસીતિ. નવમં જાતકં.

પુન ચ પરં યદાદેવદત્તો ચેતિયેસુ સુરપરિચરો નામ રાજા અહોસિ ઉપરિ પુરિસમત્તે ગગનેવેહાસઙ્ગમો, તદા બોધિસત્તો કપિલો નામ બ્રાહ્મણો અહોસિ. તથપિ તાવ દેવદત્તસ્સ પથવિપ્પવેસમારબ્ભ કથિતં ચેતિયજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ‘‘તસ્મિઞ્હિ દિવસે ભિક્ખૂ ધમ્મસહાયં. પે-કપિલ-બ્રાહ્મણો પન અહમેવા’’તિ એવઞ્ચેતં મિલિદરઞ્આ ઇદંચેતિયજાતકં સધાય વુત્તં હોતીતિ. દસમં જાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો મનુસ્સો અહોસિ સામો નામ, તદા બોધિસત્તો રૂરુનામ મિગરાજા અહોસિ. તથપિ તાવ દેવદત્તોયેવ જાતિયા અધિકતરો’તિ ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્આ જેતવને વિહરન્તેન સથારા તેરસકનિપાતે દેવદત્તમારબ્ભકથિતં રૂરૂમગરાજજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. સો કિર ભિક્ખૂહિ’બહુપકારો આવુસો-પેરૂરુમિગો પન અહમેવા’’તિ. એવમેતં મિલિદરઞ્આ ઇમંરૂરુમિગજાતકં સધાય વુત્તં હોતી’તિ એકાદસમં જાતકં.

‘‘પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો મનુસ્સો અહોસિ લુદ્દકો પવનચરો, તદા બોધિસત્તો હથિનાગો અહોસિ સો લુદ્દકો તસ્સ હથિનાગસ્સ સત્તક્ખત્તું દન્તે છિદિવા હરિ તથપિ તાવ દેવદત્તોયેવ યોનિયા અધિકતરો’તિ ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્આ જેતવને વિહરન્તેન સથારા એકકનિપાતે દેવદત્તમારબ્ભ કથિતં સીલવનાગરાજજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ધમ્મસભાયઞ્હિ ભિક્ખૂ’આવુસો દેવદત્તો...પે॰... સીલવનાગરાજા પન અહમેવાતિ.

એવમેતં મિલિદરઞ્આ ઇમં સીલવનાગરાજજાતકં સધાય વુત્તં હોતી’તિ દ્વાદસમં જાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો સિગાલો અહોસિ ખત્તિયધમ્મો, સો યાવતા જમ્બુદીપે પદેસરાજાનો તે સબ્બે અનુયુત્તે અકાસિ, તદા બોધિસત્તો વિધુરો નામ પણ્ડિતો અહોસિ તથપિ તાવ દેવદત્તોયેવ યસેન અધિકતરો’તિ ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્આ વેળુવને વિહરન્તેન સથારા દુકનિપાતે દેવદત્તમારબ્ભ કથિતં સબ્બદાઠજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ‘‘દેવદત્તો અજાતસત્તું પસાદેવા...પે॰... પુરોહિતો પન અહમેવા’’તિ.

એવમેતં મિલિદરઞ્આ ઇમં સબ્બદાઠિક જાતકં સધાય વુત્તં પરતોઘોસવસેન ‘‘સો યાવતા જમ્બુદીપે પદેસરાજાનો, તે સબ્બે અનુયુત્તે અકાસી’’તિ વુત્તં તદા હિ સોન સબ્બે રાજાનો અનુયુત્તે અકાસી’તિ. તેરસમં જાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો સથિનાગો હુવા લટુકિકાય સકુણિકાય પુત્તકેઘાતેસિ, તદા બોધિસત્તો’પિ હથિનાગો અહોસિ યુથપતિ તથ તાવ ઉભો’પિ સમસમા અહેસુન્તિ’ ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્આ વેળુવને વિહરન્તેન સથારા પઞ્ચકનિપાતે દેવદત્તમારરબ્ભ કથિતં લટુકિકજાતકં સધાયવુત્તં હોતી’તિ ચુદ્દસમં જાતકં.

પુન ચ પરં ‘‘યદા દેવદત્તો યક્ખો અહોસિ અધમ્મો નામ, તદા બોધિસત્તોપિ યક્ખો અહોસિ ધમ્મો નામ. તથપિ તાવ ઉભોપિ સમસમા અહેસુન્તિ‘‘ઇદં પન વચનં મિલિદરઞ્આ જેતવને વિહરન્તેન સથારા એકાદસકનિપાતે દેવદત્તસ્સ પથવિપ્પવેસમારબ્ભ કથિતં ધમ્મદેવપુત્ત જાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ‘‘તદા ભિક્ખુ ધમ્મિસભાયં ધમ્મદેવપુત્તો પન અહમેવ સમ્માસમ્બુદ્ધો’’તિ. એવમેતં મિલિદરઞ્ઓ ઇમં ધમ્મદેવપુત્તજાતકં સધાય વુત્તં હોતીતિ પણ્ણરસમં જાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો નાવિકો અહોસિ, પઞ્ચન્નં કુલસતાનં ઇસ્સરો, તદા બોધિસત્તોપિ નાવિકો અહોસિ પઞ્ચન્નં કુલસતાનં ઇસ્સરો તથપિ તાવ ઉભોપિ સમસમા'ચ અહેસુન્તિ''ઇદમ્પન મિલિદરઞ્ઞા જેતવને વિહરન્તેન સથારા દ્વાદસકનિપાતે દેવદત્તસ્સ પઞ્ચકુલસતાનિ ગહેવા નિરયે પવિઠ્ઠભાવમારબ્ભ કથિતં સમુદ્દવાણિજજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ''સો હિ અગ્ગસાવકેસુ પરિસં ગહેવા સોપણ્ડિતવડઢકી નામ અહમેવા''તિ. એવમેતં મિલિદરરઞઞા ઇમં સમુદ્દવાણિજજાતકં સધાય વુત્તં હોતી'તિ. સોળસમં જાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો સથવાહો અહોસિ પઞ્ચન્નં સકટસતાનં ઇસ્સરો, તદા બોધિસત્તોપિ સથવાહો અહોસિ પઞ્ચન્નં સકટસતાનં ઇસ્સરો. તથપિ તાવ ઉભોપિ સમસમા અહેસુ''ન્તિ ઇદમ્પનવચનં મિલિદરઞ્ઞા જેતવને વિહરન્તેન સથારા એકકનિપાતે અનાથપિણ્ડિકસ્સસહાયકે તિથયસાવકે આરબ્ભ કથિતં અપણ્ણક જાતકં સધાય વુત્તં હોતી'તિ. સત્તરસમં જાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો સાખો નામ મિગરાજા અહોસિ, તદા બોધિસત્તોપિ નિગ્રોધો નામ મિગરાજા અહોસિ. તથપિ તાવ ઉભોપિ સમસમા અહેસુન્તિ ''ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્ઞા જેતવને વિહરન્તેન સથારા એકકનિપાતે કુમારકસ્સપમાતરં ભિક્ખુણિં આરબ્ભ કથિતં નિગ્રોધમિગજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ સા કિર રાજગહનગરે મહાવિભવસ્સ સેઠ્ઠિનો ધીતા અહોસિ નિગ્રોધમિગરાજા પન અહમેવા''તિ એવ મેતં મિલિદરઞ્ઞા ઇમં નિગ્રોધમિગરાજજાતકં સધાય વુત્તં હોતી'તિ. અઠ્ઠારસમં જાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો સાખો નામ સેનાપતિ અહોસિ, તદા બોધિસત્તો નિગ્રોધો નામ રાજા અહોસિ. તથપિ તાવ ઉભોપિ સમસમા અહેસુન્તિ ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્ઞા વેળુવને વિહરન્તેન સથારા દસકનિપાતે દેવદત્તામારબ્ભ કથિતં નિગ્રોધજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ''એકદિવસઞ્હિ ભિક્ખૂ નિગ્રોધજાતકં સધાય વુત્તં હોતી'તિ. એકુનવિસતિમં જાતકં.

પુન ચ પરં સદા દેવદત્તો ખણ્ડહાલો નામ બ્રાહ્મણો અહોસિ, તદા બોધિસત્તો ચદો નામ રાજકુમારો અહોસિ. તથાપિ તાવ અનેન ખણ્ડહાલો અધિકતરો'તિ ''ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્ઞા ગિજ્ઝકૂટે વિહરન્તેન સથારા દસજાતકેદેવદત્તમારબ્ભ કથિતં ચદકુમારજાતકં સધાય વુત્તં તં સઙ્ખેપનો દસ્સયિસ્સામ. ''તસ્સ વથુ સઙ્ઘભેદક્ખધકે આગતમેવ ચદકુમારો પન અહમોવા''તિ એવમેતં મિલિદરઞ્ઞા ઇમં વદકુમારજાતકં સધાય વુત્તન્તિ વીસતિમજાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો બ્રહ્મદત્તો નામ રાજ અહોસિ, તદા બોધિસત્તો તસ્સ પુત્તો મહાપદુમો નામ કુમારો અહોસિ, તદા સોરાજા સકપુત્તં ચોરપ્પપાતે ખિપાપેસિ. યતો કુતોચિ પિતા પુત્તાનં અધિકતરો અહોસિ વિસિઠ્ઠો, તથપિ તાવ દેવદત્તોયેવ અધિકતરો'તિ ઇદમ્પન એવનં મિલિદરઞ્ઞા જેતવને વિહરન્તેન સથારા દ્વાદસકનિપાતે ચિઞ્ચં માણવિકમારબ્ભ કથિતં મહાપદુમજાતકં સધાય વુત્તં. ''પઠમબોધિયઞ્હિ દસબલસ્સ અહં તદા રાજપુત્તો, એવં ધારેથ જાતકન્તિ, એવમેતં મિલિદરઞ્ઞા ઇમં મહાપદુમજાતકં સધાય પુત્તન્તિ એકવીસતિમજાતકં.

પુન ચ પરં યદા દેવદત્તો મહાપતાપો નામ રાજા અહોસિ, તદા બોધિસત્તો તસ્સ પુત્તો ધમ્મપાલો નામ કુમારો અહોસિ, તદા સો રાજા સકપુત્તસ્સ હથપાદે સીસઞ્ચ છેદાપેસિ. તથપિ તાવ દેવદત્તો યેચ ઉત્તરો અધિકતરો''તિ ઇદમ્પન વચનં મિલિદરઞ્ઞા વેળુવને વિહરન્તેન સથારા પઞ્ચકનિપાતે દેવદત્તસ્સવધપરિસક્કનમારબ્ભ કથિતં ચુલ્લધમ્મપાલજાતકં સધાય વુત્તં હોતિ. ''અથેકદિવસં ભિક્ખુ

ધમ્મસભાયં કથં ધમ્મપાલકુમારો પન અહમેવા''તિ એવમેતં મિલિદરઞ્ઞા ઇમં ચુલ્લધમ્મપાલજાતકં સધાય વુત્તન્તિ બાવીસતિમ જાતકં સમત્તં.

અમ્બજાતક-દુમ્મેધજાતકાનિ મહાકપિ-

છદ્દન્ત-દદ્દરઞ્ચાપિ ખન્તિવાદિકજાતકં

ચુલ્લનદિય-પણ્ડરક-તચ્છસુકરજાતકં

ચેતિયજાતકઞ્ચાપિ રૂરુમિગિદજાતકં

સીલવં સબ્બદાઠઞ્ચ લટુકિકઞ્ચ અપણ્ણકં

નિગ્રોધમિગ-નિગ્રોધ-ચદકુમારજાતકં

મહાપદુમકુમાર-ધમ્મપાલકજાતકં

ઇતિ એતાનિ બાવીસ જાતકાનિ યથાક્કમં

મિલિદો નામુપદાય નાગસેનસ્સ અબ્રવીતિ.

એવઞ્ચ સો રાજા ઇમાનિ જાતકાનિ સધાય કથેવા પુનપિ એવમાહ? ''ભન્તે નાગસેન, અજ્જેકરહિ ઉભોપિ સક્યકુલેસુ જાયિંસુ. બોધિસત્તોપિ બુદ્ધો અહોસિ. સબ્બઞ્ઞુ લોકનાયકો, દેવદત્તો તસ્સ દેવાતિદેવસ્સ સાસને પબ્બજિવા બુદ્ધાલયં અકાસિ. કિન્નુખો ભન્તે નાગસેન, યં મયા ભણિતં તં સબ્બમ્પિ તથં ઉદાહુ વિતથન્તિ.''

જાતકુદ્ધરણં સમત્તં.

ગાથાસરૂપં

ગાથાસરૂપમ્પન એવં વેદિતબ્બં?

મિલિદો નામ સો રાજા સાગલાયમ્પુરુત્તમે

ઉપગઞ્છિ નાગસેનં ગઙ્ગા'વ યથસાગરં.

આસજ્જ રાજા ચિત્રકથી ઉક્કાધારં તમોનુદં અપુચ્છિ નિપુણે પઞ્હે ઠાનાઠાનગતે પુથૂ,

પુચ્છા વિસજ્જના ચેવ ગમ્ભિરથૂપનિસ્સિતા

હદયઙ્ગમા કણ્ણસુખા અબ્ભુતા લોમહંસના

અભિધમ્મવિનયોગાળ્હા સુત્તજાલસમથિતા

નાગસેનકથા ચિત્રા ઓપમ્મેહિ નયેહિ ચ

તથ ઞાણપ્પણિધાય હાસયિવાન માનસં

સુણોથ નિપુણે પઞ્હે કઙ્ખાટ્ઠાનવિદાળને’તિ

તેનાહુ?-

બહુસ્સુતો ચિત્રકથી નિપુણો ચ વિસારદો,
સામયિકો ચ કુસલો પટિભાને ચ કોવિદો;

તેપિ તેપિટકા ભિક્ખૂ પઞ્ચનેકાયિકાપિ ચ,
ચતુનેકાયિકા ચેવ નાગસેનં પુરક્ખરું;

ગમ્ભીરપઞ્ઞો મેધાવી મગ્ગામગ્ગસ્સ કોવિદો,
ઉત્તમત્થમનુપ્પત્તો નાગસેનો વિસારદો;

તેહિ ભિક્ખૂહિ પરિવુતો નિપુણેહિ સચ્ચવાદિભી,
ચરન્તો ગામનિગમં સાગલં ઉપસઙ્કમી;

સઙ્ખેય્યપરિવેણસ્મિં નાગસેનો તદા વસી,
કથેતિ સો મનુસ્સેહિ પબ્બતે કેસરી યથા’તિ;

ચરણેન ચેવ સમ્પન્નં સુદન્તં ઉત્તમે દમે,
દિસ્વા રાજા નાગસેનં ઇદં વચનમબ્રવિ;

કથિકા મયા બહૂ દિટ્ઠા સાકચ્છા ઓસટા બહૂ,
ન તાદિસં ભયં આસિ અજ્જતાસો યથા મમ;

નિસ્સંસયં પરાજયો મમ અજ્જ ભવિસ્સતિ,
જયો’વ નાગસેનસ્સ યથા ચિત્તં ન સણ્ઠિતન્તિ;

બાહિરગાથા

યથા હિ અઙ્ગસમ્ભારા હોતિ સદ્દો રથો ઇતિ,
એવં ખધેસુ સન્તેસુ હોતિ સત્તોતિ સમ્મુતિ;

સીલે પતિટ્ઠાય નરો સપઞ્ઞા ચિત્તં પઞ્ઞઞ્ચ ભાવયં,
આતાપી નિપકો ભિક્ખુ સો ઇમં વિજટયે જટન્તિ;

અયમ્પતિટ્ઠા ધરણીવ પાણિનં ઇદઞ્ચ મૂલં કુસલાભિવુદ્ધિયા,

મુખઞ્ચિદં સબ્બજિનાનુસાસને યો સૂલક્ખધો વરપાતિમોક્ખિયો’તિ;

સદ્ધાય તરતી ઓઘં અપ્પમાદેન અણ્ણવં,
વીરિયેન દુક્ખં અચ્ચેતિ પઞ્ઞાય પરિસુજ્ઝતિ;

નાભિનદામિ મરણં નાભિનદામિ જીવિતં,
કાલઞ્ચ પટિકઙ્ખામિ નિબ્બિસં ભતકો યથા;

નાભિનદામિ મરણં નાભિનદામિ જીવિતં,
કાલઞ્ચ પટિકઙ્ખામિ સમ્પજાનો પતિસ્સતો;

પટિગચ્ચેવ તં કયિરા યં જઞ્ઞા હિતમત્તનો,
ન સાકાટિકચિન્તાય મન્તા ધીરો પરક્કમે;

યથા સાકટિકો નામ સમં હિવા મહાપથં,
વિસમં મગ્ગમારુય્હ અક્ખભિન્નો’વ ધાયતિ;

એવં ધમ્મા અપક્કમ્મ અધમ્મમનુવત્તિય,
મદો મચ્ચુમુખમ્પત્તો અક્ખચ્છિન્નો’વ સોચતિ;

અલ્લવમ્મપટિચ્છન્નો નવદ્વારો મહાવણો,
સમન્તતો પગ્ઘરતિ અસુચિ પૂતિગધિયો’તિ;

મિલિદપઞ્હે ઠિતા બાવીસતિ ગાથા સમત્તા.

ભસ્સપ્પવેદી વેતણ્ડી અતિબુદ્ધિવિચક્ખણો,
મિલિદો ઞાણભેદાય નાગસેનમુપાગમી;

વસન્તો તસ્સ છાયાય પરિપુચ્છન્તો પુનપ્પુનં,
પભિન્નબુદ્ધિ હુવાન સો’પિ આસિ તિપેટકો;

નવઙ્ગં અનુમજ્જન્તો રત્તિભાગે રહોગતો,
અદ્દક્ખિ મેણ્ડકે પઞ્હે દુન્નિવેઠે સનિગ્ગહે;

પરિયાયભાસિતં અત્થિ અત્થિ સધાય ભાસિતં,
સભાવભાસિતં અત્થિ ધમ્મરાજસ્સ સાસને;

તેસં અથમવિઞ્ઞાય મેણ્ડકે જિનભાસિતે,
અનાગતમ્હિ અદ્ધાનેવિગ્ગહો તથ હેસ્સતિ;

હદ કથિમ્પસાદેત્વા છેજ્જાપેસ્સામિ મેણ્ડકે,
તસ્સ નિદ્દિઠ્ઠમગ્ગેન નિદ્દિસિસ્સન્ત્યનાગતે;

વિસમં સભયં અતિવાતો પટિચ્છન્નં દેવનિસ્સિતં,
પથો ચ સઙ્કમો તિથં અટ્ઠેતે પરિવજ્જિયા;

રત્તો દુટ્ઠો ચ મૂળ્હો ચ માની લુદ્ધો તથા'લસો,
એકચિન્તી ચ બાલો ચ એતે અથવિનાસકા;

રત્તો દુટ્ઠો ચ મૂળ્હો ચ ભીરુ આમિસચક્ખુકો,
ઇથિ સોણ્ડો પણ્ડકો ચ નવમો ભવતિ દારકો;

નવેતે પુગ્ગલા લોકે ઇત્તરા ચલિતા ચલા,
એતેહિ મન્તિતં ગુય્હં ખિપ્પં ભવતિ પાકટં;

વસેન યસપુચ્છાહિ તિથવાસેન યોનિસો,
સાકચ્છા સ્નેહસંસેવા પતિરૂપવસેન ચ

એતાનિ અઠ્ઠ ઠાનાનિ બુદ્ધિવિસદકારકા,
યેસં એતાનિ સમ્હોન્તિ તેસં બુદ્ધિ પભિજ્જતિ;

પૂજિયન્તા અસમસમા સદેવમાનુસેહિ તે,
ન સાદિયન્તિ સક્કારં બુદ્ધાનં એસ ધમ્મતા'તિ

અયં ગાથા સારિપુત્તથેરેન વુત્તા.

ઇમેહિ અટ્ઠિહિ તમગ્ગપુગ્ગલં
દેવાતિદેવં નરદમ્મસારથિં,
સમન્તચક્ખું સતપુઞ્ઞલક્ખણં
પાણેહિ બુદ્ધં સરણં ગતો'સ્મિ;

જાલિંકણ્હાજિનં ધીતં મદ્દિદેવિં પતિબ્બતં,
ચજમાનો નચિન્તેસિં બોધિયાયેવ કારણા; (જાતકગાથા)

ન અન્તલિક્ખે ન સમુદ્દમજ્ઝે
ન પબ્બતાનં વિવરં પવિસ્સ,
ન વિજ્જતિ સો જગતિપ્પદેસો
યથઠ્ઠિતં નપ્પસહેય્ય મચ્ચુ;

કાયેન સંવરો સાધુ સાધુવાચાય સંવરો,

મનસા સંવરો સાધુ સાધુ સબ્બથસંવરો;

અચેતનં બ્રાહ્મણ અસ્સુણન્તં
જાનં અજાનન્તમિમં પલાસં,
આરદ્ધવીરિયો ધુવમપ્પમત્તો
સુખસેય્યં પુચ્છસિ કિસ્સ હેતુ'તિ; (જાતકગાથા)

ઇતિ ફદન રુક્ખો'પિ તાવદે અજ્ઝભાસથ,
મય્હમ્પિ વચનં અથિ ભાજદ્વાજ સુણોહિ મે'તિ; (જાતકગાથા)

ચુદસ્સ ભત્તં ભુઞ્જિવા કમ્મારસ્સા'તિ મે સુતં,
આબાધં સમ્ફુસી ધીરો પબાળ્હં મારણન્તિકત્તિ

સથવાતો ભયં જાતં નિકેતા જાયતી રજો,
અનિકેતમસથવં એતં વે મુનિદસ્સનન્તિ; (જિનભાસિતા મિનિદેન વુત્તા)

સસમુદ્દપરિયાયં મહિં સાગરકુણ્ડલં,
ન ઇચ્છે સહ નિદાય એવં સય્હ વિજાનહીતિ; (જાતકગાથા લોમકસ્સપેન વુત્તા)

વધિસ્સમેતન્તિ પરામસન્તો
કાસાવમદ્દક્ખિ ધજં ઇસીનં,
દુક્ખેન ફુટ્ઠસ્સુદપાદિ સઞ્ઞા
અરહદ્ધજો સબ્ભિ અવજ્ઝરૂપો'તિ; (જાતકગાથા છદ્દન્તનાગરાજેન વુત્તા)

ગાથાભિગીતમ્મે અભોજનેય્યં
સમ્પસ્સતં બ્રાહ્મણ નેસ ધમ્મો,
ગાથાભિગીતં પનુદન્તિ બુદ્ધા
ધમ્મે સતિ બ્રાહ્મણ વુત્તિરેસા; (સુત્તાનિપાતગાથા જિનભાસિતા)

ન મે આચરિયો અથ સદિસો મે ન વિજ્જતિ,
સદેવકસ્મિં લોકસ્મિં નથિ મે પટિપુગ્ગલો'તિ; (ખધકગાથા જિનભાસિતા)

વિપુલો રાજગહિકાનં ગિરિસેટ્ઠો પવુચ્ચતિ,
સેતો હિમવતં સેટ્ઠો આદિચ્ચો અઘગામિનં;

સમુદ્દો'દધિનં સેટ્ઠો નક્ખત્તાનઞ્ચ ચદિમા,
સદેવકસ્સ લોકસ્સ બુદ્ધો અગ્ગો પવુચ્ચતીતિ;

(દ્વે ગાથા માણવકદેવપુત્તેન વુત્તા નાગસેનથેરેન વુત્તા)

એકો મનોપસાદો સરણગમનં અઞ્જલિપ્પણામો વા,
ઉસ્સહતે તારયિતું મારબલનિસૂદને બુદ્ધે'તિ; (અયં ગાથા સારિપુત્તથેરેનાભતા)

આરહથ નિક્ખમથ યુજ્જથ બુદ્ધસાસને,
ધુનાથ મચ્ચુનો સેનં નળાગારં'વ કુઞ્જરો'તિ; (જિનભાસિતા મિલિન્દેન વુત્તા)

યો સીલ વા દુસ્સીલેસુ દદાતિ દાનં
ધમ્મેન લદ્ધં સુપસન્ન ચિત્તો,
અભિસદ્દહં કમ્મફલં ઉલારં
તં વે દાનં દાયકતો વિસુજ્ઝતી'તિ; (અયં નાગસેનેન આભતા)

ન મે દેસ્સા ઉભો પુત્તા મદ્દી દેવી ન અપ્પિયા,
સબ્બઞ્ઞુતં પિયં મય્હં તસ્મા પિયે અદાસહન્તિ;

સહસ્સગ્ઘઞ્હિ મં તાતો બ્રાહ્મણસ્સ પિતા અદા,
અથો કણ્હાજિનં કઞ્ઞં હત્થિનઞ્ચ સતેન ચા'તિ;

જિગચ્છાય પિપાસાય અહિના દટ્ઠો વિસેન ચ,
અગ્ગિ ઉદક સત્તીહિ અકાલે તથ મિય્યતિ;

અનુમાનપઞ્હે વુચ્ચમાના ઇમા ગાથા સલ્લક્ખેતબ્બા?

બહુ જને તારયિવા નિબ્બુતો ઉપધિક્ખયે,
અનુમાનેનઞાતબ્બં'અત્થિ સો દીપદુત્તમો'તિ;

કમ્મમૂલં ગહેત્વાન આપણં ઉપગચ્છથ,
આરમ્મણં કિણિવાન તતો મુચ્ચથ મુત્તિયાતિ;

ન પુપ્ફગધો પટિવાતમેતિ ન ચદનં તગરમલ્લિકા વા,
સતઞ્ચ ગધો પટિવાતમેતિ સબ્બા દિસાસપ્પુરિસો પવાતિ;

ચદનં તગરં વાપિ ઉપ્પલં અથ વસ્સિકી,
એતેસં ગધજાતાનં સીલગધો અનુત્તરો;

અપ્પમત્તો અય ગધો યવાયં નગરચદની,
યો ચ સીલવતં ગધો વાત દેવેસુ ઉત્તમો'તિ;

કમ્મમૂલં જના દવા ગણ્હન્તિ અમતં ફલં,
તેન તે સુખિતા હોન્તિ યે કીતા અમતં ફલન્તિ;

યે કેચિ લોકે અગદા વિસાનં પટિબાહકા,
ધમ્માગદસમં નત્થિ એતં પિવથ ભિક્ખવો'તિ;

યે કેચિ ઓસધા લોકે વિજ્જન્તિ વિવિધા બહૂ,
ધમ્મોસધ સમં નત્થિ એતં પિવથ ભિક્ખવો'તિ;

ધમ્મોસધં પિવિવાન અજરામરણા સિયું,
ભાવયિવા ચ પસ્સિવા નિબ્બુતા ઉપધિક્ખયે'તિ;

બ્યાધિતં જનતં દિસ્વા અમતાપણં પસારયી,
કમ્મેન તં કિણિવાન અમતમાદેથ ભિક્ખવો'તિ;

એવરૂપાનિ સીલાનિસન્તિ બુદ્ધસ્સ આપણે,
કમ્મેન તં કિણિવાન રતનં વો પિલધથા'તિ;

સમાધિરતનમાલસ્સ કુવિતક્કા ન જાયરે,
ન ચ વિક્ખિપ્પતે ચિત્તં એતં તુમ્હે પિલધથા'તિ;

પઞ્ઞારતનમાલસ્સ ન ચિરં વત્તતે ભવો,
ખિપ્પં ફસ્સેતિ અમતં ન ચ સો રોચતે ભવે'તિ;

મણિમાલાધરં ગેહજનો સામિં ઉદિક્ખતિ,
વિમુત્તિરતનમાલન્તુ ઉદિક્ખન્તિ સદેવકા'તિ;

યેન ઞાણેન બુજ્ઝન્તિ અરિયા કતકિચ્ચતં,
તં ઞાણરતનં લદ્ધું વાયમેથ જિનોરસા'તિ;

પટિસમ્ભિદા કિણિવાનઞાણેન ફસ્સયેય્ય યો,
અસમ્ભીતો અનુબ્બિગ્ગો અતિરોચતિ સદેવકે'તિ;

બોજ્ઝઙ્ગરતનમાલસ્સ ઉદિક્ખન્તિ સદેવકા,
કમ્મેન તં કિણિવાન રતનં વો પિલધથા'તિ;

આયુ આરોગતા વણ્ણં સગ્ગં ઉચ્ચાકુલીનતા,
અસઙ્ખતઞ્ચ અમતં અથિ સબ્બાપણે જિને;

અપ્પેન બહુકેનાપિ કમ્મમૂલેન ગય્હતિ,
કિણિવા સદ્ધામૂલેન સમિદ્ધા હોથ ભિક્ખવો;

ભવતીહ-

વીતરાગા વીતદોસા વીતમોહા અનાસવા,
વીતતણ્હા અનાદાના ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

આરઞ્ઞકા ધૂતધરા ઝાયિનો લૂખચીવરા,
વિવેકાભિરતા ધીરા ધમ્મનગરે વસન્તિ તે'તિ;

નેસજ્જિકા સથતિકા અથો'પિ ઠાનવઙ્કમા,
પંસુકૂલધરા સબ્બે ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

તિચીવરધરા સબ્બે ચમ્મખણ્ડચતુથકા,
રતા એકાસને વિઞ્ઞુ ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

અપ્પિચ્છા નિપકા ધીરા અપ્પાહારા અલોલુપા,
લાભાલાભેન સન્તુટ્ઠા ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

ઝાયી ઝાનરતા ધીરા સન્તચિત્તા સમાહિતા,
આકિઞ્ચઞ્ઞં પથયાના ધમ્મનગરે વસન્તી તે;

પટિપન્ના ફલટ્ઠા ચ સેક્ખા ફલસમઙ્ગિનો,
આસિંસકા ઉત્તમથં ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

સોતાપન્ના ચ વિમલા સકદાગામિનો ચ યે,
અનાગામી ચ અરહન્તો ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

સતિપટ્ઠાનકુસલા બોજ્ઝઙ્ગભાવનારતા,
વિપસ્સકા ધમ્મધરા ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

ઇદ્ધિપાદેસુ કુસલા સમાધિભાવનારતા,
સમ્મપ્પધાનમનુયુત્તા ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

અભિઞ્ઞાપારમિપ્પત્તા પેત્તિકે ગોચરે રતા,
અન્તળિક્ખમ્હિ ચરણા ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

ઓક્ખિત્તચક્ખુ મિતભાણી ગુત્તદ્વારા સુસંવુતા,
સુદન્તા ઉત્તમે દમે ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

તેવિજ્જા જળભિઞ્ઞા ચ ઇદ્ધિયા પારમિં ગતા,
પઞ્ઞાય પારમિપ્પત્તા ધમ્મનગરે વસન્તિ તે;

યથાપિ નગરં દિસ્વા સુવિભત્તં મનોરમં,

અનુમાનેન જાનન્તિ વડ્ઢકિસ્સ મહત્તનં;

તથેવ લોકનાથસ્સ દિસ્વા ધમ્મપુરં વરં,
અનુમાનેન જાનન્તિ અથિ સો ભગવા ઇતિ;

અનુમાનેનજાનન્તિ ઊમિં દિસ્વાન સાગરે,
યથા'યં દિસ્સતે ઊમી મહન્તો સો ભવિસ્સતિ;

તથા બુદ્ધં સોકનુદં સબ્બથમપરાજિતં,
તણ્હક્ખયમનુપ્પત્તમ્ભવસંસારમોચનં;

અનુમાનેન ઞાતબ્બં ઊમિં દિસ્વા સદેવકે,
યથા ધમ્મુમિવિપ્ફરો અગ્ગો બુદ્ધો ભવિસ્સતિ;

અનુમાનેન જાનન્તિ દિસ્વા અચ્ચુગ્ગતં ગિરિં,
યથા અચ્ચુગ્ગતો એસ હિમવા સો ભવિસ્સતિ;

તથા દિસ્વાધમ્મગિરિં સીતીભુતં નિરૂપધિં,
અચ્ચુગ્ગતં ભગવતો અચલં સુપ્પતિટ્ઠિતં;

અનુમાનેન ઞાતબ્બં દિસ્વાન ધમ્મપબ્બતં,
તથા હિ સો મહાવીરો અગ્ગો બુદ્ધો ભવિસ્સતિ;

યથાપિ ગજરાજસ્સ પદં દિસ્વાન માનુસા,
અનુમાનેનજાનન્તિ મહા એસ ગજો ઇતિ;

તથેવ બુદ્ધનાગસ્સ પદં દિસ્વા વિભાવિનો,
અનુમાનેન જાનન્તિ ઉળારો સો ભવિસ્સતિ;

અનુમાનેનજાનન્તિ ભીતે દિસ્વાન કુમ્મિગે,
મિગરાજસ્સ સદ્દેનભીતા'મે કુમ્મિગા ઇતિ;

તથેવ તિથિયે દિસ્વા વિથદ્ધે ભીતમાનસે,
અનુમાનેન ઞાતબ્બં ધમ્મરાજેન ગજ્જિતં;

નિબ્બુતં પથવિં દિસ્વા હરિતપત્તં મહોદકં,
અનમાનેન જાનન્તિ મહામેઘેન નિબ્બુતં;

તથેવિમં જનં દિસ્વા આમોદિતપમોદિતં,
અનુમાનેન ઞાતબ્બં ધમ્મરાજેન તપ્પિતં;

લગ્ગં દિસ્વા ભિસં પઙ્કં કલલદ્દગતં મહિં,
અનુમાનેન જાનન્તિ વારિક્ખધો મહા ગતો;

તથેવિમં જનં દિસ્વા રજોપક્ખસમાહિતં,
વહિતં ધમ્મનદિયા વિસ્સટ્ઠં ધમ્મસાગરે;

ધમ્મામતગતં દિસ્વા સદેવકમિમં મહિં,
અનુમાનેન ઞાતબ્બં ધમ્મક્ખધો મહા ગતો;

અનુમાનેન જાનન્તિ ધાયિવા ગધમુત્તમં,
યથા'યં વાયતી ગધો હેસ્સન્તિ પુપ્ફિતા દુમા;

તથેવાયં સીલગધો પવાયતિ સદેવકે,
અનુમાનેન ઞાતબ્બં અથિ બુદ્ધો અનુત્તરો'તિ;

અનુમાનપઞ્હં.

પસ્સતારઞ્અકે ભિક્ખૂ અજ્ઝોગાળ્હે ધુતે ગુણે,
પુન પસ્સતિ ગિહિ રાજા અનાગામિફલે ઠિતે;

ઉભો'પિ તે વિલોકેવા ઉપ્પજ્જિ સંસયો મહા,
બુજ્ઝેય્ય ચે ગિહિધમ્મે ધુતઙ્ગં નિપ્ફલં સિયા;

પરવાદિવાદમથનં નિપુણં પિટકત્તયે,
હદ પુચ્છે કથિસેટ્ઠં સો મે કઙ્ખં વિનોસ્સતી'તિ

મેણ્ડકપઞ્હે ઠિતા દ્વાસીતિ ગાથા સમત્તા.

મિલિદપ્પકરણે સબ્બા ગાથા સમ્પિણ્ડિતા ચતુરાધિકસતગાથા હોન્તિ.

મિલિદપ્પકરણે સબ્બગાથાસરૂપગહણં સમત્તં.

સંખ્યાસરૂપં

સઙ્ખ્યાસરૂપં પન એવં વેદિતબ્બં. એક-દ્વિ-તિ-ચતુ-પઞ્ચ-છ-સત્ત-અટ્ઠ-નવ-દસ-એકાદસ-દ્વાદસ- તેરસ-ચુદ્દસ-સોળસ-સત્તરસ-અટ્ઠારસ-એકૂનવીસતિ-પઞ્ચવીસતિ-અટ્ઠવીસતિ-તિંસા -છસટ્ઠિ-દિયડ્ઢસતન્તિ પઞ્ચવીસતિવિધા સઙ્ખ્યા. તથ બુદ્ધો એકો, પથવિ એકા, સમુદ્દો એકો, સિનેરુ એકો, દેવલોકો એકો, બ્રહ્મલોકો એકો'તિ છ એકકા મિલિદપ્પકરણે આગતા.

દ્વે અથવસે સમ્પસ્સમાના ભગવતા વિહારદાનં અનુઞ્ઞાતં? વિહારદાનં નામ સબ્બબુદ્ધેહિ વણ્ણિતં અનુમતં થોમિતં પસથં વિહારદાનં દવા દેવમનુસ્સા જાતિજરાબ્યાધિમરણેહિ મુચ્ચિસ્સન્તિ. વિહારે સતિ ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો વા કતોકાસા દસ્સનકામાનં સુલભદસ્સનં ભવિસ્સન્તી'તિ.

દ્વે અથવસે પટિચ્ચ સબ્બબુદ્ધા અત્તના નિમ્મિતં ચતુપચ્ચયં ન પરિભુઞ્જન્તિ? અગ્ગદક્ખિણેય્યો સથા'તિ બહૂ દેવમનુસ્સા ચતુપચ્ચયં દત્વા દુક્ખા મુચ્ચિસ્સન્તિ. બુદ્ધા પટિહારિયં કવા જીવિતવુત્તિં પરિયેસન્તી'તિ પરૂપવાદલોપનથઞ્ચાતિ.

દ્વે અકમ્મજા અહેતુજા અનુતુજા? આકાસો નિબ્બાનઞ્ચા'તિ

દ્વે અથવસે સમ્પસ્સમાનેન વેસ્સન્તરેન રઞ્ઞા દ્વે પુત્તા દિન્ના? દાનપથોવ મે ન પરિહાયિસ્સતિ, ઇમે કુમારા મૂલજલાહારભુઞ્જનદુક્ખતો મુચચિસ્સન્તી'તિ.

ઉદકસ્સ દ્વે ગુણા નિબ્બાનં અનુપ્પવિટ્ઠા? સીતલભાવો, પીતસ્સ ધમ્મવિનયનભાવો ચા'તિ.

અસતિયા અજાનનેન ચા'તિ દ્વીહિ કારણેહિ આપત્તિં આપજ્જન્તી'તિ છ દુકા આગતા.

સીતેન ઉણ્હેન અતિભોજનેના'તિ તીહિ આકારેહિ પિત્તં કુપ્પતિ.

સીતેન ઉણ્હેન અન્નાપાનેન ચા'તિ તહી આકારેહિ સેમ્હં કુપ્પતિ.

બુદ્ધવંસતાય ધમ્મગરુકતાય ભિક્ખુભુમિમહન્તતાયા'તિ તીહિ કારણેહિ પાતિમોક્ખં પટિચ્છન્નં કારાપેતિ.

અગદસ્સ તયો ગુણા નિબ્બાનં અનુપ્પવિટ્ઠા? ગિલાનકાનં પરિસરણં રોગવિનાસનં અમતકરણન્તિ.

મણિરતનસ્સ તયો ગુણા નિબ્બાનં અનુપ્પવિટ્ઠા? સબ્બકામદદં નહાસકરં ઉજ્જોતથકરન્તિ.

રતનચદનસ્સ તયો ગુણા? વણ્ણસમ્પન્નો ગધસમ્પન્નો રસસમ્પન્નો'તિ સત્ત તિકા વુત્તા.

સપ્પિમણ્ડસ્સ તયો ગુણા? વણ્ણસમપન્નો, ગધસમ્પન્નો, રસસમ્પન્નો'તિ સત્તતિકા વુત્તા દિટ્ઠધમ્મફાસુવિહારતાય અનવજ્જગુણબહુલતાયઅસેસઅરિયવીથિભાવતો સબ્બબુદ્ધપસથતાયાતિ ઇમે ચત્તારો અથવસે સમ્પસ્સમાના બુદ્ધા પટિસલ્લાનં સેવન્તિ.

નિન્નતાય દ્વારતાય ચિણ્ણતાય સમુદાચરિતત્તાતિ ચતુહિ આકારેહિ મનોવિઞ્ઞાણં દ્વિપઞ્ચવિઞ્ઞાણે અનુપવત્તતિ.

કમ્મવસેન યોનિવસેન કુલવસેન આયાચનવસેના'તિ ચતુન્નં સન્નિપાતાનં વસેન ગબ્ભસ્સાવક્કન્તિ હોતિ.

અદિટ્ઠન્તરાયો, ઉદ્દિસ્સકતસ્સ અન્તરાયો, ઉપક્ખટન્તરાયો પરિભોગન્તરાયો'તિ ચત્તારો અન્તરાયા તેસુ અદિટ્ઠન્તરાયો ભગવતો અથિ, સેસા તયો નથિ, ઉદ્દિસ્સકતસ્સ બ્યામપ્પભાય સબ્બઞ્ઞુતઞાણસ્સ જીવિતસ્સ ચા'તિ ચતુન્નં અન્તરાયાભાવા.

અબ્ભા, મહિકા, મેઘો, રાહુ ચા’તિ ચત્તારો સૂરિયરોગા સમુદ્દસસ ચત્તારો ગુણા? કુણપેહિ અસંવાસિયભાવો, નદીહિ અપૂરણતા, મહાભુતાવાસતા, વિચિત્તપુપ્ફસમાકિણ્ણતા’તિ.સત્ત ચતુક્કા વુત્તા.

૫. ભુમિમહન્તતા, પરિસુદ્ધવિમલતા, પાપેહિઅસંવાસિયતા, દુપ્પટિવિજ્ઝતા, બહુવિધસંવરરક્ખિયતા’તિ સાસનસ્સ ઇમે અતુલ્યા પઞ્ચ ગુણા વત્તન્તિ પકાસન્તિ.

ભોજનસ્સ પઞ્ચ ગુણા નિબ્બાનં અનુપ્પવિટ્ઠા? અચ્ચુગ્ગતતા, અચલતા દુરધિરોહણતા બીજારૂહણતા કોપાનુનયવિવજ્જનતા’તિ.

આહચ્ચપદેન રસેન આચરિયવંસતાય અધિપ્પાયાકારતાય ગ્ગાણુત્તરતાયા’તિ ઇમેહિ પઞ્ચગુણેહિ અથો પટિગ્ગહેતબ્બો ચા’તિ ચત્તારો પઞ્ચકા વુત્તા.

૬. સેનાપતિ, પુરોહિતો, અક્ખદસ્સો, ભણ્ડાગારિકો, છત્તગાહો, ખગ્ગગાહો અમચ્ચો’તિ છ અમચ્ચા ગણીયન્તિ. વેપુલ્લો રાજગહિયાનં બુદ્ધો અગ્ગો પવુચ્ચતી’તિ છ અગ્ગા. માણવગામિકદેવપુત્તેન વુત્તગાથા નાગસેનેન આહરિવા વુત્તા.

વાતિકો, પિત્તિકો, સેમ્હિકો, દેવતૂપસંહારતો, સમુદાચિણ્ણતો, પુબ્બનિમિત્તતો’તિ છ જના સુપિનંપસ્સન્તી’તિ તયો છક્કા વુત્તા.

૭. પુથુજ્જનચિત્તં, સોતાપન્નચિત્તં, સકદાગામિચિત્તં, અનાગામિચિત્તં, અરહન્તાચિત્તં, પચ્ચેકબુદ્ધચિત્તં, સમ્માસમ્બુદ્ધચિત્તન્તિ સત્ત ચિત્તવિમુત્તિયો.

નારદો, ધમ્મન્તરી, અંગીરસો, કપિલો, કણ્ડરગ્ગિસામો, અતુલો, પુબ્બકચ્ચાયનો’તિ સત્ત આચરિયા ઓવાદકારકા.

“જિઘચ્છાય, પિપાસાય, અહિના દટ્ઠો, વિસેન ચ,
અગ્ગી-ઉદક-સત્તીહિ અકાલે તત્થ મિય્યતી”તિ;

ઇમે સત્ત જના અકાલમરણિકા નામા’તિ તયો સત્તકા વુત્તા.

૮. વિસમં સભયં ...પે॰... અટ્ઠેતે પરિવજ્જિયા’તિ ઇમાનિ અટ્ઠાનાનિ પણ્ડિતેહિ પરિવજ્જનીયાનીતિ પરિવજ્જનીયટ્ઠાનટ્ઠકં નામ.

રત્તોદુટ્ઠો ...પે॰... એતે અથવિનાસકા’તિ ઇદં અથવિનાસકટ્ઠકં નામ.

વસેન યસપુચ્છાહિ ...પે॰... તેસં બુદ્ધિ પભિજ્જતી’તિ ઇદં બુદ્ધિવિસદકરણટ્ઠકં નામ.

કાલં દેસં દીપં કુલં જનેત્તિમાયું માસં નેક્ખમ્મં વિલોકેતી’તિ ઇદં બોધિસત્તેન વિલોકિયટ્ઠકં નામ.

“વિક્કયાનાગતમગ્ગો તિથં તીરં આયુથિરં;

અનાગતં કુસલંવા’તિ અટ્ઠાના વિલોકિયા’’તિ;

ઇદં અનાગતવિલોકિયટ્ઠકં નામ.

‘‘વાણિજો હત્થિનાગો ચ સાકટિકો નિયામકો
ભિસક્કો ઉત્તરસેતુ ભિક્ખુ ચેવ જિનઙ્કુરો,
એતે અટ્ઠ અનાગતે અટ્ઠ જના વિલોકિયા’’તિ;

ઇદં વિલોકિયટ્ઠકં નામ.

રત્તો દુટ્ઠો’ચ મૂળ્હો ચ માની લુદ્ધો તથા’લસો રાજા ચ ઘાતકા અટ્ઠ નાગસેનેન દેસિતા’તિઇદં ઘાતકટ્ઠકં નામ.

વાત પિત્તેન સેમ્હેન ...પે॰... અકાલે તથ વિય્યતી’તિ ઇદં અકાલમરણકારણટ્ઠકં નામ.

ન વા અથો અનુસાસિતબ્બો, ન રાગુપસંહિતં ચિત્તં ન દોસૂપસંહિતં ચિત્તં ન મોહૂપસંહિતં ચિત્તં ઉપટ્ઠાપેતબ્બં, દાસકમ્મકરપોરિસેસુ નીચવુત્તિના ભવિતબ્બં, કાયિકવાચસિકં સુટ્ઠુ રક્ખિતબ્બં, છળિન્દ્રિયાનિ સુટ્ઠૂ રક્ખિતબ્બાનિ, મેત્તાભાવનાય માનસં ઉપટ્ઠાપેતબ્બન્તિ ઇદં રઞ્ઞા મિલિન્દેન સમાદિન્નં વત્તટ્ઠકં નામ.

પુપ્ફાપણં ગધાપનં ફલાપણં અગદાપણં ઓસધાપણં અમતાપણં રતનાપણં સબ્બાપણન્તિ ઇદં આપણટ્ઠકં નામા’તિ. દસ અટ્ઠકા વુત્તા.

૯.’રત્તો દુટ્ઠો ચ મૂળ્હો ચ ...પે॰... ખિપ્પં ભવતિ પાકટન્તિ’ ઇદં ઇત્તરનવકં નામ.

નવાનુપુબ્બવિહારસઙ્ખાતધમ્માનુમજ્જજનવકન્તિ દ્વે નવકા વુત્તા.

’સહ્સમ્બ્સુખો દુક્ખિ ધમ્માધિપતિકોપિ ચ

સંવિભાગી યથાથામં જિનચક્કાભિવટ્ઠકો

સમ્મદિટ્ઠિપુરક્ખારો અનઞ્ઞસથુકો તથા

સુરક્ખો કાયકમ્માદિ સમગ્ગાભિરતોપિ ચ

અકુભો ન ચરે ચક્કે બુદ્ધાદિસરણઙ્ગતો

દસ ઉપાસકગુણા નાગસેનેન દેસિતા’તિ

ઇદં ઉપાસકગુણદસકં નામ.

ગઙ્ગા યમુના અચિરવતી સરભુ મહી સિધુ સરસ્સતી વેત્રવતી વિતથા ચદભાગા’તી ઇદંનદિદસકં નામ.

સીતં ઉણ્હં જિઘચ્છા પિપાસા ઉચ્ચારો પસ્સાવો થિનમિદ્ધં જરા બ્યાધિ મરણન્તિ ઇદં કાયાનુવત્તકદસકં નામ.

બુદ્ધે સગારવો, ધમ્મે સગારવો, સઙ્ઘે સગારવો, સબ્રહ્મચારિસુ સગારવો, ઉદ્દેસપરિપુચ્છાસુ વાયમતિ, સવણબહુલો હોતિ, ભિન્નસીલો’પિ આકપ્પં ઉપટ્ઠાપેતિ, ગરહભયા કાયિકવાચસિકઞ્ચસ્સ સુરક્ખિતં હોતિ, પધાનાભિમુખં ચિત્તં હોતિ, કરોન્તોપિ પાપં પટિચ્છન્નં આચરતી’તિ ઇદં ગિહિદુસ્સીલાધિકગુણદસકં નામ.

અવજ્ઝકવચધારણકો, ઇસિસામઞ્ઞભણ્ડલિઙ્ગધારણકો, સઙ્ઘસમયમનુપવિટ્ઠતાય બુદ્ધધમ્મસઙ્ઘરતનગતતાય પધાનાલયનિકેતવાસતાય જિનસાસને ધનપરિયેસનતો વરધમ્મદેસનતો ધમ્મદીપગતિપરાયણતાય’ અગ્ગો બુદ્ધો’તિ એકન્તોજુદિટ્ઠિતાય ઉપોસથસમાદાનતો દક્ખિણં વિસોધેતી’તિ એકન્તોજુદિટ્ઠિતાય ઉપોસથસમાદાનતો દક્ખિણં વિસોધેતી’તિ એકન્તોજુદિટ્ઠિતાય ઉપોસથસમાદાનતો દક્ખિણં વિસોધેતી’તિ ઇદં દક્ખિણાવસેન દસકં નામ.

અલગ્ગનતા, નિરાલયતા, વાગો, પહાણં, અપુનરાવત્તિતા, સુખુમતા, મહન્તતા, દુરનુબોધતા, દુલ્લભતા અસદિસતા, બુદ્ધધમ્મસ્સા’તિ ઇદં બોધિસત્તગુણદસકં નામ.

મજ્જજદાનં, સમજ્જદાનં, ઇત્થિદાં, અસભદાનં, ચિત્તકમ્મદાનં, વિસદાનં, સથદાનં, સઙ્ખલિકદાનં, કુક્કુટસૂકરદાનં, તુલાકૂટ માનનકૂટદાનનન્તિ ઇદં લોકે અદાનસમ્મતદાનં નામ.

માતા બધનં, પિતા બધનં, ભરિયા બધનં, પુત્તા બધનં, ઞાતી બધનં, મિત્તાબધનં, ધનં બધનં, લાભસક્કારોબધનં, ઇસ્સરિયં બધનં, પઞ્ચકામગુણા બધનન્તિ ઇદં બધનદસકં નામ.

વિધવા ઇત્થિ, દુબ્બલો પુગ્ગલો, અમિત્તઞાતિપુગ્ગલો, મહગ્ઘસો, અનાચારિયકુલવાસી, પાપમિત્તો, ધનહીનો, આચરિયહીનો, કમ્મહીનો, પયોગહીનો પુગ્ગલો’તિ ઇદં ઓઞાતબ્બપુગ્ગલદસકં નામ.

દમે સમે ખન્તિસંવરે યમે નિયમે અક્કોધે વિહિંસાય સચ્ચે સોચેય્યે’તિ દસટ્ઠાનેસુ સતતં ચિત્તં પવત્તતી’તિ ઇદં વેસ્સન્તરગુણદસકં નામા’તિ.

એકાદસ દસકા વુત્તા.

૧૧. આકાસસ્સ એકાદસ ગુણા નિબ્બાનં અનુપ્પવિટ્ઠા? ન જાયતિ, નજિય્યતિ, ન મિય્યતિ, ન ચવતિ, ન ઉપ્પજ્જતિ, દુપ્પસય્હો, અચોરહરણો, અનિસ્સિતો, વિહઙ્ગમનો, નિરાવરણો, અનન્તો’તિ ઇદં આકાસગુણકાદસકં નામ.

સીલપાકારં ...પે॰... સતિપટ્ઠાનવીથિકન્તિ ઇદં ધમ્મનગરપરિવારેકાદસકં નામા’તિ દ્વે એકાદસકા વુત્તા.

૧૨. રત્તો રાગવસેન અપચિતિં ન કરોતિ, દુટ્ઠો દોસવસેન, મૂળ્હો મોહવસેન, ઉન્નળોમાનવસેન, નિગ્ગુણો અવિસેસતાય, અતિથદ્ધો અતિસેધતાય, હીનો હીનભાવતાય,વચનકરો અનિસ્સરતાય, પાપો કદરિયતાય, દુક્ખાપિતો દુક્ખાપિતતાય, લુદ્ધો લોભવસેન, આયૂહિતો અથસાધનવસેન અપચિતિં ન કરોતીતિ ઇદં અપચિતિઅકારકપુગ્ગલદ્વાદસકં નામ એકમેવ આગતં.

૧૩. પંસુકૂલિકઙ્ગં તેચીવરિકઙ્ગં પિણ્ડપાતિકઙ્ગં સપદાનચારિકઙ્ગં એકાસનિકઙ્ગં પત્તપિણ્ડિકઙ્ગં ખલુપચછાભત્તિકઙ્ગં આરઞ્ઞિકઙ્ગં રુક્ખમૂલિકઙ્ગં અબ્ભોકાસિકઙ્ગં સોસાનિકઙ્ગં યથાસથતિકઙ્ગં નેસજજિકઙ્ગન્તિ ઇદં ધુતઙ્ગતેરસકં નામ એકમેવ.

૧૪. ચુદ્દસબુદ્ધઞાણવસેન ચુદ્દસકં વેદિતબ્બં.

૧૬. અલઙ્કારપળિબોધો, મણ્ડનપળિબોધો, તેલમક્ખનપળિબોધો, વણ્ણપળિબોધો, માલાપળિબોધો, ગધપળિબોધો, વાસપળિબોધો, હરીટકિપળિબોધો, આમલકપળિબોધો, રઙ્ગપળિબોધો, બધનપળિબોધો, કોચ્છપળિબોધો, કપ્પકપળિબોધો, વિજટનપળિબોધો, ઊકાપળિબોધો, કેસેસુ લૂયન્તેસુ સોચન્તિ કિલમન્તિ પરિદેવન્તિ ઉરત્તાળિં કદન્તિ સમ્મોહં આપજ્જન્તીતિ ઇદં કેસપળિબોધસોળકં.

તિરચ્છનગતો પેતો મિચ્છાદિટ્ઠિતો કુહકો માતુઘાતકો પિતુઘાતકો અરહન્તઘાતકો લોહિતુપ્પાદકો સઙ્ઘભેદકો તિથિયપક્કન્તકો થેય્યસંવાસકો ભિક્ખુનીદૂસકો તેરસન્નં ગરુકાપત્તીનં અઞ્ઞતરં આપજ્જિવા અવુટ્ઠિતો પણ્ડકો, ઉભતોબ્યઞ્જનકો, ઊનસત્તવસ્સકો'તિ ઇદં અધમ્માભિસમયપુગ્ગલસોળસકન્તી દ્વે સોળસકા વુત્તા.

૧૭. અભિજાનતો સતિ ઉપ્પજ્જતિ કટુમિકાય, ઓળારિકવિઞ્ઞાણતો હિતવિઞ્ઞાણતો અહિતવિઞ્ઞાણતો સભાગનિમિત્તતો વીસભાગનિમિત્તતો કથાભિઞઞાણતો લક્ખણતો સરણતો મુદ્દતો ગણનાતો ધારણતો ભાવનતો પોત્થકનિબધનતો ઉપનિક્ખેપતો અનુભુતતો સતિ ઉપ્પજ્જતીતિ ઇદં સતિઉપ્પજ્જનાકારસત્તરસકં એકમેવ.

૧૮. અટ્ઠારસબુદ્ધધમ્મવસેન અટ્ઠારસકં વેદિતબ્બં.

૧૯. સુતિ સુમુતિ સંખ્યયોગા ઞાયવેસેસિકા ગણિતા ગધબ્બા તિકિચ્છા ચતુબ્બેદા પુરાણા ઇતિહાસજોતિસા માયા હેતુ મન્તના યુદ્ધા છદસા બુદ્ધવચનેન એકૂનવીસતીતિ ઇદં રઞ્ઞો સિક્ખિતસથેકૂનવિસતિકં.

૨૨. અગ્ગો યમો સેટ્ઠો નિયમો હારો વિહારો સંયમો સંવરો ખન્તિ સોરચ્ચં એકન્તચરિયા એકત્તાભિરતિ પટિસલ્લાનં હિરિ ઓત્તપ્પં વીરિયં અપ્પમાદો સિક્ખાપદાનં ઉદ્દેસો પરિપુચ્છા સીલાદિઅભિરતિ નિરાલયતા સિક્ખાપદપારિપૂરિતાતિ બાવીસતિસમણકરણા ધમ્મા કાસાવધારણં ભણ્ડુભાવો ચા'તિ દ્વે લિઙ્ગાનિ પક્ખિપિવા વદનકારણગુણબાવીસતિકં.

૨૫. આરક્ખા સેવના ચેવ પમત્તપ્પમત્તા તથા સેય્યાવકાસો ગેલઞ્ઞં ભોજનં લબ્ભકઞ્ચેવ વિસેસો ચ વિજાનિયા પત્તભત્તં સંવિભજે અસ્સાસો ચ પટિચારો ગામવિહરં ચારા બે સલ્લાપો પન કાતબ્બો છિદ્દં દિસ્વા ખમેય્ય ચ સક્કચ્ચાખણ્ડકારી દ્વે અરહસ્સાસેસકારિ દ્વે જનેય્ય જનકં ચિત્તં વટ્ઠિચિતતં જનેય્ય ચ સિક્ખાબલે ઠપેય્ય નં મેત્તં ચિત્તઞ્ચ ભાવયે. ન જહે અપદાય ચ કરણીયે ચ ઉસ્સુકં પગ્ગહે ખલિકં ધમ્મે. ઇતિ પંચવીસ ગુણામિલિદેન પકાસિતા'તિ ઇદં અન્તેવાસિકમ્હિ આચરિયેન કતગુણપંચવીસતિકં

કોધો ઉપનાહો મક્ખો પલાસો ઇસ્સા મચ્છરિયં માયા સાઠેય્યં થમ્હો સારમ્હો માનો અતિમાનો મદો પમાદો થિનમિદ્ધં નદિ આલસ્યં પાપમિત્તતા રૂપા સદ્દા ગધા રસા ફોટ્ઠબ્બા બુધા પિપાસા અરતીતિ ઇદં ચિત્તદુબ્બલીકરણધમ્મપઞ્ચવીસતિકન્તિ દ્વે પઞ્ચવીસતિકા વુત્તા.

૨૮. પટિસલ્લાનં પટિસલ્લિયમાનં પુગ્ગલં રક્ખતિ. આયું વડ્ઢેતિ, બલં વડ્ઢેતિ, વજ્જં પિદહતિ, અયસં અપનેતિ, યસં ઉપદહતિ, અરતિં અપનેતિ, રતિં ઉપદહતિ, ભયં અપનેતિ, વેસારજ્જં કરોતિ, કોસજ્જં અપનેતિ, વીરિયં અભિજનેતિ, રાગં અપનેતિ, દોસં અપનેતિ, મોહં અપનેતિ, માનં નિહન્તિ, વિતક્કં ભઞ્જતિ, ચિત્તમેકગ્ગં કરોતિ, માનસં સિનેહયતિ, હાસંઅભિજનેતિ, ગરુકંકરોતિ, માનં ઉપ્પાદયતિ, નમસ્સિયં કરોતિ, પીતિં પાપેતિ, પામોજ્જં કરોતિ, સઙ્ખારાનં સભાવં દસ્સયતિ, ભવપટિસધિં ઉગ્ઘાટેતિ, સબ્બસામઞ્ઞં દેતીતિ ઇદંપટિસલ્લાને ગુણઢવીસતિકં.

મહોસધો મહારાજ સૂરો, હિરિમા, ઓત્તાપી, સપક્ખો, મિત્તસમ્પન્નો, ખમો, સીલવા, સચ્ચવાદી, સોચેય્યસમ્પન્નો, અકોધનો, અનતિમાની, અનુસૂયકો, વીરિયવા, આયૂહકો, સઙ્ગાહકો, સંવિભાગી, સખિલો, નિવાતવુત્તિ, અસઠો, અમાયાવી, બુદ્ધિસમ્પન્નો, કિત્તિમા, વિજ્જાસમ્પન્નો, હિતેસી ઉપનિસ્સિતાનં, અભિરૂપો દસ્સનીયો, પથિતો સબ્બજનસ્સ, ધનવા યસવા’તિ ઇદં મહોસધગુણઢવીસતિકં ઇતિ દ્વે અઢવીસતિકા વુત્તા.

૩૦. ઇમેહિ તેરસહિ ધુતગુણેહિ પુબ્બે આસેવિતેહિ નિસેવિતેહિ ચિણ્ણેહિ પરિચિણ્ણેહિ ચરિતેહિ પરિપૂરિતેહિ નિમિત્તભૂતેહિ અરિયસાવકો ઇધ ભવે તિંસગુણવરેહિ સમુપેતો હોતિ કતમેહિ તિંસગુણવરેહિ? સિનિદ્ધમુદુમદ્દવમેત્તચિત્તો હોતિ, ઘાતિતહતવિહતકિલેસો હોતિ, હતનિહતમાનદપ્પો હોતિ, અચલદળ્હનિવિઢનિબ્બેમતિકસદ્ધો હોતિ, પરિપુણ્ણ-પીણિત. પહઢલોભનિય-સન્ત-સુખ-સમાપત્તિલાભી હોતિ, સીલ-વર-પવર-અસમ-સુચિગધપરિભાવિતો હોતિ, દેવમનુસ્સાનં પિયો હોતિ મનાપો, ખીણાસવ-અરિયપુગ્ગલ-પથિતો હોતિ, દેવમનુસ્સાનં વદિતપૂજિતો થુતથવિતથોમિતપસથો, ઇધ વા હુરં વા લોકેન અનુપલિત્તો, અપ્પથોકવજ્જે’પિ ભયદસ્સાવી, વિપુલ-વર-સમ્પત્તિકામાનં મગ્ગફલવરથસાધનો, અયાચિતવિપુલપણીતપચ્ચયભાગી, અનિકેતસનો, ધાનજ્ઝાયિતપવરવિહારી, વિજટિતકિલેસજાલવથુકો, ભિન્ન-ભગ્ગ-સઙ્કુટિત-સમ્હિન-ગતિનિવારણો, અકુપ્પધમ્મો, અહીનીતવાસો, અનવજ્જભોગી, ગતિવિમુત્તો, ઉત્તિણ્ણસબ્બવિચિકિચ્છો, વિમુત્તિજ્ઝાયિતત્તો, દિઢધમ્મો, અચલદળ્હભીરુત્તાણમુપગતો, સમુચ્છિન્નાનુસયો, સબ્બાસવક્ખયમ્પત્તો, સન્તસુખસમાપત્તિવિહારબહુલો, સબ્બસમણગુણસમુપેતો, ઇમેહિ તિંસગુણવરેહિ સમુપેતો હોતિ. ઇતિ ધુતઙ્ગગુણાનિસંસગુણવરતિંસકં.

જાતિપિ દુક્ખા, જરાપિ દુક્ખા, બ્યાધિપિ દુક્ખો, મરણમ્પિ દુક્ખં, સોકોપિ પરિદેવોપિ દુક્ખો,ઉપાયાસોપિ અપ્પિયેહિ સમ્પયોગોપિ પિયેહિ વિપ્પયોગોપિ, માતુમરણમ્પિ પિતુમરણમ્પિ ભાતુમરણમ્પિ ભગિનિમરણમ્પિ ઞાતિમરણમ્પિ ઞાતિબ્યસનમ્પિ ભોગવ્યસનમ્પિ સીલબ્યસનમ્પિ દિઢિબ્યસનમ્પિ રાજબ્યસનમ્પિ ચોરબ્યસનમ્પિ વેરિભયમ્પિ દુબ્ભિક્ખભયમ્પિ અગ્ગિભયમ્પિ દુક્ખં, ઉદકભયમ્પિ દુક્ખં, ઊમિભયમ્પિ આવદ્દભયમ્પિ કુમ્ભીલભયમ્પિ સુંસુમારભયમ્પિ અત્તાનુવાદભયમ્પિ પરાનુવાદભયમ્પિ અસિલોકભયમ્પિ દણ્ડભયમ્પિ દુગ્ગતિભયમ્પિ પરિસસારજ્જભયમ્પિ આજીવિકભયમ્પિ મરણભયમ્પિ મહાભયમ્પિ વેત્તેહિ તાળનમ્પિ કસાહિ તાળનમ્પિ અદ્ધદણ્ડકેહિ તાળનમ્પિ હથચ્છેદમ્પિ પાદચ્છેદમ્પિ નાસચ્છેદમ્પિ કણ્ણચ્છેદમ્પિ કણ્ણનાસચ્છેદમ્પિ બિળઙ્ગથાલિકમ્પિ સઙ્ખમુણ્ડિકમ્પિ રાહુમુખમ્પિ જોતિમલિકમ્પિ હથપજ્જોતિકમ્પિ એરકવત્તિકમ્પિ ચીરકવાસિકમ્પિ એનેય્યકમ્પિ બલિસમંસિકમ્પિ કહાપણિકમ્પિ ખારાપતચ્છિકમ્પિ પળિઘપરિવત્તિકમ્પિ પલાલપીઠિકમ્પિ તત્તેનપિ તેલેન ઓસિઞ્ચનમ્પિ સુનખેહિ ખાદાપનમ્પિ જીવસૂલારોપણમ્પિ અસિનાસીસચ્છેદનમ્પીતિ ઇદં દુક્ખસઢિકં.

સઙ્ખમુણ્ડકન્તિ સઙ્ખમુણ્ડકમ્મકરણં તં કરોન્તા ઉત્તરોટ્ઠસ્સ ઉભયતો કણ્ણચૂળિકગલવાટકપરિચ્છેદેન ચમ્મં છિન્દિવા સબ્બકેસે એકતો ગણ્ઠિં કવા દણ્ડકેન વેઢવા ઉપ્પાટેન્તિ સહ કેસેહિ ચમ્મં ઉટ્ઠહતિ તતો સીસકટાહંથૂલસક્ખરાહિ ઘંસિવા ધોવન્તા સઙ્ખવણ્ણં કરોન્તિ.

તથ બિળઙ્ગથાલિકન્તિ કઞ્જિયોક્ખલિકકમ્મકરણં. તં કરોન્તા સિસકટાહં ઉપ્પાટેવા તત્તં અયોગુળં સણ્ડાસેન ગહેવા તથ પક્ખિપન્તિ. તેન મથલુઙ્ગં પક્કઠિવા ઉપરિ ઉત્તરતિ.

રાહુમુખન્તિ રાહુમુખકમ્મકરણં. તં કરોન્તા સઙ્કુના વિવરિવા અન્તોમુખે દીપં જાલેન્તિ. કણ્ણચૂળિકાહિ વા પટ્ઠાય મુખં નિખાદનેન ખણન્તિ લોહિતંપગ્ઘરિવા મુખં પૂરેતિ.

જોતિમાલિકન્તિ સકલસરીરં તેલપિલોતિકાય વેઠેવા આલિમ્પેન્તિ.

હથપજ્જોતિકન્તિ હથે તેલપિલોતિકાય વેઠેવા પજ્જાલેન્તિ.

એરકવત્તિકન્તિ એરકવત્તકમ્મકરણં. તં કરોન્તા હેટ્ઠાગિવતો પટ્ઠાય ચમ્મવટ્ટે કન્તન્તા ગોપ્ફકે પાતેન્તી અથ નં યોત્તેહિ બધિવા કટ્ઢન્તિ. સો અત્તનો'વચમ્મવટ્ટે અક્કમિવા પતતિ ચીરકવાસિકન્તિ ચિરકવાસિકકમ્મકરણં. તં કરોન્તા તથેવ ચમ્મવટ્ટે કન્તિવા કટિયં ઠપેન્તિ. કટિતો પટ્ઠાય કન્તિવાગોપ્ફકેસુ ઠપેન્તિ. ઉપરિમેહિ હેટ્ઠિમસરીરં ચીરકનિવાસનનિવથં વિય હોતિ.

એણેય્યકન્તિ એણેય્યકકમ્મકરણં. તં કરોન્તા ઉહોસુ કપ્પરેસુ ચ જણ્ણુકેસુ ચ અયસલાકયો દવા અયસૂલાનિ કોટ્ટેન્તિ. સો ચતુહિ અયયુલેહિ ભુમિયં પતિટ્ઠહતિ. અથ નં પરિવારેવા અગ્ગિં કરોન્તિ. તં સધિસધિતો સૂલાનિ અપનોવા ચતુહિ અટ્ઠિકોટીહિયેવ ઠપેન્તિ.

બળિસમંસિકન્તિઉભતોમુખેહિ બળિસેહિ પહરિવા ચમ્મમંસનહારૂનિ ઉપ્પાટેન્તિ.

કહાપણકન્તિ સકલ સરીરં તિણ્હાહિ વાસીહિ કોટિતો પટ્ઠાય કહાપણ મત્તં કહાપણ મત્તં પાતેન્તા કોટ્ટેન્તિ.

ખારાપતચ્છિકન્તિ સરીરં તથ તથ આવુધેહિ પહરિવા કોચ્છેહિ ખારં સંસેન્તિ ચમ્મમંસનહારૂનિ પગ્ઘરિવા અટ્ઠકસઙ્ખલિકા'વ તિટ્ઠતિ.

પળિઘપરિવત્તકતી એકેન પસ્સેન નિપજ્જાપેવા કણ્ણણચ્છિદ્દે અયસૂલં કોટ્ટેવા પથવિયા એકબદ્ધં કરોન્તિ અથ નં પાદે ગહેવા આવિજ્ઝન્તિ.

પલાલપીઠિકન્તિ છેકો કારણિકો છવિચમ્મં અચ્છિન્દિવા નિસદપોતકેહિ અટ્ઠિનિ ભિન્દિવાકેસકલાપે ગહેવા ઉક્ખિપન્તિ. મંસરાસિયેવ હોતિ. અથ નં કેસેહેવ પરિયોનધિવા ગણ્હન્તિ પલાલવટ્ટિં વિય કવા પળિવેઠેન્તી'તિ વિનયટીકા.

ઇમઞ્ચ સટ્ઠિવિધં દુક્ખં સલ્લક્ખેવા ભવેસુ નિબ્બિન્દિવા વિરજ્જિવા ભવતણ્હં પહાવા દુક્ખલક્ખણં દુક્ખાનુપસ્સના ઞાણેન પસ્સિતબ્બન્તિ.

દિયડ્ઢસિક્ખાપદસતન્તિ પઞ્ચસત્તતિ સેખિયે અપનેવા સેસાનં વસેન દિયડ્ઢસિક્ખાપદસતં વેદિતબ્બન્તિ.

સઙ્ખ્યાપરિચ્છેદસ્સ સરૂપગહણં સમત્તં.

ચતુરાધિકસતેસુ ગહેતબ્બથેસુ પન ચતુત્તિંસ એકથાની, ચતુત્તિંસ દ્વેયથાનિ સોળસ ત્યથાનિ, પંચ ચતુરથાનિ, તેરસ પઞ્ચથાનિ, દ્વે સત્તથાની'તિ.

મિલિદપઞ્હટીકા સમત્તા.

કુસલેન ઠિતા કુસલા
કુસલો અધિગચ્છતિ સન્તિપદં,
કથિતં મુનિના સુચિતં
પરમથ સભાવગતીસુ ગતં;

નાનાઅધિપ્પાયવસા પવત્તે
પાઠાનમથે કુસલો વિદિવા,
આરોચમાનો વરયુત્તમથં
ગણ્હેય્ય સીહો વિય નાગરાજં;

હિવા અસારં સુહિતઞ્ચ ગણ્હે
આરોગ્યકામો અહિતં'વ રોગં,
વિઞ્ઞુ પવેસેય્ય ચ યુત્તમથં
હંસાધિપો વા ઉદકં'વ ખીરા'તિ;

પરમવિસુદ્ધસદ્ધાબુદ્ધિવીરિયપતિમણ્ડિતેન સીલાચારજ્જવમદ્દવાદિ- ગુણસમુદયસમુદિતેનસકસમયસમયન્તરગહણજ્ઝોગાહસમથેન- પઞ્ઞાવેય્યત્તિયસમન્નાગતેન તિપિટકપરિયત્તિપ્પભેદે સાઠ્ઠ-કથે સથુસાસને અપ્પટિહતઞાણપ્પભાવેન આનનુભાવકરણ- સમ્પત્તિજનિતસુખવિનિગ્ગતમધુરોળારવચનલાવઞ્ઞયુત્તેન યુત્ત-મથવાદિના વાદીવરેન મહાકવિના સુવિપુલવિમલબુદ્ધિના મહાતિપિટક- ચૂળાભયથેરો'તિ ગરૂહિ ગહિતનામધેય્યેનથેરેન કતો મિલિદટીકાગથો સમત્તો.

તાવ તિઠ્ઠતુ લોકસ્મિં લોકનિથરણેસિતં
દસ્સેન્તો કુલપુત્તાનં નયપઞ્ઞા વિસુદ્ધિયા,
યાવ બુદ્ધો'તિ નામમ્પિ સુદ્ધચિત્તસ્સ તાદિનો
લોકમ્હિ લોકજેઠ્ઠસ્સ પવત્તતિ મહેસિનો;

ભુત્તા સુધાદ્ધાદસ હન્તિ પાપકે
ખુધં પિપાસં અતિદરંત્રિમં (?)
કોધુપનાહઞ્ચવિવાદપેસુનિં

સિતુઙ્તદિઞ્ચ રસઙ્ગમાવહા;

દેન્તસ્સ પાકાદિસકપ્ફલાવહા
ધમ્મો સુવુત્તો પન કોપધાપકે,
તદુત્તરિં હન્તિ અસેસપાપકે
દેન્તસ્સ સોતાદિસકપ્ફલાવહો;

ઇતિ પઞ્ચ તિયઙ્ગસતે સકિદે (?)
મધુરાભિરમેકરસેનન યુતો,
મિલિદા સુટિકા સુગુણા સુકતા
નિભયેન દ્વીપસેન (?) યતા સમતો;

લઙ્કવ્હયે દિપવરે સુસણ્ઠિતા
મહાવિહારે ચ જિનોરસાલયે,
પરમ્પરા થેરગણા સુસણ્ઠિતા
પકાસકા યે વરસથુસાસને;

તેસં અલઙ્કારભવેન સાસને
તિપેટકે સુદ્ધવિસુદ્ધબુદ્ધિના,
સહાસયન્તેન નરે સરાજિકે
પહાસયન્તેન ગણે ગણુત્તમે;

ટીકા'તિ નામેન મિલિદદીપિકા
વરથતો ગથપ્પકરેન સમ્ભવં (?)
સુગથકારેનજિનઙ્કુરેન મે
કતઞ્ચ યં યં વરપુઞ્ઞ સમ્પદં (?)

કુસલેન તેનેવહિપથયન્તા
વરબોધિઞાણં તિવિધેસુ યે યં,
નિભયેન તેસં તુરસિજ્ઝતં તં (?)
પરમઞ્ચ સબ્બઞ્ઞુતં પાપુણેય્યં;

ઇતો ચુતો'હંસુહિતેન કમ્મુના
ભવામિ દેવે તુસિતવ્હયે પુરે,
ચિરં ચરન્તો કુસલં પુનપ્પુનં
તથેવ મેત્તેય્યવરે નિરન્તરં;

તતો નરન્તો'વ જિનઙ્કુરો વરો

યથા વીરબુદ્ધો’તિ ભવેકનાયકો,
તતો તરન્તો વરપુઞ્ઞકારકો
ભવામિ નરાનરપૂજિતો સદા;

સુસુરો પવરો સુમનો વરદો
પિટકેન વસે સજને કથિતે,
પવરથ પકાસકઞાણવરો
વરધમ્મસુખેસનકો સીલવા (?)

સચે તિદિવે તુસિતે મનોરમે
ભવામિ જાતો મનોરથપ્પતિ,
વરપ્પદેસે પતિરૂપકે સદા
ધીરા પજાયન્તિ સુપુઞ્ઞ કમ્મિનો;

અહમ્પિ તથેવ પદેસમુત્તમે
ભવામિ નારીહિ નરેહિ પૂજિતો,
ધનેન ઞાણેન યસેન દીપિતો
વિસોધયન્તો પુન સથુસાસનનં;

અનેન પુઞ્ઞેન ભવાવસાનકે
સબ્બઞ્ઞુતંયાવ ચ પાપૂણેવરં,
નિરન્તરં લોકહિતસ્સ કારકો
ભવે ભવેય્યં સુચિતો ચ પારમી;

પુઞ્ઞેનનેન વિપુલેન ભવાભવેસુ
પુઞ્ઞાભિવૂઢ્ઢ પરિસુદ્ધગુણાધિવાસો,
હુવા નરાધિકતરો (વત) સબ્બસેટ્ઠો;
બુદ્ધો ભવેય્યમહમુત્તમનાથનાથો;

પુઞ્ઞેન ચિણ્ણેન પિયે મયા’દરં (?)
સત્તા અવેરા સુખિતા ભવન્તુ તે,
દેવા નરિંદા સકલં ઇમં મહિં
રક્ખન્તુ ધમ્મેન સમેન ધમ્મિનો’તિ;